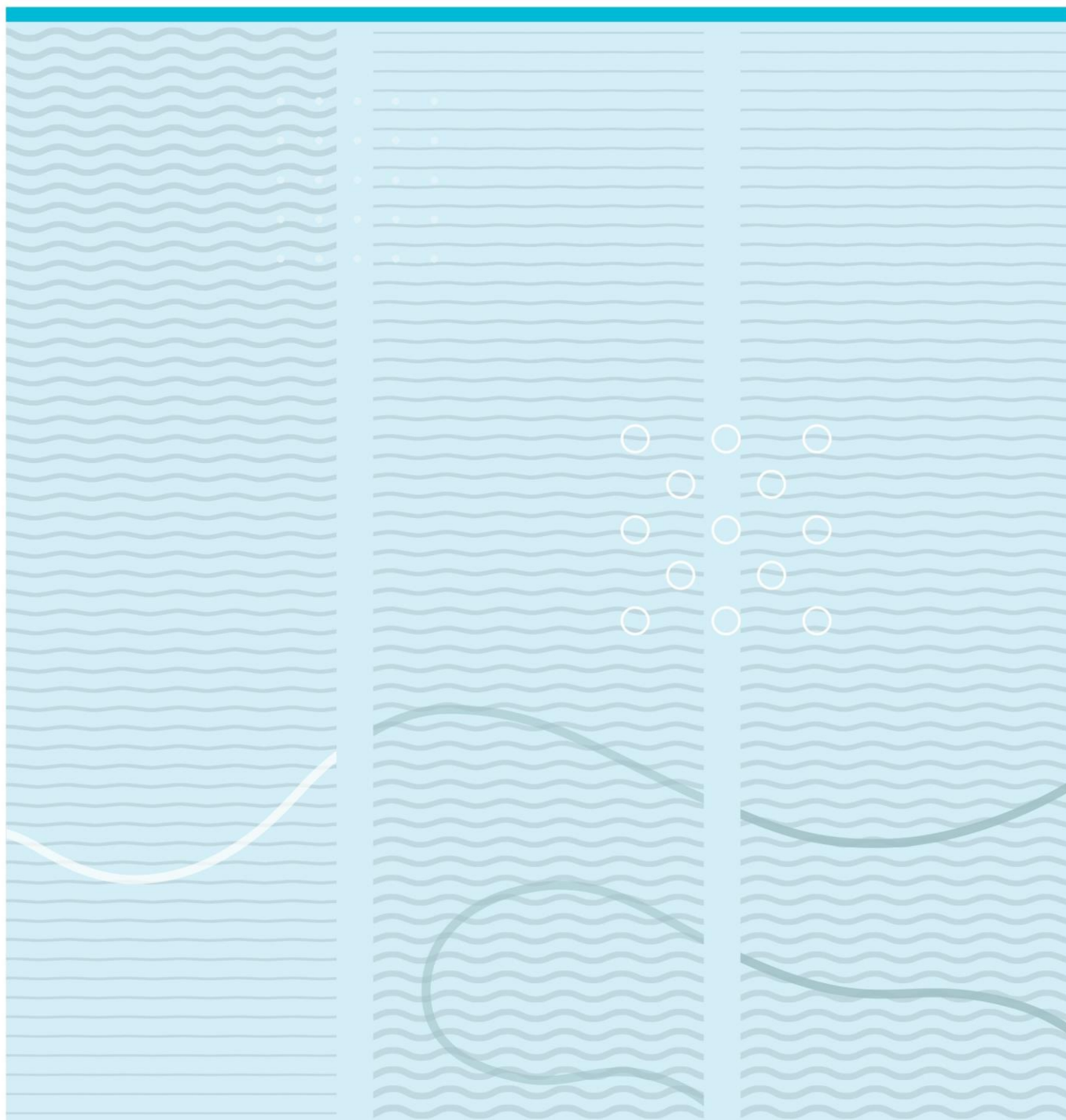

Steinar Vikholt

«Fra å dra, til å løfte»

Om forståelsen av makt i veiledning av foreldre med kognitive vansker i barnevernstjenesten

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2018 Steinar Vikholt

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i barnevernstjenestens hjelpetiltak til foreldre med en kognitiv svikt/funksjonsnedsettelse. Den har gjennom sin problemstilling et formål å forstå hvordan makten påvirker og fremkommer i foreldreveiledningen som blir gitt til disse. Foreldreveiledningen vil bli sett på som et forebyggende tiltak for å fremme barns og unges oppvekstvilkår i hjemmet. Oppgaven henter sitt teoretiske grunnlag i den franske filosofen og idehistorikeren Michel Foucault sin brede forståelse av makt. Oppgaven tar ikke for seg klare maktovergrep eller makt som undertrykkende i klassisk forstand, men heller makt som en produktiv makt. Den tar for seg hvilke metoder og undervisningsstrategier i foreldreveiledningsprogrammet «Parenting Young Children» som kan påvirke maktens fremtoning. Gjennom å redegjøre for det eksisterende kunnskapsgrunnlaget vil den også presentere nyere relevant forskning. For å besvare problemstillingen er det blitt gjennomført en kvalitativ undersøkelse gjennom semistrukturerte intervjuer med 3 foreldreveiledere som har fullført veilederutdanningen til Parenting Young Children, samt livstilsintervjuer med 4 foreldre som har fått denne veiledningen. Hovedfunnene basert disse intervjuene blir presentert og videre drøftet opp mot det teoretiske og empiriske grunnlaget. Oppgaven konkluderer med sine hovedfunn basert på problemstillingen og forskningsspørsmålene i oppgaven.

Studien har blitt godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Abstract

This master thesis is based on the Norwegian Child Welfare Service's parenting training to parents with intellectual disabilities. The purpose of the thesis is to understand how power affects and appears in parenting training provided. The thesis takes its theoretical understanding of power from the French philosopher and social theorist, Michel Foucault. The thesis will analyze power, not as an oppressive force in the classical sense, but rather as a productive power. The thesis will take a closer look on which methods and teaching strategies in the parental training program "Parenting Young Children" can affect the appearance of power. By presenting the existing scientific knowledge, it will also present relevant research studies. A qualitative survey has been conducted through semi-structured interviews with 3 child welfare officers who have completed the parenting training education Parenting Young Children, as well as «lifestyle interviews» with 4 parents who have received this parenting training. The main findings based on these interviews are presented and discussed further in the context of the theoretical and empirical foundation. The thesis concludes with its main findings based on the discussion.

The study was approved by the Norwegian Centre for Research Data (NSD).

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	5
Forord	8
1 Innledning	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	9
1.2 Aktualitet	10
1.3 Problemstilling	11
1.4 Forskningsspørsmål	12
1.5 Forforståelse og faglig tilnærming.....	13
1.6 Leseveiledning.....	14
2 Kunnskapsgrunnlag og tidligere forskning	16
2.1 Barnevernets historie, oppbygning og tiltaksmuligheter	16
2.2 Forebyggende hjelpetiltak for å bidra til positiv endring.....	18
2.3 Hvem snakker vi om? – «The hidden majority».....	20
2.3.1 Stigmatisering av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse	20
2.3.2 Hvilket omfang?.....	22
2.3.3 Makten i å klassifisere og inndele.....	23
2.4 Foreldreveiledningsprogrammet PYC i Norge	23
2.4.1 Foreldreveiledningsprogram i Norge	24
2.4.2 PYC i Norge	25
2.4.3 PYC sine grunnleggende metoder og undervisningsstrategier	27
2.5 Annen relevant og nyere forskning.....	29
2.5.1 Forskning på foreldreveiledningsprogram	29
2.5.2 Ansattes forhold og oppfattelse av foreldregruppen.....	30
2.5.3 Den sosiale og kontekstuelle faktoren	32
3 Teoretisk bakteppe	34
3.1 Et forebyggende og helsefremmende perspektiv.....	34
3.2 Et søkende og undersøkende blikk på makt.....	36
3.3 Foucault og hans verktøykasse	38
3.3.1 Foucault og diskursanalysen	39
3.3.2 Foucault og panoptisk disiplinering.....	40
3.3.3 Velferdsstatens totaliserende og individualiserende krefter	41

3.4	Empowerment-begrepet sett i lys av Foucault.....	41
4	Metode	43
4.1	Utfyllende litteratursøk i internasjonale databaser.....	43
4.1.1	Erfaringer fra litteratursøket	45
4.2	Intervjuer som metode	46
4.2.1	Kvalitativ tilnærming, basert på tidligere kvantitative undersøkelser	46
4.2.2	Ustrukturerte intervjuer med foreldreveiledere i barnevernet	48
4.2.3	Livsformsintervju med foreldre.....	48
4.3	Tilgang til feltet	49
4.3.1	Utvelgelse av foreldreveiledere	50
4.3.2	Utvelgelse av foreldre	51
4.3.3	Andre informanter	52
4.4	Analytisk tilnærming til datagrunnlaget	53
4.4.1	Fortløpende analyse under intervjuperioden.....	53
4.4.2	Analyse etter intervjuene	54
4.5	Validitet og reliabilitet	56
4.5.1	Forforståelsen til et annet felt enn det en selv har erfaring fra	57
4.5.2	Fallgruver under intervjuene	58
4.5.3	Fare for å få normative svar	58
4.5.4	Gjennomføre en metodisk god analyse	59
5	Etiske overveielser	60
5.1.1	Sårbarhetens mange aspekter	60
5.1.2	Samtale med NESH og søknad til NSD	62
5.1.3	Fortløpende etiske overveielser	63
6	Hovedfunn gjennom tre sentrale temaer	64
6.1	Endringsprosess gjennom sjekklister.....	64
6.1.1	«Veldig konkrete punkter på hva vi skulle jobbe med.»	65
6.1.2	«Da blir det ikke slik at du skal gjøre en masse annet enn hva som står»	66
6.1.3	«Også måtte vi sjekke temperaturen først. Kjempebra!»	67
6.1.4	«Ja der kommer Trine med permen»	68
6.1.5	Oppsummering.....	69
6.2	Hvilken rolle og relasjon har vi?	70

6.2.1	«Det er vi som har makten til å tro på de!»	70
6.2.2	«Det endte opp med at jeg måtte lære HO [...] åssen en gjør det der!» ..	72
6.2.3	«De lo av meg som bare det»	73
6.2.4	«De jobbet for at vi skulle beholde [barnet]»	74
6.2.5	Oppsummering	75
6.3	Tilpasning av språk og veiledningsmetode	76
6.3.1	«Nå skjønner jeg hva vi snakker om!»	76
6.3.2	«Ja det er en ting jeg lurte på egentlig ... Hva er evaluering?»	77
6.3.3	«Hva er det dere har jobba med?!»	78
6.3.4	Oppsummering	79
7	Drøfting	80
7.1	Endringsprosess – maktens åpenhet og ærlighet	80
7.1.1	Hvem har bestilt kontrollen?	81
7.1.2	Hvordan kontrolleres det	82
7.1.3	Hva som skal kontrolleres	83
7.1.4	Oppsummering	84
7.2	Identitet og relasjon - det handler om kunnskap	85
7.2.1	Å jobbe med «de ikke veiledningsbare»	85
7.2.2	Annerkjennelse av kunnskap - som skaper relasjoner	87
7.2.3	Forståelse av formålet med veiledningen	88
7.2.4	Oppsummering	90
7.3	Språkets betydning i foreldreveiledningen	91
7.3.1	Når profesjonalitetens begreper blir en barriere	91
7.3.2	Når begreper skaper kollektive identiteter	92
7.3.3	Skal «de» ha barn?	94
7.3.4	Oppsummering	96
8	Konklusjon	98
	Litteraturliste	100
	Vedlegg	105

Forord

Å jobbe med en masteroppgave som omhandler foreldreveiledning av en særlig sårbar gruppe i samfunnet, foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, har vært en krevende oppgave. Spesielt når begreper som makt blir inkludert. Arbeidet med oppgaven har vært en reise der jeg som student har utviklet meg, blitt kjent med et teoretisk grunnlag på en ny måte, samt vært helt avhengig av mange gode støttepersoner på veien.

Spesielt vil jeg trekke frem min hovedveileder, høyskolelektor Ellinor Young ved Universitetet i Sørøst-Norge, som hele veien har stilt meg kritiske spørsmål og vært ærlig med sin tilbakemelding og veiledning. Jeg vil også takke høyskolelektor Anne Thronsen for tidlig i min utdanning å ha inspirert meg til å skrive om dette temaet, både i min bacheloroppgave og masteroppgave. Jeg ønsker også å takke min samboer Malin Helen Kleppe, som samtidig med å skrive sin bacheloroppgave i barnevernsstudiet har tatt seg tid til å hjelpe meg med faglige innspill, refleksjoner og korrektur.

For å drive praksisnær forskning i et felt med sårbare grupper er man helt avhengig av tillit hos feltet og tillit hos de man skal intervju. Jeg vil rette en stor takk til de som har gitt av sin tid hos barnevernstjenestene og til de foreldrene som har invitert meg inn til sine hjem og vist meg tilliten ved å la seg intervju.

Horten, 11.05.18

Steinar Vikholt

1 Innledning

Jeg vil gjennom denne innledningen redegjøre for bakgrunnen for valg av tema til masteroppgaven, for så å vise til at temaet og problemstillingen jeg har valgt er dagsaktuell. Så vil jeg presentere min problemstilling der jeg kort redegjør for begreper som anvendes gjennom oppgaven. Disse begrepene vil bli tydeligere redegjort for i oppgavens kapittel 2 og 3. Jeg vil så vise til de forskningsspørsmålene som gjennom hele arbeidet har dannet grunnlaget for oppgaven. For så å redegjøre for min forforståelse og faglige tilnærming til oppgaven. Avslutningsvis vil jeg gi en leserveiledning som vil vise strukturen i oppgaven og hvilke valg jeg har gjort vedrørende inndelinger og vektlegginger av forskjellige deler av oppgaven.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Mitt første møte med oppgavens tema kan spores tilbake til mitt første år som vernepleierstudent i 2013 ved daværende Høgskolen i Telemark. Foredraget omhandlet barnevernsarbeideres erfaringer med mødre som har intellektuell funksjonshemning og tok videre for seg planleggingen av å oversette et tilpasset foreldreveiledningsprogram for denne foreldregruppen (Gundersen & Young, 2010; Thronsen & Young, 2015). På bakgrunn av dette foredraget har temaet fulgt meg videre gjennom vernepleierutdanningen. Det har vært spesielt dette temaet som tidlig viste meg at jeg som vernepleier muligens hadde en annen tilnærming til denne gruppen enn andre profesjoner. Videre i utdanningen i en felles undervisning med barnevernsstudentene ble det presentert en case fra fylkesnemnda der en far med kognitiv funksjonsnedsettelse var blitt fratatt omsorgen for et barn (FNV-2012-296-AGD). Det den gjennomgående manglende forståelsen av tilrettelegging av veiledning som traff meg som student. Gjennom diskusjonen i denne felles undervisningen kom det frem at vi som vernepleiere så på denne problemstillingen fra en annen vinkel enn barnevernstudentene. Dette førte til at min bacheloroppgave nettopp omhandlet tilrettelegging av kommunikasjon til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i det statlige barnevernet (Vikholt & Ulstrup, 2016).

Gjennom masterutdannelsen min fikk jeg på en side en ny forståelse av hvordan makt kunne anvendes som et analytisk begrep, og på den andre siden ble det i 2016-2017 utdannet 44 nye foreldreveiledere for foreldre innenfor denne gruppen. Dette la da grunnlaget og muligheten for å se på tilbudet som blir gitt til disse foreldrene gjennom et maktanalytisk perspektiv.

Formålet med avhandlingen er å bedre kunne forstå hvordan makten fremstår i foreldreveiledningen til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse og hvordan denne påvirker tilbudet som blir gitt til disse. Den vil gjøre dette gjennom Foucault sin forståelse av makt, med spesiell vekt på de analytiske begrepene diskurs, panoptisk disiplinering, og skapelsen av kollektive identiteter. Underveis i arbeidet med oppgaven ble det også et mål å viderefremme en del av de historiene og synspunktene som har kommet frem gjennom intervjuene med foreldre og veiledere i barneverntjenesten. Jeg har blitt gitt stor tillit gjennom å få tilgang til feltet og spesielt ved å kunne intervju foreldre som er i en så sårbar posisjon. Dette sistnevnte målet har preget oppgaven ved at det inneholder et stort kapittel som presenterer nettopp disse fortellingene. Ved å bevare deres historier ønsker jeg at veiledere, både innen barneverntjenesten og andre, kan få en bedre forståelse seg av hvordan makten kan fremstå og hvordan makten kan være produserende og skapende. På bakgrunn av dette håper jeg å kunne bidra til en diskurs rundt dette temaet.

1.2 Aktualitet

Barn som vokser opp med foreldre som har en kognitiv funksjonsnedsettelse er et lite belyst tema til tross for at vi vet at antallet er relativt stort. Tøssebro, Midjo, Paulsen og Berg (2014) kommer i sin rapport frem til et anslag om at det hvert år fødes ca 600 barn med foreldre innenfor denne gruppen, og at 20% av alle omsorgsovertakelser i Norge kan knyttes til foreldre med kognitive vansker. Videre trekker de frem at det er vanskelig å tallfeste denne gruppen, men at det er bekymringsfullt at det ikke rettes mer oppmerksomhet mot problematikken, spesielt når de som jobber med foreldreveiledning selv sier at de ikke har verktøyene for å veilede denne gruppen (Thronsen & Young, 2015; Tøssebro et al., 2014).

Fra Norge er «Svanhild-saken» et eksempel der denne problematikken kom frem i lyset. Jarlsbo (2016) skriver i sin artikkel fra Dagbladet om Svanhild som i 2003 mistet omsorgen for sine to barn etter å ha tatt en IQ-test. Når artikkelen ble skrevet i 2016 lever Svanhild sammen med sine to nye barn og får oppfølging av barnevernstjenesten gjennom familieveiledning. Dette viser hvordan kunnskapen om denne foreldregruppen har endret seg over tid og at en barnevernssak kan ha endt med omsorgsovertakelse nettopp på grunn av datidens manglende kompetanse på denne typen foreldreveiledning. Dette er også i tråd med nyere forskning der man ser at den kognitive faktoren ofte blir brukt som et hovednarrativ for å forklare foreldrenes omsorgsevne, fremfor å se på de andre kontekstuelle faktorene som i større grad påvirker foreldrenes omsorgsevne (Lindberg, Fransson, Forslund, Springer & Granqvist, 2017; Sigurjónsdóttir & Rice, 2017).

1.3 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er som følger:

«Hvordan kan vi forstå maktens påvirkning av foreldreveiledningen som blir gitt til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelser i barnevernstjenesten?»

Problemstillingen tar for seg flere begreper som jeg vil komme tilbake til i oppgaven. Jeg vil forløpende her gi en kort redegjørelse for noen av disse:

Maktbegrepet som blir brukt i oppgaven er ikke å anse som makt som fordømmende eller et onde, eller et begrep som er klart avgrenset. Jeg legger til grunn Foucault sin tilnærming til begrepet, og ønsker å se på makt som en produktiv makt. Dette vil jeg utdype i kapittel 3.2, der jeg også vil trekke frem hvordan makten kan forstås gjennom hans analytiske «verktøykasse» som blant annet inkluderer begrepene panoptisk disiplinering og skapelsen av kollektive identiteter.

Det er videre nevnt foreldreveiledning i barnevernstjenesten til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelser. Det finnes i dag kun ett foreldreveiledningsprogram i Norge som er tilpasset denne gruppen, Parenting Young Children. Jeg vil redegjøre for dette veiledningsprogrammet i kapittel 2.4. Jeg vil legge til grunn at foreldreveiledning er et

hjelpetiltak som er forebyggende for å bedre barn og unges oppvekstsvilkår, som jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.2. I denne oppgaven er fokuset på den kommunale barnevernstjenesten og vil bli referert til i teksten som «barnevernstjenesten». Når begrepet «barnevernet» blir brukt referer dette oftest til barnevernet i Norge som helhet, eller barnevernet som en institusjon.

Kognitive funksjonsnedsettelse er et sentralt begrep som det er viktig å få en forståelse for, og som jeg har beskrevet i et eget kapittel 2.3 «Hvem snakker vi om?». I oppgaven vil begrepene «kognitiv funksjonsnedsettelse» og «kognitive vansker» anvendt.

Det er barnevernets overordnede oppgave å til enhver tid sikre barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). I denne oppgaven retter jeg fokuset på foreldrene og veilederens opplevelse av makt i veiledningssituasjonene. Dette er en bevisst avgrensning av problemstillingen. Derfor vil ikke barnets perspektiv fremkomme gjennom denne oppgaven, men barnets omsorgssituasjon vil til enhver tid påvirke rammene til veiledningen som blir gitt.

1.4 Forskningsspørsmål

Oppgaven har til tider kunne vært karakterisert som en eksplorerende undersøkelse der jeg som student kun har hatt en grunnleggende forståelse av feltet, og er preget av å ikke ha jobbet med foreldreveiledning eller i barnevernet som felt. Dette har blitt synlig gjennom noen av de aller første forskningsspørsmålene jeg skrev ned i masterskissen. Flere av disse har blitt strøket etter hvert som jeg har fått bedre innsikt i feltet, og nye har da kunne blitt lagt til.

Et eksempel på et forskningsspørsmål som har blitt strøket lød som følger: «Hvem er det veilederne i barnevernet anser som sin tjenestemottaker? Barnet eller forelder?» Denne var basert på en hypotese om at veilederne muligens anså barnet som tjenestemottakere, og at foreldrene var et «verktøy» de måtte gå igjennom for å kunne gi sin tjeneste til barnet. Dette spørsmålet viste seg tidlig å være stilt på helt feilaktig grunnlag da det ikke fremkom antydninger til en slik tanke gjennom intervjuene med veilederne. Alle anså foreldrene som sine tjenestemottakere.

Videre ser vi at følgende forskningsspørsmål har blitt stående:

- Hvordan ser vi at den språklige makten påvirker tilbudet som blir gitt til denne foreldregruppen?
- Hvilke veiledningsmetoder finner vi hos Parenting Young Children som legger til rette for en større bevissthet rundt asymmetriske veiledningsforhold?
- Hvilken produktiv makt finner vi i veiledningssituasjonene?

Disse spørsmålene har med sin mening vært stående fra oppgavens start til slutt, men den har blitt omformulert etter hvert som jeg har fått en annen forståelse av både feltet og av maktbegrepet. Alle spørsmålene er med på å besvare den overordnede problemstillingen som ligger til grunn, og disse forskningsspørsmålene vil jeg trekke inn igjen i oppgavens drøfting og konklusjon.

1.5 Forforståelse og faglig tilnærming

Gjennom min vernepleiefaglige utdanning har begrep som funksjonshemmede, barrierer i samfunnet, salutogenese, selvbestemmelse og empowerment vært sentrale for meg og dannet et utgangspunkt for hvordan jeg tolker verden rundt meg. Jeg ser oftere etter hemmende barrierer i samfunnet, fremfor å lete etter individets mangler, et syn som er hentet fra GAP-modellen (Linde & Owren, 2011). Den makten jeg har som profesjonsutøver, gjennom min kunnskap og kompetanse, påvirker alle mine relasjoner og møter med de jeg jobber med. Det er nettopp her min bevissthet rundt makt har kommet frem, og hvordan jeg kan endre diskursen ved å delta i samfunnsdebatt. Gjennom utdannelsen har det også opplevdes vanskelig å skulle snakke om makt når makten i seg selv som begrep får en negativ fremtoning og det gjennom en normativ tilnærming blir et begrep man benekter eller trekker til det ekstreme. Jeg har derfor fått et ønske om å kunne anerkjenne makten som finnes i møte med andre som en produktiv makt som påvirker oss alle. Begrepet «produktiv makt» er et begrep som er hentet fra begrepsapparatet til Foucault og henviser til at makten er produktiv gjennom av den skaper subjekter (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 11). Ved å anvende dette begrepet unngår jeg å stemple makten som et onde. Et ensidig blikk på makt som noe som må

minimeres i en veiledningssituasjon ville vært direkte farlig da en veileder vil fremstå som en uten kunnskap, kompetanse eller evne til å gjennomføre jobben. Min forforståelse av makt har blitt tydelig preget av Foucaults teorier, noe som har gjort det både lettere å snakke om, men også kanskje tilsvarende vanskelig å analysere.

1.6 Leseveiledning

Jeg vil i denne oppgaven først redegjøre for det eksisterende kunnskapsgrunnlaget. For å skape en kontekst til oppgavens tema vil jeg gi et innblikk i barnevernets historie og oppbygging, for så å redegjøre for barneverntjenestens mulighet for å fatte vedtak om hjelpetiltak i hjemmet. Disse hjelpetiltakene anses som forebyggende tiltak for å bedre barn og unges oppvekstvilkår, og retten til disse tiltakene vil jeg ta opp i det neste avsnittet. Så presenterer jeg et særdeles viktig avsnitt som tar for seg terminologien og hvem vi definerer som målgruppe. Der vil jeg vise til brede og smale definisjoner, samt hvordan begrepsbruken kan virke stigmatiserende og misledende. Her vil også relevant forskning på målgruppen bli inkludert. Avslutningsvis i dette avsnittet vil jeg kort trekke inn noen tidlige refleksjoner der jeg ser på nettopp en slik klassifisering og inndeling av individer i lys av Foucault sine analytiske begreper. Videre vil jeg å redegjøre for innføringen av Parenting Young Children som er et veiledningsprogram som kan gis som hjelpetiltak på selektert og indikert nivå, og hvilke grunnleggende metoder og undervisningsstrategier den bygger på. Avslutningsvis i dette kapitlet vil jeg redegjøre for nyere relevant forskning på et kunnskapsfelt som er under stadig utvikling.

I neste kapittel vil jeg presentere det teoretiske bakteppet jeg har basert oppgaven på. Først kommer det teoretiske grunnlaget rundt forebyggende og helsefremmende arbeid frem, for så å rette et undersøkende blikk på hvordan man kan forstå maktegrepet. Dette kapitlet ender opp med en redegjørelse for sentrale analytiske begrep fra Foucault sin «verktøykasse» som jeg kommer til å anvende i analysen og drøftingen.

I metodekapitlet har det vært viktig for meg å redegjøre for hvordan jeg har gått frem når jeg har jobbet med oppgaven. Dette gjennom å beskrive arbeidet med et litteratursøk, valg av intervjumetoder og hvordan jeg har fått tilgang til feltet. Dette for å øke validiteten til oppgaven. Jeg har også tatt med en beskrivelse av den analytiske

metoden jeg har brukt under bearbeidelsen av mine intervjudata. Avslutningsvis har jeg redegjort for oppgavens validitet og reliabilitet.

Etiske overveielser har jeg bevisst valgt å legge til et eget kapittel på grunn av oppgavens tema og målgruppe. Gjennom arbeidet har jeg måtte gjøre flere vurderinger og her kommer disse frem, sammen med kontakten jeg har hatt med Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) og Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Så kommer et større kapittel som tar for seg de funnene jeg har gjort gjennom min analyse og kategorisering av intervjudataene. Disse er presentert som hovedfunn og temaer der sitater fra både foreldre og veiledere fremkommer. Det har vært et bevisst valg å ikke trekke for mange teoretiske begreper og empiri inn i disse funnene, men heller presentere dette i oppsummerende avsnitt etter hvert tema. Disse oppsummerende avsnittene danner grunnlaget for den videre drøftingen der jeg i større grad anvender det teoretiske begrepsapparatet til Foucault. I drøftingen ser jeg funnene mine opp mot den opprinnelige problemstillingen, det teoretiske grunnlaget og trekker også inn den empiri og nyere forskning som jeg tidligere har presentert.

Konklusjonen er det avsluttende kapittelet der jeg oppsummerer mine funn fra drøftingen, samt har noen avsluttende tanker om hvordan vi som profesjonsutøvere kan påvirke de funnene jeg har kommet frem til.

2 Kunnskapsgrunnlag og tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for det kunnskapsgrunnlaget og den forskningen som sammen med teorien i kapittel 3 vil skape «grunnmuren» i oppgaven.

I dette kapittelet vil jeg gi et innblikk i barnevernets historie og oppbygging, for så å redegjøre for barneverntjenesten mulighet for å fatte vedtak om hjelpetiltak i hjemmet og hvordan disse kan ansees som forebyggende tiltak som iverksettes for å bedre barns omsorgssituasjon i hjemmet. Som tidligere nevnt er begrepet «foreldre med kognitive funksjonsvansker» et begrep som det bør rettes oppmerksomhet mot, og dette vil jeg redegjøre for i avsnittet som heter «Hvem snakker vi om?». I dette kapittelet vil det komme et avsnitt med noen tidlige refleksjoner til leseren for å vise hvordan makten til å klassifisere fremstår i lys av Foucault. Oppgaven omhandler foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children, og jeg vil her vise til programmets introduksjon til Norge og programmets metode og undervisningsstrategier. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg redegjøre for nyere forskning som er relevant for oppgavens problemstilling og tematikk.

2.1 Barnevernets historie, oppbygning og tiltaksmuligheter

For å skape en kontekst for oppgavens tema er det viktig å ha en grunnleggende forståelse av barnevernets utvikling gjennom det historiske opphavet, oppbygning og handlingsrom. I Norge startet denne utviklingen i 1896 da vi fikk det som i senere tid har blitt kjent som verdens første barnevernslov, «Lov om behandling av forsømte barn», eller vergerådsloven (Hagen, 2001, s. 21). Denne brøt med det tidlige prinsippet at familiens anliggende kun var familiefarens ansvar og at staten ikke hadde rett til å bryte inn i denne private sfæren (Kroken, 2015, s. 65). Fra denne tid og frem til i dag har dette vært en utvikling der barnevernet på den ene siden i økende grad har fått ansvaret for å frigjøre barn fra dårlige oppvekstvilkår, og på den andre siden normaliserer og tilpasser barna for å verne samfunnet (Kroken, 2015, s. 54). I denne oppgavens tematikk vil vi komme inn på barnevernets videre ansvar for ivaretagelsen av barnas oppvekstvilkår gjennom å normalisere og stille normkrav til foreldrenes ferdigheter. I begynnelsen av 2000-tallet ble det tatt i bruk nye forebyggende, evidensbaserte hjelpetiltak som

skulle forbedre foreldreferdigheten til foreldre som hadde barn med atferdsproblemer. Parent Management Training – Oregon (PMTO) og Multisystemisk Terapi (MST) er eksempler på slike foreldreveiledningsprogram som da ble benyttet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 25; Kroken, 2015). Disse programmene ble anbefalt brukt slik at man kunne bevare og styrke familienes evne til å bygge varige og bærende relasjoner, samtidig som det lå økonomiske insentiver til grunn, ved at det ikke var ønskelig å drifte større barnevernsinstitusjoner i like stor grad som tidligere (Kroken, 2015, s. 65).

Gjennom historien har også barnevernets tjenester endret seg gjennom profesjonaliseringen, oppbygningen og organisering. Fra tiden før vergerådsloven ble ansvaret for å ta vare på vanskjøttede barn drevet på frivillig basis, og selv på midten av 1900-tallet var det kun ansett som nødvendig å ha «et varmt hjerte og fornuft» for å jobbe med disse barna (Kroken, 2015, s. 58). Videre startet en økt profesjonalisering av barnevernet, blant annet på bakgrunn av nye oppdragsmodeller og modeller for behandling som barnepsykologien brakte med seg (Hagen, 2001, s. 223). Barnevernet ble også da i økende grad profesjonalisert gjennom opprettelsen av den første barnevernspedagogutdanningen i 1970 (Kroken, 2015, s. 60). I lys av denne oppgavens problemstilling og teoretiske grunnlag, er det viktig å se hvordan det ble utdannet profesjonsutøvere som hadde kunnskap og kompetanse til å jobbe med denne gruppen. En kompetanse som også fører med seg makt til å inndelegge og klassifisere, noe jeg vil komme tilbake til senere.

Dagens barnevern har delegert ansvar og myndighet mellom det statlige og det kommunale, der det er det kommunale barnevernet som i hovedsak utfører de daglige oppgavene som loven pålegger (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Dette inkluderer å fullføre undersøkelsessaker, alle forebyggende tiltak slik som hjelpe- og omsorgstiltak, og oppfølging av saker og tiltak. Den statlige barnevernstjenesten, ved Barne-, ungdoms, og familieetaten (Bufetat), ble gjennom forvaltningsreformen i 2004 opprettet for å overta det daværende fylkeskommunale barnevernet med det formål å blant annet bedre en faglig og økonomisk styring av barnevernet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 19-21). Det er disse som har ansvaret for fosterhjemtjenestene, familievernkontorene og barnevernsinstitusjonene.

Videre vil oppgaven omhandle et av de mest brukte tiltakene som barnevernet kan iverksette, hjelpetiltak etter Barnevernsloven §4-4. Hovedmålet med hjelpetiltak er å trygge oppvekstvilkårene til barnet, hindre problemutvikling og redusere antall omsorgsovertakelser (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 168). Av dette ser vi at disse tiltakene blir ansett som forebyggende tiltak. Foreldreveiledning som PYC vil da falle inn under hjelpetiltakene som er definert som «omsorgsendrende» tiltak eller «endringstiltak» som gjøres i samarbeid med foreldrene.

Når det kommer til slike hjelpetiltak trekker Bunkholdt og Kvaran (2015) frem noen punkter som er viktig å ha med seg under resten av oppgavens temaer: Gjennom bruken av hjelpetiltak så vil man gå inn i et tett samarbeid med foreldrene, og dette krever mye av barnevernspedagogen. Foreldrene kan ha utfordringer på andre områder i livet som kan påvirke, de kan føle et stort stigma av å samarbeide med barnevernet og er i en posisjon i livet der de kan være redd for å miste barnet sitt. Denne redselen for å miste barnet kan bli en ny og større belastning i tillegg til de opprinnelige utfordringene som var til stede. I tillegg til dette trekker forfatterne frem: «Saksbehandleren er en representant for det samme samfunnet som har erklært at foreldrene ikke er kompetente. Derfor må det forventes at foreldrene gir uttrykk for redsel og sinne.» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 195). Dette er spesielt viktig å huske på siden PYC er et hjemmebasert veiledningsprogram der representanten for barnevernet veileder hjemme i foreldrenes eget hjem.

2.2 Forebyggende hjelpetiltak for å bidra til positiv endring

Dagens lovverk viser til at det skal settes inn hjelpetiltak i hjemmet når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for dette. «Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien.» (Barnevernloven, 1993, § 4-4). Under lovendringen som lå til grunn for dagens lovtekst om hjelpetiltak i hjemmet ser vi at tidlig intervensjon og forebyggende arbeid skulle benyttes i økende grad for å forebygge situasjoner som ellers ville ført til mer alvorlige og inngripende tiltak (Barne- og famliedepartementet, 1992, s. 31). I stortingsmeldingen «Utdanning for velferd - Samspill i praksis» (Samspillsmeldingen) kommer det samme prinsippet om tidlig

innsats frem der det referer til at denne satsningen også fører med seg bevilgninger til kompetanseøkning i barnevernstjenesten på nettopp dette området (Kunnskapsdepartementet, 2012, s. 22).

I forslag til ny barnevernslov ser vi også at dette prinsippet er opprettholdt, og er nevnt flere plasser i forarbeidet og utredningen (NOU 2016:16). Her trekkes det blant annet frem at tiltak fra barneverntjenesten ikke skal være mer inngripende enn nødvendig og spesielt i sin vurdering om omsorgsovertakelser, også kjent som mildeste inngreps prinsipp. Her har den Europeiske menneskerettighetsdomstolen kommet frem til at det nasjonale handlingsrommet til skjønnsvurdering har vært for stort, og de stiller krav til at det i større grad blir vist til mindre inngripende tiltak før en omsorgsovertakelse finner sted (NOU 2016:16, s. 56). Tidlig innsats og forebyggende arbeid blir også trukket frem i samme utredning.

«Svak forebyggende innsats kan resultere i unødvendig bruk av hastetiltak og omsorgsovertakelser, der barn kunne ha vært hjulpet langt mer skånsomt og rimelig ved tidlig innsats, enten av barnevernet alene eller i samarbeid med andre tjenester» (NOU 2016:16, s. 86)

I samme avsnitt beskriver de også de samfunnsøkonomiske konsekvensene ved å ikke jobbe forebyggende, samt at det gjennom svakt eller fraværende forebyggende arbeid kan skapes mistillitsfulle relasjoner med foreldre.

Det forebyggende aspektet ser en også når vi går til FNs barnekonvensjon som ble inkludert i menneskerettsloven i 1999, som sier at partene plikter å beskytte barnet gjennom sosiale- og opplæringsmessige tiltak. Blant annet til de som har omsorgen for barnet, samt andre former for forebygging (Menneskerettsloven, 1999, Vedlegg 8, Art 19).

Slik ser vi at det forebyggende aspektet gjennom hjelpetiltak i hjemmet er forankret på både nasjonalt og internasjonalt nivå. Slike forebyggende tiltak kan være foreldreveiledningsprogram som i økende grad har blitt benyttet. PYC-veiledning er et slik

type tiltak, og er rettet mot det som jeg har referert til som foreldre med kognitive vansker eller funksjonsnedsettelse. I neste kapittel vil jeg redegjøre for nettopp hvilke begreper som blir brukt rundt denne gruppen, hvordan gruppen kan bli stigmatisert og se på hvilket omfang gruppen har i Norge.

2.3 Hvem snakker vi om? – «The hidden majority»

Som tidligere nevnt innledningsvis så blir det gjennom oppgaven brukt flere benevninger når det kommer til målgruppen for PYC. I nyere artikler rundt temaet bli benevnelsen kognitiv funksjonsnedsettelse og kognitive vansker anvendt, og i internasjonale artikler blir betegnelsen «intellectual disability» brukt (se bl.a: Gustavsson & Starke, 2017; Hugh, 2016; Thronsen & Young, 2015, 2016). På norsk har det tidligere blitt brukt betegnelsen intellektuell/kognitiv funksjonshemming, men i lys av en begrepsendring der vi anser begrepet «hemming» som noe som tilhører omgivelsene som er hemmende ovenfor en persons eventuelle nedsettelse, vil endelsen «nedsettelse» være mer korrekt (Linde & Owren, 2011). Jeg vil i denne oppgaven i stor grad benytte meg av begrepet kognitive vansker eller kognitiv funksjonsnedsettelse.

Denne gruppen har i samfunnet som også blitt referert til som «the hidden majority», den skjulte majoritet (Edgerton, 1989). En gruppe i samfunnet med kognitive nedsettelse som ikke bor på institusjoner eller har fått en diagnose. Gruppen klarer seg som regel i lavtlønnede yrker og har lavere utdannelse, ofte med god støtte fra sine nettverk (Edgerton, 1989).

2.3.1 Stigmatisering av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse

Til tross for en terminologi som kan være korrekt og oppdatert, er det likevel knyttet stort stigma til disse begrepene. Begreper som ofte gir assosiasjoner til personer med diagnosen alvorlig psykisk utviklingshemning, og videre assosiasjoner til personer som tidligere bodde på sentralinstitusjoner under HVPU, og som har store og sammensatte vansker (Thronsen & Young, 2016; Tøssebro et al., 2014). Dette var også en gruppe personer der seksualitet ofte ble ansett som et uønsket atferdsproblem som førte til sterilisering, enten på grunn av for stor kjønnsdrift eller som et forebyggende tiltak for å unngå uønsket graviditet (Barstad, 2006, s. 29). Det er viktig å ha i minnet at denne

gruppen i lengre tid var ansett som mindreverdige og utsatt for systematisk sterilisering også gjennom nyere tid, der annerledesheten ble ansett som et syke (Kirkebæk, 2002). «Kvaliteten» i befolkningen skulle kontrolleres, blant annet gjennom sterilisering, forbud mot ekteskap og isolasjon (Kirkebæk, 2002). Dette danner et historisk bakteppe som sier noe om stigma om er knyttet til denne gruppen, og som jeg senere kommer tilbake til i drøftingskapittelet «Skal «de» ha barn?». Målgruppen PYC er rettet mot er som tidligere nevnt foreldre vi vil kjenne igjen gjennom den sosioøkonomiske statusen, som befinner seg i lavtlønnede yrker eller er arbeidsledige (Gundersen & Young, 2010), og ikke de personene som bor på institusjon eller har diagnoser som f.eks. Down Syndrom.

Historisk har det vært en tradisjon å måle og inndeke kognitiv fungering gjennom bruk av IQ tester slik som for eksempel «Wechsler Intelligence Scale» som etter en test vil angi et tall som mål på det kognitive nivået til vedkommende (Hugh, 2016, s. 3). Gjennom diagnosemanualer som “International Statistical Classification of Diseases” (ICD) kan en da sette diagnoser på f.eks. psykisk utviklingshemning ved en IQ på under 70, og den deles da videre inn i mild utviklingshemning (50-69), moderat utviklingshemning (36-49), og alvorlig og dyp utviklingshemning ved en IQ under 35 (Nordlund, Thronsen & Linde, 2015). Som vi ser av denne inndelinger er det stor spennvidde fra den øverste delen til den nederste delen av skalaen. Dette kan bidra til en stigmatisering av målgruppen til PYC, som da vil befinne seg helt i den øverste delen av denne skalaen. Videre er det mange andre diagnoser som kan påvirke den kognitive fungeringen til et individ, slik som ADD, ADHD og Asperger syndrom, for å nevne noen (Pistol, 2009, s. 8; Thronsen & Young, 2016). Innenfor disse diagnosene vil en se at personene som regel har en IQ-score som vil falle inn under normalområdet, to standardavvik fra medianen på 100.

Som vi ser av den både varierende benevningen, og fra de ulike kjennetegnene til målgruppen er det viktig å være klar over at gruppen som PYC retter seg mot ikke er lett identifiserbar gjennom standardiserte tester og kartlegginger, og har derfor ingen helt klare linjer for hvem som havner «innenfor» og «utenfor» (Tøssebro et al., 2014, s. 5). Felles for målgruppen er at de har spesielt behov for å kunne tilegne seg kunnskap og veiledning, på en annen måte enn det som blir gitt gjennom de universelle foreldreveiledningstilbudene.

Fokuset på IQ som måleenhet på gruppen kan ha et historisk opphav når vi ser tilbake til HVPU, steriliseringsdebatten og en tanke om at denne gruppen ikke kan ha barn. Derimot viser nyere forskning at det ikke er den kognitive fungeringen som er den største faktoren som påvirker foreldreferdighetene, men derimot foreldrenes egen oppvekst og erfaringer fra tidlig barndom (Granqvist, Forslund, Fransson, Springer & Lindberg, 2014).

2.3.2 Hvilket omfang?

Avslutningsvis er det også viktig å få en forståelse for hvor stor denne målgruppen er når vi legger til grunn de definisjonene som vi har gjort over. Tøssebro et al. (2014) har utarbeidet en forskningsrapport som gjennom en registerstudie prøver å kartlegge omfanget av denne gruppen i Norge. Denne studien ser også ut til å være den eneste som tidligere har gjennomført kvalitative intervjuer med denne foreldregruppen i Norge, i tillegg til denne studien jeg nå har gjennomført (Tøssebro et al., 2014, s. 111). Tøssebro et al. (2014) trekker innledningsvis frem i sin rapport at det er vanskelig å skulle anslå hvor stor målgruppen er sett ut fra diagnosekriterier, og eksemplifiserer dette slik: Det var tidligere en diagnose som het «borderline utviklingshemning» der diagnosekriteriet gikk fra en IQ på 85 fremfor 70. Dette da ville teoretisk sett inkludere 15% av Norges befolkning i en diagnose relatert til utviklingshemning, fremfor 2,3% slik det er definert i dag (Tøssebro et al., 2014, s. 15).

På spørsmålet «Hvor mange barn har en oppvekst der en eller begge foreldrene har kognitive vansker?» anslår rapporten gjennom registerstudiet at antallet må ligge et sted mellom 0,2 – 0,9 prosent av alle barn i Norge (Tøssebro et al., 2014, s. 79). Sammenlignet med tidligere studier fra andre land er dette tallet høyt, til tross for at studiet har definert gruppen smalere gjennom å blant annet ikke inkludert diagnoser som ADHD. Omgjort til absolutte tall vil dette si omtrent 525 barn hvert år i Norge. Ser vi på andelen omsorgsovertakelser hos foreldre med en kognitive vansker ligger anslaget på mellom 30% og 50% (Tøssebro et al., 2014, s. 80). De har også forsøkt å gjøre et anslag over hvor stor andel av alle omsorgsovertakelser i Norge som kan knyttes til foreldre med kognitive vansker eller lærevansker. De hevder at det mest realistiske anslaget må ligge på 20% av

alle omsorgsovertakelser og at det i lys av dette er skremmende at det ikke rettes mer oppmerksomhet rundt denne problematikken (Tøssebro et al., 2014, s. 74).

2.3.3 Makten i å klassifisere og inndeleg

Gjennom dette kapitlet har jeg presentert en beskrivelse av gruppen, mulig stigmatisering på grunn av en klassifisering, samt presentert kvantitativ empiri for å belyse omfang og aktualitet. Gjennom å gjøre dette eksemplifiserer jeg samtidig akkurat den nye makten som kom frem gjennom naturvitenskaps og modernismens utvikling. Denne makten ligger hos de med kunnskap, som gjennom denne har makt til å inndeleg og klassifisere, slik som Foucault (1963/2003) skriver i sin bok om klinikkens fødsel:

«The clinic demands as much of the gaze as natural history. As much, and to a certain extent, the same thing: to see, to isolate features, to recognize those that are identical and those that are different, to regroup them, to classify them by species or families. [...] First, it was no longer the gaze of any observer, but that of a doctor supported and justified by an institution, that of a doctor endowed with the power of decision and intervention.»
(Foucault, 1963/2003, s. 89)

Den siste linjen trekker frem et viktig poeng som viser hvordan makten har endret form slik at individer, som har anerkjennelse og støtte fra en institusjon, har makten til å observere og klassifisere. Makten har endret seg slik at det ikke lengre er det observerende blikket til hvem som helst som vektlegges, men heller blikket fra de med en spesifikk og anerkjent kunnskap. Jeg vil komme tilbake til dette når jeg senere redegjør for det teoretiske grunnlaget, men jeg ønsker her å tydeliggjøre dette poenget. Hvem man klassifiserer innenfor og utenfor kategorien, og hvordan kategorien blir omtalt avhenger av diskursen som er gjeldende og får konsekvenser for hvem som får tilgang på tilrettelagte veiledningsprogrammer, slik som PYC.

2.4 Foreldreveiledningsprogrammet PYC i Norge

Parenting Young Children, som videre i denne oppgaven vil bli referert til som PYC eller foreldreveiledningsprogrammet, er et foreldreveiledningsprogram som er spesielt tilpasset foreldre med kognitive vansker (Thronsen & Young, 2016). Jeg vil i dette

kapittelet redegjøre kort for foreldreveiledningsprogram i Norge, PYC som et evidensbasert foreldreveiledningsprogram for foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, og foreldregruppen PYC er rettet mot.

2.4.1 Foreldreveiledningsprogram i Norge

Foreldreveiledningsprogram er ulike kurs som kan bli tilbudt foreldre for å støtte foreldreskapet, med den hensikt å forbedre omsorgsevnen til foreldrene (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 67). Slike program som skal støtte opp under omsorgsevnen er som regel delt opp i universelle program, eller program som gis på selektert eller indikert nivå (Bråten & Sønsterudbråten, 2016). Universelle foreldreveiledningsprogram er program som er beregnet på den «normale» bredden i befolkningen og denne type foreldreveiledningsprogram er det lite forskning på i Norge (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 67). På den andre siden har vi veiledningsprogram som gis på indikert nivå, det vil si når det er spesielle forhold hos foreldrene slik som rus eller psykiske lidelser, samt på selektert nivå, der det er andre grunner til at det kan være større risiko for fremtidige utfordringer eller etablerte utfordringer. PYC kan da sies å tilhøre den sistnevnte kategorien, det vil si på indikert og selektert nivå. På dette nivået finner vi også andre foreldreveiledningsprogram som anvendes mye i Norge, blant annet Parent Management Training – Oregon (PMTO) og Multisystemisk Terapi (MST). Begge disse programmene er rettet mot foreldre som har barn med indentifiserte adferdsforstyrrelser, og er de to mest anvendte programmene som gis som tiltak for å styrke foreldreferdighetene i barnevernet i dag (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 68). Andre kjente veiledningsprogram som også kan nevnes er Webster-Stratton – De urolige årene, International Child Development Program (ICDP), Marte Meo og Circle of Security (COS). Av disse er det ICDP og COS som er mest universelt utformet for foreldre som ikke behøver å ha spesielle utfordringer i foreldrerollen, og kan derfor også ansees som forebyggende tiltak.

I FAFO rapporten «Foreldreveiledning – Virker det?» blir det stilt spørsmål om det har blitt et større behov for foreldreveiledning generelt, og om foreldreveiledning er noe alle foreldre bør gjennomføre? Det finnes ingen dokumentasjon rundt antall foreldre som benytter seg av universelle veiledningsprogram på landsbasis, men informantene som

blir intervjuet i rapporten trekker frem at det synes å være en stadig økende bransje (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 70). Grunnen til dette kan synes å være et større og bredere tilbud av slike tilbud, samtidig som det synes å være mindre tabuer og stigma knyttet til å få veiledning. Samtidig trekkes det frem at gjennom kunnskap innen utviklingspsykologien har foreldrenes rolle blitt mer fremtredende og sentral enn det den var bare for noen tiår siden. Når det kommer til spørsmålet om det nå er slik at alle foreldre trenger å bli veiledet i sin foreldrerolle, opplyses det i rapporten om at fagfeltet synes å være delt på dette punktet. Begrepet «intuitivt foreldreskap» blir brukt som begrep i denne debatten der blant annet psykolog Lars Smith argumenterer at foreldreprogrammer for lett kan gå inn å korrigere foreldrenes intuitive foreldreskap med råd og veiledning kan skade den intuitive reaksjonen snarere enn å styrke den (Bråten & Sønsterudbråten, 2016, s. 72). På den andre siden er det et argument at gjennom massemedier blir foreldre i dag gitt mye informasjon om foreldrestiler, oppdragerroller, forskning og uttalelser fra eksperter, og denne informasjonen kan ofte være sprikende eller motsigende. Nettopp dette kan være en grunn til at flere foreldre søker støtte og veiledning (Bråten & Sønsterudbråten, 2016).

Denne oppgaven vil ikke gå videre på en debatt om hva som ligger til grunn for en mulig økning i tilbudet og etterspørsel om foreldreveiledning i offentlig regi, men ønsker ha denne utviklingen som et bakteppe under resten av oppgaven når vi skal se nærmere på PYC som et spesifikt foreldreveiledningsprogram.

2.4.2 PYC i Norge

PYC er som tidligere nevnt et evidensbasert foreldreveiledningsprogram som er tilpasset foreldre med kognitive vansker (Thronsen & Young, 2016). PYC ble utviklet i Australia, Melbourne, ved Parenting Research Center (PRC) på begynnelsen av 2000-tallet og ble gjennom perioden 2004 til 2008 prøvd ut på foreldre der en eller begge hadde en kognitiv funksjonsnedsettelse (Mildon, Wade & Matthews, 2008). Det ble også gjennomført en gjennomgang av eksisterende forskning som konkluderte med at hjemmebaserte foreldreveiledningsprogram for foreldre med kognitive nedsettelse var effektive (Wade, Llewellyn & Matthews, 2008). Det ble senere utført en studie i samme land som så på hvilke kontekstuelle faktorer som i størst grad påvirket deres omsorgskompetanse

(Wade, Llewellyn & Matthews, 2011). Studien ble gjennomført med 120 familier der en eller begge foreldrene hadde en kognitiv funksjonsnedsettelse, og viste at det var oppdragerstil, sosial støtte og tilgangen på sosial støtte som var de største faktorene for barnets oppvekstvilkår. Sosial støtte i denne undersøkelsen inkluderte støtte fra venner, familie og profesjonelle (Wade et al., 2011).

PYC ble startet i Sverige som et prosjekt i 2010 etter at foreldre med kognitive funksjonsnedsettelser ble identifisert som en gruppe foreldre som ikke fikk støtte gjennom de ordinære, universelle foreldeveiledningsprogrammene (Starke, Wade, Feldman & Mildon, 2013). Det ble utarbeidet en foreløpig rapport på innføringen av PYC i Sverige som viste at programmet endret veiledernes holdning og tilnærming til foreldrene. Programmet bidro til å forbedre foreldrenes foreldreferdigheter og til å strukturere arbeidet med denne foreldregruppen (Starke et al., 2013). Det ble også trukket frem at de metodiske verktøyene som var oversatt fra engelsk til svensk også var til stor hjelp, men at det var et ønske om å utvikle flere referanser til andre, eksisterende metodiske verktøy. Et annet funn i studien var en uheldig bruk av sjekklister som er et viktig verktøy i PYC (Starke et al., 2013, s. 154). Disse er lagd som et pedagogisk verktøy for å skape en grunnlinje i foreldreferdigheter, evaluere progresjon og som skal brukes sammen med foreldrene som en del av endringsarbeidet. Det viste seg at noen av veilederen anvendte disse som et vurderingsverktøy for seg selv, og ikke som et pedagogisk verktøy. Starke et al. (2013) trekker da frem følgende viktige poeng:

«This misuse and misunderstanding might also point to the likelihood that, in the effective implementation of a programme such as PYC, it is not enough to just provide training on the programme: ongoing attention to the fidelity with which a program is being delivered is also needed.» (Starke et al., 2013, s. 154).

I 2010 ble det i Norge gjennomført en kvalitativ studie for å redegjøre for barnevernsarbeideres kunnskaper, erfaringer og hvilken tilnærming de har til foreldreskap der mor har kognitive funksjonsnedsettelser (Gundersen & Young, 2010). De kom frem til, slik som den svenske studien også viste til, at det ikke var eksisterende tiltak, metoder eller veiledningsprogrammer til denne målgruppen. Informantene oppga

også at de kjente igjen målgruppen på de sosioøkonomiske variablene som lav utdanning, dårlig økonomi og ustabile eller utenfor ordinært arbeidsliv (Gundersen & Young, 2010). I 2013 ble det igangsatt et arbeid med å oversette og tilpasse det svenske materialet til norsk og den norske kulturen, men for å ivareta validiteten til programmet ble det vurdert at en måtte ta utgangspunkt i det originale materialet fra Australia (Thronsen & Young, 2015). Dette ble først oversatt av en profesjonell oversetter, for så å bli tilpasset norsk kultur i samarbeid med representanter fra barnevernstjenestene. Etter utarbeidelsen av dette materialet ble de 14 første norske PYC veilederne utdannet i februar 2016. Senere i 2017 ble 30 nye veiledere utdannet ved daværende Høgskolen i Sørøst-Norge (Kulberg, 2017). Det er også planlagt nye kurs våren 2018.

2.4.3 PYC sine grunnleggende metoder og undervisningsstrategier

Et av mine forskningsspørsmål omhandler veiledningsmetodene til PYC, og hvordan disse påvirker veiledningsforholdet. Det er da viktig å ha en grunnleggende forståelse av de ulike veiledningsmetodene og undervisningsstrategier som blir brukt i dette programmet. Sentralt i PYC sin metodiske tilnærming ligger det at det er familiene som får veiledningen som eier målene, der de selv har motivasjonen og er eksperter i eget liv (Thronsen & Young, 2015, s. 40; 2016, s. 342). For å bli sertifisert PYC veileder må man gjennomgå en opplæring som er delt opp i 4 deler som jeg kort vil redegjøre for slik de er beskrevet av Thronsen og Young (2016):

Del 1 tar for seg hvordan man etablerer et godt samarbeid med foreldrene gjennom å finne foreldrenes egne ønsker, erfaringer og motivasjon for videre arbeid med foreldrekompetansen. Her er det viktig å finne hva foreldrene faktisk mestrer og hvilke styrker de har som kan bygges videre på. Del 2 går ut på å lære ulike undervisningsstrategier som består av to hoveddeler. En del for teoretiske kunnskap, slik som hvordan man vasker klær riktig, hva som er sunn mat eller hvilke klær som passer seg til de ulike årstidene og værforholdene. Undervisningen foregår sammen med foreldrene i hverdagssituasjoner der man tar opp temaene og kan lage lister over eksempler på egnet mat og hvilke klær som egner seg til de forskjellige årstidene. Den andre undervisningsstrategien er basert på praktiske ferdigheter slik som dusjing av barn. Da er det rollespill som primært brukes som veiledningsmetode. Videre består del 3 av

to moduler som omhandler samspill og omsorgskompetanse. Omsorgskompetanse består i å kunne ivareta barnets sikkerhet, hygiene, utvikling med mer. På bakgrunn av dette utarbeides det sjekklister som familien trener på i situasjonene. Sjekklister er en del av «verktøyboksen» til PYC veilederen, og er ferdiglagde, men skal også tilpasses den spesifikke familiens behov og situasjon. Gjennom denne oppgaven kommer disse sjekklister til å ha et stort fokus. I beskrivelsen av de ulike læringsstrategiene i PYC blir sjekklister beskrevet slik:

«Metodikken tar utgangspunkt i at mål for arbeidet settes opp sammen med foreldrene, og de ferdighetene det til enhver tid jobbes med beskrives som handlingskjeder som igjen deles inn i delhandlinger. Sjekklister sikrer framdrift og sammenheng. Veiledningen er tilpasset praktiske læringsmetoder som rollespill, praksislæring, bruk av bilder, lyd og symboler og feedback på så vel tradisjonelle som utradisjonelle måter tilpasset familiens funksjonsevne.» (Thronsen & Young, 2015, s. 40)

Videre jobbes det med samspillskompetansen som består av å lære om hvordan man tilrettelegger for gode utviklingsmuligheter for barnet, sosialt samspill og hvordan stimulere til språklig utvikling. Det er utviklet manualer som tar for seg disse temaene som veilederen og foreldrene anvender sammen i samspillsituasjonene. Den siste delen handler om å sette det hele sammen slik at man kan forsøke å generalisere ferdigheten forelderen har tilegnet seg i nye situasjoner.

Det brukes også en rekke andre metodiske verktøy i PYC veiledningen, og et av disse er «PYC-sirkelen». Det er en sirkel som viser arbeidsmetoden PYC-veilederen jobber etter og er delt inn i 5 deler i en kontinuerlig sirkel. Den består av å tydeliggjøre roller, lage målformuleringer, utvikle innsatsen, trene med foreldrene og følge opp. Andre verktøy består for eksempel av skjemaer og diagrammer som gjør det lettere for veilederen å strukturere veiledningsøktene. Disse er beskrevet gjennom figurer og enkle tegninger og ord.

Som vi ser over inneholder PYC-programmet mange metoder og undervisningsstrategier som veilederen får opplæring i. Disse blir det undervist i gjennom de 3 dagene på kurset,

samtidig som det blir videre fulgt opp gjennom metodestøttesamlinger når veilederen har begynt å anvende PYC-veiledningen med foreldre. Som nevnt innledningsvis har PYC sin oppstart i 2004 i Australia, og det har siden denne oppstarten blir gjennomført noen studier på både effekten av foreldreveilingsprogram for denne målgruppen, og også studier som tar for seg tematikken «foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse». Noen av disse vil jeg nå presentere i det neste kapittelet.

2.5 Annen relevant og nyere forskning

I oppstarten av arbeidet med denne oppgaven gjennomførte jeg et uttømmende litteratursøk for nyere forskning som falt inn under tematikken til oppgaven. Metoden for denne er beskrevet i metodekapittelet. Det var få resultater fra søket og jeg vil under presentere de artiklene som er relevante for denne oppgavens tema og problemstilling.

2.5.1 Forskning på foreldreveiledningsprogram

Wilson, McKenzie, Quayle og Murray (2014) har gjennomført en gjennomgang av studier som ser på effekten av foreldreveiledningsprogram eller andre tiltak som er rettet mot foreldre i denne gruppen. De kommer frem til at det er vanskelig å skulle trekke konklusjoner over effekter av foreldreveiledning fordi det er vanskelig å måle dette systematisk og med store nok grupper over lengre tid. Til tross for dette viser flere av studiene at det har en viss positiv effekt.

Knowles, Machalicek og Van Norman (2015) har gjort en nesten tilsvarende gjennomgang og trekker frem de samme utfordringene når det kommer til studiene de finner i sin gjennomgang. De skriver også at de fleste studiene de har sett på viser til at foreldreveiledning ovenfor denne målgruppen virker, men at det er komplekst og metodisk vanskelig å skulle måle dette, samt at det er vanskelig å trekke ut den nøyaktige faktoren i veiledningen som kan være suksesskriteriene:

«Although outcomes across the reviewed studies were predominately reported by authors as positive, the crucial components of the intervention that fostered improvement of parenting behaviours were unable to be separated from other possibly less essential intervention components due to the often multicomponent nature of interventions [53]

and the unique contextual variables affecting family systems [2].» (Knowles et al., 2015, s. 343)

Glazemakers og Deboutte (2013) har gjennomført en studie som tar for seg et universelt foreldreveiledningsprogram som heter «Group Tripple P». De ser på hvordan en tilpasset utgave av denne i større grad kan engasjere foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse og gi forbedrede foreldreferdigheter. Programmet er gruppebasert, men når de har tilpasset programmet har de gjort modifikasjoner rundt dette. De har da lagt større vekt på tid for å bli kjent som gruppe og få tillit, et økt fokus på mer konkrete undervisningsmetoder slik som rollespill. De brukte også mye lengre tid på hver av punktene som programmet skulle gå igjennom enn det som er beskrevet i veiledningsmanualen. Studien rapporterer om at foreldrene ble engasjerte og fant sin plass i gruppen og programmet, og det ble rapportert om at de økte sine ferdigheter etter endt program. Det som er spennende å ta med seg fra denne studien er blant annet følgende:

De hevder at en av nøkkeltakeriene for at det tilpassede programmet fungerte var at det var ikke-stigmatiserende (Glazemakers & Deboutte, 2013, s. 623). De vil si at deltakerne oppfattet dette som et foreldreveiledningsprogram som alle foreldre kunne delta på, og at de ikke var der fordi de var utpekt av noen som «dårlige» eller «upassende» i foreldrerollen. Videre hevder de at det var et poeng at veiledningen var gruppebasert slik at foreldrene også oppfattet at det var andre foreldre som hadde mange spørsmål, og at det ikke kun var de som var usikre på foreldrerollen. Tiden de hadde til rådighet gjorde også at de kunne bygge tillit innad i gruppen. Avslutningsvis trekker de frem at det som er en viktig faktor er at foreldrene selv har funnet de individuelle målene de skal jobbe med, og at dette ikke er forhåndsbestemt av veiledningsprogrammet.

2.5.2 Ansattes forhold og oppfattelse av foreldregruppen

«Child protection services and parents with intellectual and developmental disabilities» er en kvantitativ studie fra USA som har sett på karakteristikk og prevalensen av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse innenfor det amerikanske barnevernet (Child Protection Services, heretter CPS) (Laliberte, Piescher, Mickelson & Lee, 2017).

Studien presenterer data på prevalens, fordelingen på kjønn, rase og andre faktorer. For denne oppgaves relevans kommer det frem noen viktige poenger i avslutningen av studien. Der poengterer de at det er evidens for at det er fordommer i CPS som gjør at denne gruppen foreldre ikke får den veiledning og støtte de har krav på, og dermed også står i større fare for å miste foreldreansvaret til barnet. De trekker videre frem at det er likevel viktig at CPS får tilgang til verktøy for å tidlig bli klar over foreldrenes utfordringer slik at de kan legge til rette for videre tilpasning av veiledningen. De poengterer også at en slik «tidlig screening» kan øke en skjev forståelse (bias) av foreldrenes reelle ferdigheter, men at på samme tid er nødvendig for at de skal få tilgang til den veiledningen de har rett på (Laliberte et al., 2017, s. 529).

En annen studie som går inn på nettopp dette med holdninger eller de ansattes oppfattelse av foreldrenes evne til å oppnå gode nok foreldreferdigheter blir adressert av M. Meppelder, M. W. Hodes, S. Kef og C. Schuengel (2014b). De har gjennomført en studie der de ser på ansattes tro på (mindsett regarding) denne foreldregruppens evne til å forbedre sine foreldreferdigheter eller om disse ferdighetene er statiske. Studien viste at det var en sammenheng mellom de ansattes holdninger og tro på denne gruppen foreldre og kvaliteten på veiledningen de mottok, spesielt med tanke på tiden det tok før foreldrene fikk den hjelpen de hadde krav på.

«This finding is noteworthy because in the current study, parents with MID intended to wait less before they asked professional support when staff was more convinced about parental possibilities to change parenting skills. Moreover, working alliance quality appeared to be less strongly interrelated with parental adaptive functioning when staff believed in parental possibilities to change parenting skills. These are indications that staff mindset might have consequences for service use and service provision.» (Meppelder et al., 2014b, s. 3266).

Den samme forskergruppen har også sett på sammenhengen mellom hvor lang tid det tar for foreldrene å oppsøke hjelp, kvaliteten på samarbeidet med sin veileder og kontekstuelle faktorer (M. Meppelder, M. Hodes, S. Kef & C. Schuengel, 2014a). Funnene fra denne studien sier blant annet at det er en sammenheng mellom

samarbeidsrelasjonene som ble opplevd som positive av foreldrene, og at det tok kortere tid for at foreldrene spurte om veiledning og hjelp i kritiske situasjoner. Videre trekker de frem at det ikke var en sammenheng mellom foreldrenes adaptive ferdigheter og tiden det tok for å søke hjelp, men heller at det var en sammenheng mellom disse ferdighetene og kvaliteten på samarbeid med den ansatte. De trekker frem at dette kan bli forsterket hvis tilgangen på uformell hjelp, fra for eksempel venner og familie, blir lav (Meppelder et al., 2014a). Det er disse sosiale og kontekstuelle faktorene som blir trukket frem i den neste rekken av artikler.

2.5.3 Den sosiale og kontekstuelle faktoren

Tøssebro, Midjo, Paulsen og Berg (2017) har utgitt en forskningsartikkel som oppsummerer funnene som kom frem i NTNU Samfunnsforskning sin rapport «Foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet» (Tøssebro et al., 2014). Her trekkes det frem at det som er avgjørende for foreldrenes foreldrekompetanse i større grad er den sosiale konteksten de lever i og nettverk deres, fremfor deres kognitive evner. Eksempelvis er det større grad av enslige foreldre i denne foreldregruppen, og dette er også en risikofaktor. Det er også større andel av personer med kognitive vansker som har blitt utsatt for dårlige oppvekstvilkår og traumatiske hendelser, noe som igjen er en risikofaktor når de selv skal være foreldre (Lindberg et al., 2017). Disse funnene blir også bekreftet i en amerikansk undersøkelse (Powell, Parish & Akobirshoev, 2017). Det er disse faktorene som i større grad bør sees på som viktige fremfor den kognitive faktoren alene (Tøssebro et al., 2017).

«The present authors highlight the importance of attending to intellectual disabilities mothers' history of receiving care to understand their capacity for giving adequate care.» (Lindberg et al., 2017, s. 445).

Denne oppfordringen til å endre fokuset og oppfattelsen av denne gruppens foreldreferdigheter kommer enda tydeligere frem i en studie som har sett på Islandske omsorgsovertakelsessaker fra 2002-2014 (Sigurjónsdóttir & Rice, 2017). Der har de sett på terminologien og rammen som sakene blir fremlagt i og hvilken kontekst foreldreferdighetene blir presentert inn i. De konkluderer med at foreldrenes

intellektuelle status blir brukt som et hovednarrativ som foreldrenes ferdigheter blir tolket ut ifra, og at det var stor bruk av misvisende og sammenblandet terminologi ovenfor gruppen (Sigurjónsdóttir & Rice, 2017). Det vil si at deres kognitive funksjonsnivå blir brukt som en målestokk for å identifisere, forstå og tolke foreldreferdighetene ut fra, fremfor å se på deres oppvekst, miljø og den sosiale konteksten de lever i.

3 Teoretisk bakteppe

Jeg vil i dette kapitlet presentere mitt teoretiske ståsted for oppgaven. Det er gjennom Foucault sitt makteteorietiske «verktøykasse» jeg ønsker å forstå hvordan makten fremstår i foreldreveiledningen til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, og hvordan denne påvirker tilbudet som blir gitt til disse. Jeg vil også trekke inn empowerment-begrepet og hvordan dette kan forstås i lys av, og som en kritikk til, Foucault sin maktforståelse. Men først vil jeg redegjøre for det forebyggende og helsefremmende perspektivet jeg har i oppgaven.

3.1 Et forebyggende og helsefremmende perspektiv

Tidligere refererte jeg til hvilken lovfestet plikt barnevernet har til å iverksette forebyggende hjelpetiltak. Forebyggingen har det formål å øke foreldrenes omsorgskompetanse og gjennom dette forebygge og hindre større og mer inngripende tiltak, slik som omsorgsovertakelse. Når det kommer til forebyggende arbeid skal jeg her redegjøre kort for hva dette er og hvordan foreldreveiledning som denne oppgaven omhandler kan ansees som dette, i både et kort og et langt perspektiv.

Begrepet «forebyggende arbeid» har ingen entydig definisjon, men har forskjellig innhold og betydning ut ifra hvilken kontekst, ideologi og fagtradisjon som ligger til grunn (Schancke, 2005, s. 13). Tiltak som faller inn under kategorien forebyggende tiltak kan spenne fra enkelttiltak som demper eller begrenser uønsket utvikling på den ene siden til bredt omspennende, helsefremmende tiltak som fremmer mestring og livskvalitet på den andre siden (Schancke, 2005).

I denne oppgaven vil jeg vektlegge et syn på hjelpetiltaket som et helsefremmende tiltak, fremfor å anse dette som et sykdomsforebyggende. Dette er basert på min vernepleierfaglige ideologi og fagtradisjon som tilsier at jeg ønsker å anse menneskers kognitive funksjonsnedsettelse som et anliggende man kan jobbe helsefremmende og tilrettelegge for og som jeg ikke anser som en sykdom som skal dempes eller kureres (FO, 2015; Vernepleierforbundet i Delta, 2016).

Videre kan forebyggende tiltak deles inn i flere nivåer. En slik inndeling av forebygging finner vi gjennom begrepene primær-, sekundær- og tertiærforebyggende tiltak som er hentet fra Caplan sin bok som i 1964 forsøkte å beskrive og inndele forskjellige klassifikasjoner av preventiv psykiatri (Schancke, 2005, s. 19; Seidel & Caplan, 1994). Denne inndelingen tar da for seg tiltak som på den ene siden søker å forhindre et problem som ikke har oppstått (primærforebyggende), tiltak som har til hensikt å begrense omfang av et problem (sekundærforebyggende) og til slutt tertiærforebyggende tiltak som har som mål å begrense følgene av at et problem som har oppstått. Ser vi dette opp mot oppgavens tematikk vil vi da kunne tenke oss at foreldreveiledning som blir gitt gjennom barnevernet som hjelpetiltak er å anse som et sekundærforebyggende tiltak. Frivillig plassering utenfor hjemmet, institusjonsopphold og eventuelt omsorgsovertakelse vil kunne ansees som tertiærforebyggende tiltak da skaden har skjedd og en ønsker å begrense følgetilstander av problemet. Det som er verdt å nevne er at foreldreveiledning også blir gitt som primærforebyggende tiltak gjennom råd og veiledning fra helsestasjonene. Disse gir veiledning som en del av oppfølgingen til alle småbarnsforeldre.

En annen måte å forstå forebygging på er å se direkte på målgruppen en forsøker å treffe gjennom tiltaket. Begrepsapparatet som da benyttes er universelle, selektive og indikative tiltak (Schancke, 2005). Universelle tiltak er tiltak som er rettet mot hele befolkningen, gjennom informasjonskampanjer, avgifter eller lovgivning. Videre er selektive tiltak kjennetegnet av at de retter seg mot en bestemt gruppe i samfunnet som er identifisert og avgrenset som målgruppe. Dette kan være personer innenfor en bestemt demografi som alder, kjønn, etnisitet, samlivsstatus, eller i en spesifikk risikogruppe. Sist har vi indikative tiltak som er rettet spesifikt mot høyrisikogrupper, og i denne sammenheng kan vi se at foreldreveiledningsprogram, slik vi kjenner de i barnevernet, kommer inn under denne kategorien av forebyggende tiltak. Dette siden det er identifisert gjennom skole, nettverk eller andre nære personer at foreldrene trenger veiledning. Det kan også forekomme at foreldrene selv oppsøker denne veiledningen, noe jeg vil trekke frem senere i oppgaven.

Oppsummert kan vi si at hjelpetiltak i barnevernet handler om forbyggende arbeid og at det kan ansees som et indikativt og sekundærforebyggende tiltak. Nettopp hvordan tiltaket oppfattes, tilgjengeligheten på dette og hvem som tilbyr tiltakene påvirker hvilken kategori de vil falle inn under, noe som jeg vil komme tilbake til i drøftingsdelen av oppgaven.

3.2 Et søkende og undersøkende blikk på makt

Gjennom min utdanning, først som vernepleier og videre gjennom dette masterløpet, har forelesninger om maktbegrepet vært de som har engasjert meg, og forundret meg mest. Hvordan et begrep, som alle har et forhold til, kan forstås på så mange måter og hvordan det spiller så sterkt inn i livene våre. Joranger (2009) sin artikkel om moderne forvaltningsidealer og psykiatrimakt, med påfølgende forelesning, var min innfallsvinkel til å skulle forstå maktbegrepet sett i lys av den historiske utviklingen. Dette var begynnelsen av min forståelse av Foucault sin historiske tilnærming til maktbegrepet. Det ble tidlig viktig for meg å anvende denne når jeg skulle forstå makt. En tanke om at makt ikke på noen måte har forsvunnet fra tiden da bøddel og torturerer var maktens symboler i offentligheten, men at makten har endret form i den moderne tid der den kommer til syne gjennom en disiplinerende makt.

«Traditionally, power was what was seen, what was shown, and what was manifested [...] Disciplinary power, on the other hand, is exercised through its invisibility; at the same time it imposes on those whom it subjects a principle of compulsory visibility. In discipline, it is the subjects who have to be seen. Their visibility assures the hold of the power that is exercised over them.» (Foucault, 1977a, s. 187)

Slik som Foucault selv beskriver, har makten gått fra å være synlig til å være usynlig gjennom disiplineringen. Det spesielle ved denne disiplineringen er at det er de, subjektene, som må være synlige og den disiplinerende makten som er usynlig. Den intellektuelle disiplineringen har ført til at det er vi som profesjonsutøvere som sitter på massiv makt gjennom vår kunnskap (Aakvaag, 2008). En makt som skapes i relasjoner mellom mennesker og ikke er hierarkisk. En forståelse av makt som ikke nødvendigvis sier

at makt er «ondt» eller undertrykkende, men heller for å påpeke hvor makten er og skape en ny åpenhet i diskursen rundt temaet (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 28).

Videre har jeg funnet inspirasjon i Juritzen (2013) sin doktorgradsavhandling med tittelen «Omsorgsmakt –Foucaultinspirerte studier av maktens hvordan i sykehjem». I sin avhandling legger han vekt på det han kaller «maktens hvordan» i dagligdagse pleiesituasjoner i et sykehjem. Han bruker Foucault sine teoretiske perspektiver i sin forståelse av dette.

Det er to viktig moment i hans avhandling jeg ønsker å ha med gjennom oppgaven. Han legger til grunn at han gjennom Foucault sine begreper ikke ønsker å se på makt som noe fordømmende eller et onde, men heller som en skapende kraft, og har heller et fokus på *hvordan* makten kommer til syne fremfor å fokusere på hvem eller hvor makten er (Juritzen, 2013, s. 15). Samtidig er det vanskelig å snakke om makt hvis man anser makt som noe snevert og skarpt avgrenset. Mathiesen (2010) trekker frem at en stor fare med å anse makt som noe som er avgrenset er at man kun ser snevert etter dette, og unnlater å se det som ligger rundt. Dette er samme grunn til at Juritzen (2013) i sin avhandling ikke tar for seg makt i form av lovbrudd og direkte overgrep. Denne tanken har jeg selv hatt med meg under min egen studie. Makt som begrep har tidvis gjort det metodisk vanskelig å snakke om dette med feltet, noe som også Juritzen (2013, s. 36) trekker frem i sin egen avhandling. Når makt nevnes i samtaler med barnevernspedagoger så har kommentarene tidvis vært lydende; «nei vi har jo ikke makt, det er det nemda som har», og «vi bestemmer jo egentlig ikke så masse, det er det jo loven som gjør det». Disse uttalelsene er uttalelser som kommer som kjappe svar når jeg har presentert tematikken til oppgaven for andre som jeg ikke har intervjuet. Etter mitt første intervju så jeg at jeg måtte være veldig varsom med å anvende dette maktbegrepet siden det ofte reflektivt utløste et normativt svar som la til grunn at makt var et onde.

Det andre momentet jeg har hentet fra Juritzen (2013) sin oppgave er basert på hans egne refleksjoner om forståelsen av Foucault teoretiske grunnlag:

«Ganske tidlig i prosjektet ble det dessuten klart at det teoretiske fundamentet jeg valgte gjennom studiene av Foucaults maktperspektiver, krevde en vedvarende og dvelende fordypning om jeg skulle evne å bruke dem i arbeidet med å belyse studiens empiri og forskningsspørsmål.» (Juritzen, 2013, s. 43)

Dette viser hvor vanskelig og krevende det kan være å velge og benytte seg av Foucault som teoretisk grunnlag. Det har gjort at gjennom arbeidet med oppgaven har også min egen forståelse av makten sett gjennom Foucault sine perspektiver endret seg gjentatte ganger og utviklet seg. Da jeg startet arbeidet med oppgaven forholdt jeg meg for det meste til sekundærlitteratur som omhandlet temaet, slik som Mik-Meyer og Villadsen (2013) sin bok « Power and Welfare: Understanding Citizens' Encounters with State Welfare». Dette ga meg en god introduksjon til det teoretiske grunnlaget sett opp mot velferdsstaten. Når jeg i det videre arbeidet med drøftingen begynte å se empiri opp mot det teoretiske grunnlaget begynte jeg å føle meg trygg nok til å dykke dypere i Foucault sine verker og dermed benytte meg av hans primærlitteratur, til tross for at disse er krevende lesning.

3.3 Foucault og hans verktøykasse

Som tidligere nevnt var Foucault en teoretiker som ikke var enig i at vi gjennom opplysningstiden, modernismen og det moderne samfunnet var blitt friere som mennesker. Han hevdet at selv om menneskeheten i større grad var fri for eneveldige fyrster, fordømmende religiøse ledere og tette lokalsamfunn, hadde utviklingen gjennom det moderne samfunnets utvikling ført til mindre frihet og mer makt (Aakvaag, 2008, s. 303). Dette gjorde at han som fransk filosof og psykolog på 1960/70 tallet ble kjent som en postmodernist og poststrukturalist som gjennom sine verker la til grunn ny forståelse av maktbegrepet. Dette gjorde han gjennom sine tre forfatterperioder som hver for seg la til grunn en forståelse av kunnskap, makt og kunnskap, og til slutt en ny forståelse av hvordan subjektet jobber med seg selv (Aakvaag, 2008, s. 305). Foucault har blitt omtalt som en maktteoretiker uten en maktteori (Juritzen, 2013, s. 23). Gjennom sine aktive år utga han aldri noen sammensatt sosiologisk teori slik som andre forfattere som Habermas og Parsons, men han begynte stadig på nye teorier og analyser.

Foucault selv skal ha uttalt at han ønsket at sine bøker og begreper skulle anvendes som en verktøykasse som skal kunne benyttes på flere områder, også der de kanskje ikke var tiltenkt (Foucault, sitert i Juritzen, 2013). Det er denne tilnærmingen jeg vil ha når jeg skal begi meg ut på å anvende hans analytiske begreper når jeg skal se på empirien som ligger til grunn, både gjennom mine egne intervjuer og gjennom litteratursøket. Jeg vil gjennom dette kapitlet trekke frem de mest sentrale begrepene jeg kommer til å anvende i oppgaven som analytiske verktøy.

3.3.1 Foucault og diskursanalysen

Foucault har blant annet hevdet at subjektposisjoner kun blir etablert som en konsekvens av en etablert diskurs, og at «virkeligheten» ikke er noe fast og objektivt men at denne etableres gjennom en diskurs blant de som har kunnskap på det aktuelle området (Aakvaag, 2008, s. 310). For å forstå hvordan det kan ha seg slik at både virkeligheten, som er altomfattende, og subjektets posisjon (individets identitet og plass) kun blir konstruert gjennom en etablert diskurs, må en forstå hva en diskurs er. En diskurs kan defineres som «bestemte måter å snakke om bestemte ting på innenfor bestemte domener» (Aakvaag, 2008, s. 309). Det vil si at man innen et felt (domene) etablerer en måte man omtaler noe på. Ordene man velger og måten det blir sagt på danner grunnlaget for hvordan man anser virkeligheten. Aakvaag (2008) trekker frem eksempelet at hvis man anvender et hverdagslig språk inn i en vitenskapelig diskurs, så vil en ikke bli hørt. Det er her diskursen har flere sider ved seg. På den ene siden skaper den «kollektive identiteter» gjennom at det er de med kunnskap som kan definere, inndele og klassifisere subjekter. På den andre siden så er diskursen i sin egen natur inndelende ved at den deler inn hvem som får delta i diskursen, eller ved å skape det Foucault selv kaller «fellowships of discourse» (Foucault, 1971, s. 18). Det betyr at man på et felt eller domene har skapt en diskurs som er forbeholdt kun de som studerer eller har spesiell kompetanse på dette, og den kan vanskelig endres av utenforstående.

Vi ser hvordan kunnskapen innenfor et felt er koblet sammen med makt gjennom diskursen. Sett i lys av dette kan man se hvordan profesjonsmakten her kommer inn som et begrep (Norvoll, 2009a). Vi som profesjonsutøvere har kunnskap som er anerkjent av

staten, og vi har derfor stor makt gjennom vår evne til å definere og forme den offentlige diskursen.

3.3.2 Foucault og panoptisk disiplinering

En av Foucaults maktformer omtaler han som den panoptiske disiplineringen. Dette er en form for makt som blir utøvd mot «kroppen til mennesker» ved å inndele, blottlegge og kontrollere individer (Aakvaag, 2008). Vi ser at inndelingen av individer skjer gjennom inndelinger i institusjoner slik som skoler, og videre gjennom inndelingen i klasserom og pulter der elevene skal sitte. Et aspekt ved den panoptiske disiplineringen er sanksjonsmulighetene noen individer har, slik som en lærer som kunne be et ulydig barn om å gå på gangen. Som tidligere sitert av Foucault er også synligheten og blottleggingen av individer en del av denne disiplineringen (Foucault, 1977a, s. 187). Slik som klasserommet er innrettet ved at alle pulter er synlig for læreren, eller at et individ som i stor grad ønsker å verne om sitt privatliv kan bli mistenkeliggjort for å skjule noe. Et viktig poeng i denne inndelingen er at det er en forskjell mellom synligheten til den som overvåkes og den som overvåker. Læreren trenger ikke å være utsatt for elevenes overvåking. Det er videre også en viktig del av den panoptiske disiplineringen at det foregår «eksamineringer» (Aakvaag, 2008). Det vil si at man gjennom livet testes og kontrolleres gjennom utspøringer, målinger, og evalueringer. Gjennom for eksempel helsestasjonens oppfølging av småbarnsforeldre foregår det en slik utspørring som dokumenterer barnets helsetilstand, og utvikling. Det er gjennom denne prosessen individualisering foregår hevder Foucault (Foucault i Aakvaag, 2008, s. 316). Det er da man havner innenfor eller utenfor kategorier som syk, flink, dum, småbarnsforeldre eller begavet. Dette fører til det siste punktet, som handler om normaliseringstrykk. For gjennom alle punktene over blir man disiplinert til å være «noe». Effektiv, lydig, god foreldre og andre begreper som er normstyrt og peker mot en normalisert atferd.

Vi ser gjennom denne disiplinerende prosessen hvordan samfunnet anvender sin makt til å skape effektive individer til samfunnets maskineri. Igjen er det viktig å påpeke at selv om makten gjennom disiplineringen over kan oppleves som negativt, er det nettopp dette som Foucault beskriver som produktiv makt (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 11).

3.3.3 Velferdsstatens totaliserende og individualiserende krefter

Den moderne staten er både totaliserende og individualiserende på samme tid hevder Foucault (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 11). På den ene siden er den totaliserende når den gjennom sin disiplinering får hele befolkning til å gjennomgå de samme prosessene som helsestasjonen, skole, normer for oppdragelse og lignende (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 12-13). Det er også her normaliseringstrykket kommer inn og det er viktig å huske hvordan diskursen styrer hvem som er innenfor og utenfor. Gjennom for eksempel skolesystemet som er totaliserende ser vi at det er noen som havner på utsiden. Det gir et skille mellom «vi som går på skole» og «de som ikke er på skolen», og gjennom diskursen blir det da skapt et merke på «de som ikke går på skolen» og de betegnes da som for eksempel «drop-outs» eller frafallselever (Frønes, 2011, s. 35).

På den andre siden er velferdsstaten også individualiserende siden den tar høyde for befolkningens individuelle behov, personligheter og psykiske helse (Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 13). Gjennom å tilrettelegge for individuelle behov blir man kategorisert og identifisert som individer som krever en bestemt type tilrettelegging. Det er i dette brytningspunktet der velferdsstaten skal være både totaliserende og individualiserende at vi kan se det eksempelet Joranger (2009) presenterer i sin artikkel: En «vanlig» pasient som søker overflytting til et annet sykehus gjøre dette uten problemer gjennom retten til fritt sykehusvalg. Gjør dermed en psykisk syk pasient det samme som er tilknyttet et distriktspsykiatrisk senter vil det bli tolket og forklart som en del av sykdommen. Gjennom den individualiserende makten har pasienten havnet i en kategori som vi da videre tolker og forstår alle handlingene til individet ut ifra.

3.4 Empowerment-begrepet sett i lys av Foucault

Empowerment er ikke en sosiologisk teori, men heller en tradisjon som har påvirket omsorgspolitikken fra 1990-tallet og fremover (Norvoll, 2009b). Hvis vi skal anvende dette som et analytisk begrep er det viktig å anerkjenne at det kan ligge til grunn en annen forståelse av makt enn det som er beskrevet gjennom Foucault. En definisjon av empowerment kan være: «A process of increasing interpersonal, or political power so that individuals can take action to improve their life situation» (Guitèrrez, sitert i Norvoll,

2009b, s. 116). Her ser vi at empowerment har som formål å øke mellommenneskelig eller politisk makt slik at individet selv kan forbedre sin situasjon. Som Norvoll (2009b) videre beskriver handler dette om en overføring av makt fra de profesjonelle til brukere, pasienter, eller andre som mottar tjenester. Dette viser hvordan en kan anse makt som noe som kan overføres fra en makthaver til en annen, og vil på noen måter bryte med Foucault sitt syn på makt.

Jeg mener her på ingen måte å sette disse to tankene opp mot hverandre, men vise dette som en kritikk til Foucault sitt altomspennende og gjennomsyrende maktbegrep. Kritikken er først og fremst hentet fra den feministiske teorien som har som formål å være frigjørende fra maktutøvelse og dominans, slik den kommer frem gjennom empowerment-begrepet (Juritzen, 2013, s. 37). I denne oppgaven kommer jeg også til å benytte meg av nettopp dette empowerment-begrepet til tross for disse motsigelsene. Dette fordi flere av informantene kan ha lagt til grunn nettopp en slik forståelse av makt når de intervjues, samtidig som PYC-veiledningen selv oppgir at de har en empowerment-basert tilnærming.

4 Metode

Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for de metodiske tilnærmingene jeg har gjort i denne oppgaven. Jeg vil først redegjøre for min fremgangsmåte når jeg gjennomførte et litteratursøk i internasjonale databaser for å skaffe meg en oppdatert oversikt over relevant forskning, samt komme med noen erfaringer fra litteratursøket. Videre vil jeg redegjøre for valg av intervjumetode ovenfor veiledere, og valget at livsformsintervju ovenfor foreldrene. Jeg redegjør videre for hvordan jeg gikk frem for å få tilgang til feltet jeg skulle intervjuer og hvilken analytisk tilnærming jeg har hatt til datagrunnlaget. Avslutningsvis redegjør jeg for oppgavens validitet og reliabilitet.

4.1 Utfyllende litteratursøk i internasjonale databaser

For å kunne få et godt grunnlag for å senere kunne analyser og drøfte problemstillingen var det viktig å få en oppdatert og bred forståelse av hvilken forskning som er gjort på dette feltet tidligere. Videre beskriver jeg metoden for det utfyllende litteratursøket. Resultatet fra søket er allerede beskrevet i det tidligere kapitlet som omhandlet «Annen relevant og nyere forskning».

Problemstillingen i oppgaven tar for seg et tema som kun har blitt aktualisert i den senere tid; foreldreveiledning av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Under arbeidet med min bacheloroppgave, som tok for seg utfordringene med å gi tilrettelagt informasjon til denne foreldregruppen, kom det frem under eksamineringen at det var nyere forskning som jeg ikke hadde fått med i oppgaven. For å unngå dette ville jeg under arbeidet med denne masteroppgaven gjøre et utfyllende litteratursøk.

Gjennom mine innledende litteratursøk på Universitetet i Sørøst-Norges biblioteksdata-baser kom det frem få søketreff når jeg søkte på oppgavens nøkkelord. Det kunne være flere grunner til dette. Enten så var mine søkeord ikke korrekt eller dekkende for et internasjonalt søk, eller så var det særdeles lite forskning gjort på nettopp makt i veiledning i barnevernet av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Dette lå til grunn for mitt ønske om å gjøre et større uttømmende litteratursøk på temaene, og kvalitetssikre mine søkeord på engelsk.

For å strukturere mitt litteratursøk ble boken «Doing a literature review in health and social care : a practical guide» Aveyard (2014) lagt til grunn for metoden samt det ble gjennomført en veiledningstime i litteratursøk på biblioteket ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN).

Forut for søket ble det laget et temabasert tankekart over problemstillingen for å samle nøkkelordene inn grupper (Aveyard, 2014, s. 25). Problemstillingen min var skrevet på norsk, og siden det ville være ønskelig å inkludere flest mulig internasjonale forskningsartikler på feltet måtte disse oversettes til engelske begreper. Når det kommer til hvilke begreper som brukes på forskjellige språk er det ikke alltid bare å direkte oversette ordene da begreper og ord også er kulturelt betinget og de rammene vi har i ett land ikke nødvendigvis finnes i andre land. Et eksempel på dette er foreldreveiledning gitt av barnevernet. Foreldreveiledning er i Norge ofte gitt av barnevernstjenesten, men i andre land kan det være en annen enhet i det offentlige, det private, eller kanskje en tjeneste som oftere blir gitt av frivilligheten eller menigheter. Hvis det da i litteratursøket blir inkludert både «parent education» og «child protective services» så vil det kunne ekskludere foreldreveiledning som blir gitt av andre etater eller organisasjoner. Et annet eksempel der vi ser utfordringene på å skulle gjøre internasjonale søk ved hjelp av direkte oversatte norske fagtermer ser vi i begrepet «foreldreveiledning». Direkte oversatt vil dette bli «parental guidance». Ved søk på dette begrepet ser vi at det i internasjonal sammenheng blir mest brukt som et begrep på veiledning til foreldre i forbindelse med aldersgrenser på filmer og underholdning.

For å være sikker på at de korrekte begrepene ble brukt i søket gjennomførte jeg samtaler med min veileder, samt en førstelektor ved USN som har særlig kompetanse på internasjonalt samarbeid og sosialt arbeid. I disse samtalene ble søkeordene jeg hadde kommet frem til gjennom det temabaserte tankekartet oversatt til engelske begreper. Underveis i litteratursøket viste det seg også at flere av disse måtte omformuleres for å skulle være dekkende.

Gjennom veiledningstimen med spesialbibliotekaren på biblioteket til USN gjorde vi de første søkene for å sjekke kvaliteten på søkeordene og vi søkte da igjennom de største internasjonale databasene for sosialfaglig forskning både direkte, og gjennom metasøkemotorer som dekker flere bibliotek for vitenskapsartikler. Sage, Academic search perimiter og Science direct, var noen av disse nettsidene som ble brukt.

4.1.1 Erfaringer fra litteratursøket

For å videre avgrense søket ble det satt noen inkluderingskriterier (Aveyard, 2014, s. 77). Dette fordi enkelte av søkeordene både alene og i noen kombinasjoner får flere titalls tusen treff. Noen av begrepene har også flere betydninger og de må settes i riktig kontekst for å inkluderes: Artiklene måtte være av nyere dato, 2010 og fremover. Dette med begrunnelsen av at de fleste artiklene om temaet fra før denne dato omhandlet denne gruppen med foreldre i det hele tatt hadde evne til å kunne ta vare på sitt barn eller ikke. Denne problemstillingen har vi nå kommet videre fra da vi vet at foreldre i denne gruppen har evne til å ta vare på sitt barn, og at det er mulig å gi veiledning til gruppen for å forbedre foreldreferdighetene (Thronsen & Young, 2016; Tøssebro et al., 2014). Videre ble det et inkluderingskriterium at søkeordene må henvise til riktig person eller gruppe. Eksempel på dette er at begrepet «intellectual disability» må omhandle en eller flere av foreldrene og ikke beskrive barnet de har omsorgen for.

Når jeg benytter meg av søkestrengen «cognitive OR mental OR intellectual AND disability OR impairment OR challenged» får jeg artikler som inkluderer de fleste kombinasjoner av begrepene jeg er ute etter når det kommer til kognitivt fungeringsnivå. Ønsket her er å få frem artikler om personer med kognitive funksjonsnedsettelse. «Intellectual disability» ser ut til å være den kombinasjonen som gir flest resultater, men selv i nyere litteratur, blir det brukt en del andre kombinasjoner av disse begrepene. Dette underbygger at det til tider kan være vanskelig å vite hvilke begreper som anvendes i internasjonal litteratur. Når søket videre skal inkludere foreldreveiledning (parental guidance) ser vi som tidligere nevnt at dette begrepet passer dårlig på engelsk og i denne konteksten. Resultatet krymper kraftig og ingen av artiklene inkluderer da foreldreveiledning slik vi tenker på dette som et tilbud som blir gitt av barnevernet. «Parental education» ser ut til å være mer dekkende.

Vi ser gjennom dette kapitlet hvordan det kan være utfordrende for å skulle finne den aktuelle og oppdaterte forskningen som er tilgjengelig. Spesielt når begrepene som anvendes på tvers av språk kan inneholde forskjellig betydning. Når dette da også kombineres med lands forskjellige kontekstuelle rammer, kultur og offentlige velferdstilbud, ser jeg hvor viktig det er for studenter å få internasjonal kunnskap om det feltet de studerer. Både gjennom å lese fagartikler på engelsk og ha internasjonale forelesere på besøk, men også gjennom utveksling og erfaringsutveksling med profesjonsutøvere fra andre land.

4.2 Intervjuer som metode

Foruten forskningen som danner det empiriske grunnlaget etter litteratursøket har det hele tiden vært interessant å kunne se på hva de som gir foreldreveiledning og de som mottar denne selv kan fortelle. Som tidligere nevnt er det lite forskning som direkte omtaler denne oppgavens problemstilling, og her i Norge er det tidligere gjennomført kun et forskningsprosjekt som inkluderer foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse (Tøssebro et al., 2014).

4.2.1 Kvalitativ tilnærming, basert på tidligere kvantitative undersøkelser

Når vi ser på oppgavens beskrivelse av problemstillingen og forskningsspørsmålene ser vi at det omhandler veiledning, påvirkning, tykke beskrivelser av opplevelser og refleksjoner. Tidligere i oppgaven har jeg presentert det som kan ansees som relevant kvantitativ forskning, og videre er det representert en del kvalitativ forskning gjennom erfaringene en har med foreldreveiledning av foreldre med kognitive utfordringer. Dette empiriske grunnlaget har både en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming ved seg. Det er viktig å ikke anse disse to tilnærmingene som motsetninger, men heller som ytterpunkter på en lengre linje innen forskningsvitenskapen (Grønmo, 2016, s. 137).

Der den kvantitative tilnærmingen på sin side har sitt opphav i den naturvitenskaplige tradisjonen med et ønske om en «objektiv sannhet» der forskeren selv står helt på sidelinjen (Grimen, 2004, s. 238). Når jeg i denne oppgaven skal drive med forskning som skal avdekke og utforske nye sider ved maktens fremtoning og skape nye diskurser,

samtidig som den tar for seg sårbare grupper er en kvalitativ tilnærming best egnet. På denne delen av «vitenskapsskalaen» finner vi blant annet deltakende observasjoner, uformelle intervjuer og kvalitative innholdsanalyser (Grimen, 2004, s. 241; Grønmo, 2016, s. 138). Når jeg nå skal anvende intervju som metode som også kun er delvis strukturert betyr dette at vi vil ta for oss færre «måleenheter», det vil si individer jeg intervjuer, men samtidig kunne få frem nye og uante «variabler» i datagrunnlaget (Grimen, 2004, s. 239; Grønmo, 2016, s. 127). Disse nye variablene kan være poenger, diskurser og temaer som jeg ikke var klar over da jeg startet arbeidet med oppgaven.

Som en del av masteroppgavens datagrunnlag er det da ønskelig å innhente kvalitative data gjennom intervjuer. Siden dette inkludere innhenting av både personopplysninger, helseopplysninger og det omfatter intervjuer med en sårbar gruppe i samfunnet var det nødvendig å gjøre et grundig arbeid og flere overveielser i forkant av intervjuene. De første overveielserne var å selv kjenne som student om dette var en oppgave jeg kjente meg kompetent til å gjennomføre fullt og helt, spesielt med tanke på at dette ville inkludere intervjuer med foreldre med kognitive vansker. Som vernepleier har jeg god formell kompetanse på å føre samtaler med personer med spesielle behov, noe vi ser i rammeplanen for utdanningen (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2004). Der omtales det som kompetanse på områdene utviklingspsykologi, kommunikasjon og som en evne til å kunne kommunisere og handle etisk forsvarlig sammen med brukere. Videre er det et spørsmål om en har den formelle kompetansen til å gjennomføre intervjuer på en forsvarlig måte, noe en kan omtale som en forskerkompetanse. I utdanningen for vernepleie ser vi at det stilles krav til kunnskap om ulike forskningsmetoder for innhenting og bearbeiding av data. Gjennom masterløpet i «Forebyggende arbeid med barn og unge» ved USN har vi videre fått mer kompetanse på dette området gjennom 25 studiepoengsfaget «Vitenskapsteori, forskningsmetode og forskningsetikk» (Universitetet i Sørøst-Norge, 2017).

Videre har jeg som student opparbeidet meg erfaringer av å gjennomføre intervjuer gjennom arbeidet med min bacheloroppgave der vi gjennomførte semistrukturerte intervjuer med ledere ved statlige barnevernsinstitusjoner. Erfaringene som ble gjort gjennom dette arbeidet lå til grunn for valg av samme metode for datainnsamling i denne

oppgaven. Det var ønskelig å gjennomføre en intervjumetode som var kjent for meg og der det var mindre risiko for å trå feil i intervjusituasjonen. Gjennom en bevissthet rundt sin egen kompetanse og erfaringer kan en ikke unngå å trå feil. Risikoen kan minimeres, samtidig som at en blir klar over de feil en eventuelt gjør og kan ta høyde for de under analyse og videre arbeid med informasjonen en mottar. Som Hummelvoll (2010, s. 25) trekker frem i sin bok om praksisnær forskning, må godartede forskningsmiljøer som retter seg dette feltet ikke sette som mål å være ufeilbarlige, men heller skape et miljø der dette regnes med og en er villig til å se på hvordan feiltrinn eventuelt kan rettes opp igjen.

4.2.2 Ustrukturerte intervjuer med foreldreveiledere i barnevernet

Ustrukturerte intervjuer er en datainnhentingsmetode som bygger på den kvalitative forskningstradisjonen, og som legger vekt på opplevelsen av fenomener eller hendelser i samfunnet (Dalen, 2011). Gjennom denne oppgaven er det nettopp dette som er formålet. Relasjonen og maktaspektene skal i all hovedsak ikke måles eller stadfestes direkte gjennom kvantitative data, som i antall omsorgsovertakelse, hvem som har beslutningsmyndighet eller normative perspektiver som kan beskrives gjennom lover, rutiner eller andre skriv.

4.2.3 Livsformsintervju med foreldre

Videre i arbeidet skulle det gjennomføres intervjuer med foreldrene som mottar denne veiledningen. Når det kom til valg av intervjumetode var det min veileder, som kom med råd om Livsformsintervju som en intervjumetode som kunne egne seg godt ovenfor denne målgruppen. Livsformsintervju tar utgangspunkt i de dagligdagse hendelsene som vedkommende selv kan se seg i, og gjennom disse beskrivelsene kan selv legge vekt på de samspillene de anser som betydningsfulle (Andenæs, 1991). Metoden er i utgangspunktet utviklet med barn som målgruppe. Den setter intervjuobjektet i sentrum, der en unngår å påvirke svarene i større grad og en unngår å undersøke individet, og en lar heller individet fortelle sin hverdag med seg selv i sentrum. Dette tar også høyde for å minimere eventuelle interessemotsetninger da en som forsker og som deltaker i en undersøkelse kan ha betydelige forskjellige perspektiver (Andenæs, 1991).

Intervjuene ble da gjennomført slik at det i starten ble brukt tid på å tydeliggjøre hva det ville si å delta i prosjektet. Det å være sikker på at en oppfatter informasjonen og rammene for intervjuet er særdeles viktig, og spesielt når det kommer til en sårbar gruppe som skal intervjues (Dalland, 2007, s. 157; Grønmo, 2016, s. 169). Vi gikk igjennom samtykkeskjemaet muntlig, og det var viktig for meg å vektlegge at jeg ikke jobbet i barnevernet og at det var jeg som var her for å lære av dem. Dette for å skape en intervjusituasjon der de følte at de var mestre og jeg var novisen. Intervjueguiden som ble utarbeidet (Vedlegg 6), ble brukt som utgangspunkt men ikke presentert foreldrene. Intervjuguiden ble brukt som et verktøy for meg slik at jeg hele tiden kom tilbake til konkrete hendelser, rekkefølger og for å få frem historier om disse. Flere av historiene kommer frem ved å se på sjekklister og skjemaer foreldre og veiledere har utarbeidet sammen. Med disse som utgangspunkt forteller de om veiledningen de har fått og de har presentert andre konkrete ting de har brukt i veiledningssituasjoner. Erfaringen ble da at livsformsintervjuet som metode fungerte godt. Det virket ikke tilsynelatende som om de følte seg studert, men heller som stolte foreldre som fortalte om sine liv med seg selv i sentrum. Denne erfaringen stemmer overens med formålet ved å benytte denne intervjuemetoden slik Andenæs (1991) trekker frem.

4.3 Tilgang til feltet

I denne oppgaven var det interessant å se på relasjonen og forholdet mellom to aktører i en situasjon. På den ene siden syntes det å være hensiktsmessig å innhente to perspektiver på dette. Både fra den som gir veiledningen og den som mottar den. Dette for å kunne gi et mer nyansert bilde av relasjonen og muligens ulike aspekter ved maktbegrepet og forståelsen av dette. I møte med foreldrene vil det i stor grad være jeg som forsker som har den analytiske forståelsen og tilnærmingen til maktbegrepet, men gjennom intervjuene med veilederne vil jeg også kunne stille mer konkrete spørsmål rundt dette.

I praksisnær forskning er, og spesielt i forskning på sårbare grupper, det helt nødvendig å opparbeide seg både tillit med, og tilgang til, de som skal intervjues. Å få tilgang til feltet viste seg å være en prosess som tok lengre tid enn antatt. Det var nødvendig å jobbe over lengre tid med å utvikle relasjoner og tillit til de som jobbet i feltet. Dette var helt

nødvendig for å ivareta gjensidig tillit mellom meg som forsker og de som skulle intervjues.

Både fra tilrådingen fra NSD i søknaden om prosjektet (Vedlegg 2), og under samtale med veileder, har det blitt lagt vekt på at det er de som kjenner foreldene som har grunnlaget for å vurdere om foreldrene skal presenteres for muligheten å delta i prosjektet som informanter. Dette for å både ikke dele personinformasjon med utenforstående før de har samtykket, men også for å kunne gjøre en vurdering rundt deres sårbarhet og samtykkekompetanse til å delta (Hummelvoll, 2010, s. 42-44).

4.3.1 Utvelgelse av foreldreveiledere

Siden prosjektet i sin helhet har sitt utgangspunkt i foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children, er et naturlig utvalgsriterium at veilederen som skal intervjues har gjennomført PYC sitt veileder- og godkjenningkurs. Dette kurset blir i Norge kun gitt ved Universitetet i Sørøst-Norge og innebærer tre dager med grunnopplæring i foreldreveiledningsprogrammet, og deretter følges deltakerne opp 8 ganger med metodestøtte og veiledning når de starter å gi sin foreldreveiledning (PYC.se, 2018). Med dette som kriterium så blir utvalget av foreldreveiledere i Norge veldig lite (ca 40 stk).

Hadde utvalget vært større kunne det vært ønskelig å se på flere utvalgsriterier slik som en viss lengde med erfaring fra feltet, erfaring med andre foreldreveiledningsprogram med flere. Det kunne også vært nyttig å skaffe en viss bredderepresentasjon fra feltet, når det kommer til arbeidserfaring og kjønn for å skape en bedre balanse i datagrunnlaget (Rubin & Rubin, 1995, s. 69). Ved å aktivt hente informasjon fra personer som kan representere motsetninger kan dette bidra til å gi et bedre bilde av hva som er sentralt i feltet.

For å opprette kontakt med disse ble det ved hjelp av veileder ved USN sendt ut en felles epost til alle som hadde deltatt på kurset med informasjon og forespørsel om å delta i prosjektet med tittel «Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet: «Hvordan fremstår relasjonen mellom foreldre og veileder i foreldreveiledning i barnevernet, og hvordan påvirker relasjonen kvaliteten på veiledningen?»» (Vedlegg 3). Det ble også lagt

ved informasjonsskriv som var spesielt skrevet for foreldrene som kunne være aktuelle å intervju og har mottatt foreldreveiledningen PYC (Vedlegg 4).

I denne oppgaven er det intervjuet 3 foreldreveiledere fra barnevernstjenesten. Disse jobber i forskjellige kommuner, der kommunene har hatt en bevisst satsning på å tilegne seg kompetanse om denne spesifikke veiledningsmetoden.

4.3.2 Utvelgelse av foreldre

Utvalgskriteriet for foreldrene som kunne være informant var at de har fått veiledning av en veileder som har blitt godkjent som PYC-veileder. Som tidligere nevnt er PYC-veiledningen rettet mot foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse eller andre kognitive utfordringer (Starke et al., 2013, s. 146; Thronsen & Young, 2015). Det ville være opp til veilederne som ble kontaktet å gjøre den første vurderingen om dette var foreldre som hadde samtykkekompetanse og om det var foreldre som ikke var for sårbare for å intervjues. Samt at det ikke utgjorde en for stor risiko for videre veiledning at intervjuene ble gjennomført.

Ved at man inkluderer sårbare grupper i sin forskning så er det spesielle hensyn som skal tas, spesielt med tanke på å innhente informert samtykke og gjennom å omtale gruppen under spesielle termer for å indentifisere de som en gruppe (NESH, 2016). Med tanke på informert samtykke ble det som tidligere nevnt utarbeidet et informasjonsskriv som var rettet til foreldrene med en forespørsel om å delta på prosjektet (Vedlegg 4). Dette informasjonsskrivet var skrevet med et mye enklere språk med bilder av PYC logoen og diktafonen som blir brukt under intervjuene. I mailen til veilederen ble det vektlagt at de måtte være sikker på at samtykket var informert.

«Forskere som samler informasjon om personers og gruppers egenskaper og atferd, bør være forsiktige med å operere med inndelinger eller betegnelser som gir grunnlag for urimelig generalisering og i praksis medfører stigmatisering av bestemte samfunnsgrupper.» (NESH, 2016, s. 22).

PYC er et foreldreveiledningsprogram som blir omtalt som et foreldreveiledningsprogram for foreldre med kognitiv nedsettelse eller vansker (Thronsen & Young, 2016). Som tidligere nevnt kan begrepet «kognitive vansker» eller «kognitiv funksjonsnedsettelse» beskrives smalt som et lavt kognitivt fungeringsnivå som kan måles gjennom IQ og dermed også fører til stigmatisering da dette ofte assosieres med personer med moderat til alvorlig utviklingshemning og som da assosieres med personer som på tidlig 90-tallet ble plassert i institusjoner (Thronsen & Young, 2016; Tøssebro et al., 2014). Når det kommer til målgruppen for PYC så anvendes derimot en mye bredere definisjon av kognitiv funksjonsnedsettelse/vansker, som også inkluderer personer med generelle lærevansker, Aspergers syndrom, ADHD, eller andre vansker som kommer til uttrykk gjennom utfordringer med abstrakt tekning, hukommelse eller planlegging av daglige gjøremål (Pistol, 2009; Tøssebro et al., 2014). Som man da ser er det ikke ønskelig å bidra til økt stigmatisering av denne gruppen gjennom å assosiere de med den smale beskrivelsen av kognitiv funksjonsnedsettelse.

Gjennom forespørselen til feltet for å finne foreldre som ønsket å la seg intervjuet ble det kun referert til «foreldre som du har gitt PYC veiledning til» og dette inkluderte da foreldre fra den brede definisjonen av kognitive funksjonsnedsettelse. I denne oppgaven ble det intervjuet 4 foreldre som har fått veiledning fra veiledere som var godkjente PYC-veiledere.

4.3.3 Andre informanter

Det var viktig for meg å få en bred forståelse av feltet «foreldreveiledning» og har derfor hatt samtaler med flere personer som har særskilt kompetanse på foreldreveiledningsprogram som «International Child Development Program» (ICDP) og «Parent Management Training – Oregon» (PMTO). Dette er ikke en del av datagrunnlaget jeg senere bruker til analyse, men det gir meg en bredere forståelse og tolkningsramme av tilbudet som finnes og arbeidshverdagen til de som gir disse tjenestene. Disse informantene var bl.a. ansatte ved USN som gir opplæring i disse programmene, personer som jobber i helsestasjoner og representanter fra barne- og familiesenter.

I tillegg til dette har jeg selv vært med på PYC utdannelsen som ble gitt over tre dager våren 2017 ved USN (Kulberg, 2017). Dette ga meg god innsikt i PYC sitt program, faglige og teoretiske bakgrunn, men kanskje aller viktigst fikk jeg være med i diskusjonene og observere spørsmålene fra de andre deltagerne på kurset som var primært utdannede barnevernspedagoger.

4.4 Analytisk tilnærming til datagrunnlaget

Som tidligere nevnt er det flere kjennetegn ved kvalitativ forskning som fordrer at forskeren selv er et verktøy i prosjektet gjennom sine intervjuer, fortløpende analyse i situasjonen og gjennom den mer strukturerte analysen i etterkant av datainnsamlingen (Grimen, 2004, s. 194; Grønmo, 2016, s. 265). Helt fra det første intervjuet startet og frem til ferdigstillingen av intervjudataene gjennom transkriberingsarbeidet, har det foregått en analyse av de intervjudataene som foreligger. Dette har ført til at man har tatt erfaringer fra tidlige intervjuer, forbedret intervjumetoden, samtidig har utvalgene av hvilket tema den som intervjuer har forfulgt også endret seg. Dette nettopp på grunn av den informasjonen og analysen av dette skjer fortløpende. Som Grønmo (2016) trekker frem, så finnes det ingen standardisert formel eller teknikk for analyse av kvalitativ data, men likevel kan man benytte seg av noen fremgangsmåter som er til hjelp for å systematisere, analysere og da videre kunne drøfte funnene i datagrunnlaget. Jeg vil videre redegjøre kort for hvilken metodisk tilnærming jeg har anvendt gjennom analysearbeidet.

4.4.1 Fortløpende analyse under intervjuperioden

Underveis i intervjuene blir en som intervjuer påvirket av svarene man får, og det er også gjennom den fortløpende analysen og meningsforståelsen at man som intervjuer baserer den videre utvelgelsen av temaer man ønsker å forfølge (Grimen, 2004, s. 194; Grønmo, 2016, s. 172). Som tidligere nevnt har dette også vært med på å forbedre intervjumetoden gjennom prosjektet ved at en også erfarer hva som bidrar til å skape en god flyt gjennom intervjuet og ved å unngå situasjoner som var for preget av normative svar.

Et annet eksempel på fortløpende analyse er tematikk som dukker opp som en ikke var klar over under utarbeidelsen av problemstilling, eller masterskissen.

4.4.2 Analyse etter intervjuene

For å ha et datagrunnlag å ta utgangspunkt i for videre analyse, er det behov for å transkribere dataene (Braun & Clarke, 2006, s. 87; Grønmo, 2016, s. 172). Opptakene ble som regel transkribert dagen etter intervjuet, til krypterte og passordbeskyttede tekstfiler i henhold til NSD sin godkjenning av studiet (vedlegg 2). Underveis var det viktig for å ha et bevisst forhold til hvilke filer som var lagret hvor, både med tanke på sikkerhetskopier, men også i henhold til personopplysninger. Når et intervju var ferdig transkribert, og da også anonymisert, ble lydopptaket slettet og minnekortet overskrevet. Datagrunnlaget som ligger til grunn for analysen bestod i ca 60 sider med tekst der ordene som ble sagt under intervjuene var skrevet sammen med beskrivelse av situasjon og notater om toneleie, latter, sarkasme, og eventuelt gestikuleringer med mer. For å skulle jobbe videre med dette materialet ble det benyttet en analyseform som er inspirert av «Grounded theory» av (Braun & Clarke, 2006) som tematisk analyse av kvalitative data gjennom åpen og lukket koding. Braun og Clarke (2006, s. 81) argumenterer at en slik tematisk tilnærming til analyse gir en mer fleksibel arbeidsform som kan egne seg godt for forskere som ikke føler seg helt komfortabel med å anvende mer rigide og strukturerte analysemetoder som Grounded Theory. De hevder også at etablerte metoder slik som Grounded Theory uansett sjeldent anvendes i sin fulle helhet og heller blir brukt i en «light» utgave. Videre vil jeg hovedsakelig benytte meg av de analysemetodiske begrepene til Braun og Clarke (2006).

Når intervjudataene var transkribert ble alle intervjuene gjennomlest for å bli kjent med datasettet for å få et overblikk over mulige temaer som kunne være gjeldende. Underveis i denne prosessen kom det frem at jeg plutselig benyttet meg av både en induktiv og en deduktiv metode samtidig for å se etter temaer. Den deduktive metoden ble oppdaget når jeg begynte å lage temaer basert på det teoretiske bakteppet jeg har presentert gjennom Foucault sine teorier om makt. Samtidig lagde jeg andre temaer som var induktive, gjennom at det var koder som kom frem fra intervjuene som lå til grunn for temaene. For å jobbe mer systematisk bestemte jeg meg for å kun benytte induktiv

metode som grunnlag for å skape temaer (Braun & Clarke, 2006). Samtidig ble det lagt vekt på at jeg ikke brukte temaene eller titlene i intervjuguiden som grunnlag for de temaene jeg videre skulle analysere, men heller oppdage nye temaer som kom frem. For at et tema skulle bli trukket frem og valgt for å analysere dataene, var det nødvendig at teamet var benevnt av flere av intervjuobjektene. Dette for å skape tykke beskrivelser («rich descriptions») av datasettet, noe som er nyttig å benytte seg av når man forsker på et fagfelt som det tidligere er gjort få studier på, eller en ikke er sikker på hvilke temaer som intervjuobjektene ønsker å ta frem (Braun & Clarke, 2006, s. 83).

Etter at vurderingene og beslutningene som er nevnt over ble gjort, som Braun og Clarke (2006) anbefaler at en skal gjøre underveis i bruken av tematisk analyse, ble deres metode for å finne frem temaer fulgt. I denne videre redegjørelsen går jeg igjennom deres fasebeskrivelser fra fase 1-6 (Braun & Clarke, 2006, s. 87-93):

I den første fasen gjennomførte jeg en gjennomlesning av alle intervjuene for å gjøre meg kjent med datagrunnlaget. Videre i fase 2 gjennomførte jeg en systematisk koding der ord og begreper som ofte ble brukt kom frem. I fase 3 lagde jeg et tematisk tankekart for å spore eventuelle sammenhenger og koblinger som det kunne være vanskelig å få øye på når en sitter med massive sider med data foran seg. Når dette var gjort, startet en ny gjennomgang av datamaterialet der jeg sjekket etter om de uttalelsene som havnet under samme tema faktisk sammenfalt, eller om de måtte flyttes over i et annet tema. Det var ved dette punktet i arbeidet jeg måtte gå tilbake for å se om jeg faktisk benyttet meg av en deduktiv eller en induktiv metode. Det var også under denne fasen at det kom frem at flere av temaene jeg tidligere hadde sett ikke gikk igjen i større deler av datasettet, og ble derfor forkastet. I fase 5 ga jeg temaene navn og videre definert. Disse navnene og definisjonen av temaene fremkommer senere under kapittel 6: «Hovedfunn gjennom tre sentrale temaer». Her vil hvert av teamene ha undertemaer som fremkommer av sentrale sitater fra intervjuobjektene som belyser og sammenfaller med andres uttalelser. I den avsluttende fasen, fase 6, ble funnene og tematikkene presentert slik de fremkommer i kapittel 6. Under dette arbeidet var det viktig å få frem prevalensen av teamene som var valgt for å øke validiteten til funnene (Braun & Clarke, 2006, s. 93). På

grunn av dette vil de fleste temaer som er har kommet frem bli presentert av flere uttalelser på tvers av alle intervjuene.

4.5 Validitet og reliabilitet

Grønmo (2016) skriver i sin bok om samfunnsvitenskapelige metoder at både validitet og reliabilitet er vanskelig å skulle måle når det kommer til kvalitativ forskning.

Når det først kommer til en vurdering av oppgavens validitet vil jeg først se på det som Grønmo (2016) kaller «kompetansevaliditet». Dette innebærer å gjøre en vurdering om forskerens egen kompetanse til å gjennomføre en studie, både forskningsmetodisk riktig men også faglig sett. Jeg har redegjort for min kompetanse til dette under kapittel 4.2 der jeg beskriver den formelle kompetansen jeg har, samt redegjort for den erfaringen jeg har med å gjennomføre slike intervjuer. Jeg har også tidligere redegjort for min faglige bakgrunn, samt min forforståelse av tematikken og faglige ståsted. Det også legges til her at gjennom arbeidet med drøftingen, der jeg setter mine innsamlede data opp mot det teoretiske grunnlaget, har jeg gått flere «runder» tilbake til fagbøkene for å forbedre min teoretiske kompetanse og forståelse av et krevende tema. Videre har jeg vurdert oppgavens «kommunikative validitet». Det vil si å vurdere og drøfte med forskere og andre om mulige problemer og svakheter ved datamaterialet, og om det er treffende for problemstillingen og forskningsspørsmålene som ligger til grunn (Grønmo, 2016, s. 255). Dette har i denne oppgaven vært særdeles viktig siden et sentralt begrep som blir brukt i oppgaven er «makt». Tidlig under utarbeidelsen av masterskissen drøftet jeg mine mulige problemstillinger med forskere ved USN om hadde kjennskap til det teoretiske grunnlaget jeg skulle tolke oppgaven fra. Som jeg tidligere har beskrevet har jeg også hentet informasjon og drøftet problemstillingen med andre informanter som har kjennskap til feltet. Jeg har også økt validiteten til oppgaven gjennom å i stor grad være åpen om de metodiske valgene jeg har tatt og beskrevet disse tidligere i dette kapitlet.

Når det kommer til oppgavens reliabilitet er det også vanskelig å direkte teste eller beregne denne i kvalitative studier (Grønmo, 2016, s. 248). Dette siden forskeren selv er et analyseverktøy gjennom det kvalitative arbeidet. Til tross for dette kan jeg øke reliabiliteten ved å åpent redegjøre for at mine funn er basert på data om faktiske forhold

(Grønmo, 2016, s. 249). I denne oppgaven har dette blitt gjort gjennom å transkribere alle intervjuene. Dette leder også til begrepet «stabilitet», som går ut på å jeg kritisk har gjennomgått mitt datamateriale gjentatte ganger på ulike tidspunkt i prosessen (Grønmo, 2016, s. 250). Videre har jeg tatt en vurdering av «ekvivalensen» til datamaterialet mitt. Dette har jeg gjort ved å drøfte mine funn med min veileder som har god kjennskap til dette feltet. Avslutningsvis har jeg vurdert både intern og ekstern konsistens (Grønmo, 2016, s. 250-251). Den interne konsistensen har jeg vurdert gjennom å se på utsagn som kommer frem fra ett intervjuobjekt og anslått om det er plausibelt sett opp mot andre intervjuobjekters tilsvarende utsagn. I min undersøkelse må det kommenteres at jeg ikke kan se å noen direkte motstridende utsagn. Videre har den eksterne konsistensen blitt vurdert ved å sammenligne mitt datamateriale opp mot Tøssebro et al. (2014) sin presentasjon av intervjudata fra sin undersøkelse. Til tross for at den undersøkelsen ikke omfatter foreldre som har fått PYC-veiledning, er uttalelsene i stor grad samsvarende med mine funn.

Avslutningsvis vil jeg trekke frem hvordan jeg hele tiden har jobbet med å forbedre kvaliteten på mitt datamateriale slik som Grønmo (2016) beskriver. Et tiltak har vært at jeg gjennom hele prosessen med masteroppgaven har ført en loggbok der jeg fortløpende har kommentert metodiske usikkerhetsmomenter, faglige spørsmål jeg må tilegne meg kunnskap om, samt hvilke erfaringer jeg har gjort meg rundt eget arbeid og hvordan jeg kan forbedre meg. Noen av disse erfaringene vil jeg kort beskrive her.

4.5.1 Forforståelsen til et annet felt enn det en selv har erfaring fra

Røkenes og Hanssen (2012) sier av man ikke kan unngå å tolke andre uten å gjøre det fra sin egen forforståelse. Det har vært både positivt og utfordrende å skulle intervju ansatte som jobber innenfor et annet felt enn jeg selv har erfaring fra. Det har vært positivt ved at jeg kan innta en oppriktig spørrende og undrende tilnærming til et felt. Det har også vært utfordrende siden jeg kan ha hatt en forforståelse om et felt jeg tidligere ikke har hatt erfaringer fra, og ofte kun en teoretisk tilnærming til. Det har derfor vært viktig å være klar over min forforståelse og åpent redegjøre for det under arbeidet. Som tidligere nevnt var det forskningsspørsmål rundt hvem en anså som «tjenestemottaker som måtte strykes da disse var basert på feil grunnlag.

4.5.2 Fallgruver under intervjuene

Gjennom intervjuene av foreldreveilederne erfarte jeg at det lett dukker opp mange fallgruver i intervjusituasjonene. Som det fremkommer av intervjuguiden (Vedlegg 5), så har jeg et spørsmål tidlig i intervjuet om «Hvor mange foreldre har du veiledet». Formålet med dette var å starte intervjuet med et spørsmål som kun skulle gi meg en pekepinn på erfaringsbakgrunn og kunne lede samtalen inn på om vedkommende hadde jobbet med andre veiledningsprogram. Gjennom de første intervjuene med veilederne erfarte jeg at dette førte til at de prøvde å telle seg frem til et eksakt antall foreldre, fremfor å snakke mer generelt om sin erfaring. Det er ble derfor viktig å starte intervjuer med spørsmål som ikke krever at informanten må tenke eller gruble (Dalland, 2007, s. 158), og jeg endret dette ved de påfølgende intervjuene. Samme skjedde når det ble spurt om hvem de anså som mottakere av sine tjenester. Dette ble også et veldig direkte spørsmål der informantene ga uttrykk gjennom å være nølende, at de ble «satt fast». Etter erfaring rundt dette ved første intervju endret jeg bevist ordlyden under dette spørsmålet og brukte dette som en inngang til å kunne reflektere rundt begrepet «tjenestemottaker» i stedet.

4.5.3 Fare for å få normative svar

Gjennom intervjuene med foreldrene var jeg redd for at jeg kunne få normative svar. Det vil si at jeg fikk svar som muligens i større grad beskrev forventningene de har eller et gjennom et ønske om å fremstå som «lydige» mottakere av foreldreveiledning. Dette fremfor en beskrivelse av hvordan de oppriktig opplever veiledningen og hvilke utfordringer de har opplevd. Under arbeidet med tilgang til feltet, i kommunikasjon med foreldrene i forkant av intervjuet og underveis i intervjuet, har det vært viktig for meg å skape tillit og en åpenhet slik at de kan fortelle så åpent som de ønsker om sine erfaringer. I gjennomgangen av intervjudataene har jeg sett at det finnes noen antydninger til normative svar rundt noen enkelttemaer. Dette har jeg tatt høyde for, men generelt virker det som at foreldrene i stor grad forteller om sine opplevelser fra sitt ståsted og med en deskriptiv tilnærming.

4.5.4 Gjennomføre en metodisk god analyse

Å gjennomføre en god analyse har vært veldig viktig for meg i oppgaven, men dette har også ført til at den har måtte blitt gjennomført flere ganger. De 15 kriteriekravene Braun og Clarke (2006) viser til for en god tematisk analyse ble brukt aktivt. Det var også disse kriteriekravene som avslørte at jeg blandet bruken av induktiv og deduktiv metode under arbeidet.

5 Etiske overveielser

«Etiske overveielser» kan aldri være et punkt på en arbeidsliste som kan bli krysset av når det har blitt gjennomført (Kvale, 1997, s. 65). Etikken og de etiske overveielserne har vært nødvendig å ha med seg kontinuerlige gjennom hele arbeidet og har vært en prosess som har gått parallelt gjennom oppgavens forskjellige arbeidsdeler. I oppgaven vil det komme frem noen etiske refleksjoner og påpekninger under de respektive avsnittene, men de største temaene som er særlig viktige har jeg samlet opp i dette kapittelet. Jeg har flyttet dette ut fra metodekapittelet siden det er særlig aktuelt opp mot oppgavens problemstilling og datagrunnlag.

Underveis i forberedelsene til oppgaven ble det klart for meg at jeg kom til å være den første som gjennomførte denne type intervjuer med foreldre i Norge som har gjennomgått et foreldreveiledningsprogram som er tilrettelagt foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Tøssebro et al. (2014) gjennomførte intervjuer med 6 foreldre innenfor samme gruppe, men disse hadde ikke gjennomført et slikt spesifikt foreldreveiledningskurs.

Når man som masterstudent oppdager dette er det mange vurderinger som bør tas, og det har vært viktig å trå forsiktig. Dette har gjort at jeg har «skyndet meg sakte», og brukt mye tid på samtaler med min veileder. Videre vil jeg trekke frem noen av de viktigste etiske overveielserne jeg har brukt tid på.

5.1.1 Sårbarhetens mange aspekter

Denne gruppen med foreldre har det Tøssebro et al. (2014) referer til som en «dobbelt sårbarhet». I tillegg til å være sårbar vedrørende sine kognitive vansker står de samtidig i en posisjon der de har mistet, eller står i fare for å miste omsorgen for sine barn. I tillegg til dette har også barna til disse foreldrene en sårbarhet gjennom at foreldrene deltar i undersøkelsen.

De forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi som er utarbeidet av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016). Der finner vi flere grunnleggende prinsipper som skal gjelde for

forskningen vi utfører innen samfunnsvitenskapen. Her blir sårbare grupper nevnt under kapittel 13 «Hensyn til tredjepart» som nevner barn og ungdommer som er indirekte involvert i forskningen. I relevans til denne oppgaven vil det si at vi har barn av foreldrene som kan defineres som tredjeparten. De samtykker ikke til intervjuene men blir ofte referert til, både av foreldene selv og av veiledere. Når det kommer til min utvelgelse av intervjudata som gjengis i denne oppgaven er det da viktig at jeg ikke trekker frem identifiserende fremstillinger om disse. At barna kan bli direkte indentifisert er kun et aspekt av dette. Et annet aspekt er at i alle sakene som jeg har undersøkt så har det vært bekymring for et barns oppvekstvilkår. Skulle det være slik at det gjennom forskningsprosessen oppstår konflikter eller for eksempel mistillit til veiledere vil dette kunne få store konsekvenser for barnets fremtid.

Ser vi til annen litteratur på begrepet «sårbare grupper» argumenteres det med at vi alle fra naturens side er sårbare gjennom å utvise tillit når vi utlevere oss selv (Andvig, 2010). I forskningsøyemed vil det si at de utviser tillit til at forskeren vil behandle disse opplysningene på en god og trygg måte. Andvig (2010) argumenterer videre at for noen grupper i samfunnet vil det være kjente sårbarheter hos individet som vil kunne påvirke dette tillitsforholdet som må være mellom forsker og individet. Videre argumenterer hun for at et tiltak for å redusere en sårbarhet og øke tilliten er at individet selv kan bli eier av sin egen deltagelse. At vedkommende ikke bare blir forsket «på», men blir forsket «sammen med» i stedet. Hadde dette vært mulig i oppgavens omfang kan det sees som en mulighet som ville ført til handlingsorientert forskningsarbeid sammen med denne sårbare gruppen. Gjennom noen av samtalene jeg hadde med foreldre kom dette frem også som et ønske, å kunne delta i større grad i et slikt arbeid. I denne omgangen er det ikke mulighet på grunn av studiets omfang. Til tross for dette har det vært gjort forsøk på å inkludere personene så mye som mulig i intervjuene, skape tillit, og la de selv sette egne ord på opplevelser slik at foreldrene selv deltar i meningsdannelsen i størst mulig grad.

Når det så kommer til graden av en sårbarhet er det vanskelig å si når vedkommende er «for» sårbar til å delta i forskningen. Gjennom denne studien har det derfor vært viktig å vektlegge to ting: Alle foreldre som skal delta i studien må være vurdert av sin veileder som at de har samtykkekompetanse. Dette for å ivareta det viktige prinsippet om et

informert samtykke til deltagelse. Den andre vurderingen som måtte ligge til grunn var at veilederen selv vurderte det som forsvarlig at jeg som student kunne komme inn for å gjennomføre intervjuene, og i det ene intervjuet ønsket foreldrene at veilederen deres skulle være til stede. Gjennom dette virket det som om det ble skapt en trygg situasjon der foreldrene raskt ble trygge, og veilederen trakk seg gradvis ut fra intervjusituasjonen. Når det skal forskes på disse gruppene, og med intervju som metode, må man ha tilgang til et felt som kan virke veldig lukket. Lukket for å forsvare informasjon, klienter og integritet.

Gjennom arbeidet med å innhente informanter erfarte jeg det som Rubin og Rubin (1995, s. 101) beskriver som de første barrierene i intervjuprosessen. Informantene trenger å ha en tillit til at man vil behandle dem og intervjudataene på en fortrolig måte. Jeg merket at flere av henvendelsene måtte følges opp og at telefonsamtaler i forkant av intervjuene var tillitsskapende for informantene i tillegg til den formelle henvendelsen som kunne bekrefte at de rene juridiske og etiske sidene var dekket gjennom godkjenning av f.eks. NSD og veiledere ved USN. Hos en av informantene så jeg det som nødvendig å ringe for å høre hvordan det gikk med vedkommende uten å nødvendigvis snakke om intervjuet som hadde blitt utsatt flere ganger, men for å trygge og vise at jeg var oppriktig interessert i hvordan vedkommende hadde det i livet sitt som foreldre.

5.1.2 Samtale med NESH og søknad til NSD

Tidlig under utarbeidelsen av masterskissen ble det klart at jeg kom til å innhente personopplysninger samt at jeg hadde et ønske om å intervju personer som falt inn under begrepet «sårbar gruppe». Dette har som tidligere nevnt ført til mange samtaler med min veileder for å få råd om søknadsprosesser. Jeg har vært i kontakt med NESH, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, pr telefon for å søke videre råd, og disse rådene og forbeholdene ble inkludert i min søknad til NSD, Norsk senter for forskningsdata (Vedlegg 1).

5.1.3 Fortløpende etiske overveielser

Gjennom arbeidet med oppgaven kom det flere ganger frem situasjoner der jeg måtte reflektere over de valgene som skulle tas. En av disse situasjonene som kom opp var under arbeidet med å presentere data og funn fra datagrunnlaget mitt.

Alle navnene som jeg har anvendt under presentasjonen intervjudata er fiktive og alle referanser til stedsnavn er tatt vekk og heller referert til som «tidligere bostedskommune» og lignende. Til tross for dette opplevde jeg at det fremdeles var mange fortellinger om fortid og tidligere opplevelser som kunne være identifiserende ved at de kunne bli koblet til en bestemt person som ble intervjuet. På bakgrunn av dette besluttet jeg å flere ganger bytte om navnene til personene som har blitt intervjuet slik alle «Stine» sine uttalelser ikke kan settes sammen, for så å danne et bilde av denne personen og hennes livshistorie.

6 Hovedfunn gjennom tre sentrale temaer

I dette kapitlet vil jeg trekke frem mine hovedfunn som er gjort gjennom analysen av intervjudataene jeg metodisk beskrev tidligere. Jeg vil presentere de gjennom de temaene som dukket opp under analysearbeidet. I oppsummeringen til hvert tema vil jeg trekke frem det teoretiske grunnlaget og begreper som faller inn under dette tema, sett opp mot oppgavens problemstilling. De teoretiske begrepene jeg kobler opp til hvert tema er også det jeg videre kommer til å anvende inn i drøftingen av funnene.

Når jeg nå videre henter frem utdrag fra intervjuene vil jeg gjøre leseren oppmerksom på at navnene som er brukt er byttet om slik at det ikke er mulig å sette «Stig» sine uttalelser sammen og så lage et bilde av hvem «Stig» er. Dette for å i større grad sikre anonymitet, men likevel unngå å benytte seg av «Foreldre1:» etc som betegnelser. De fiktive navnene Sindy, Trine og Elin er alle ansatte i barnevernstjenesten som foreldreveiledere, og Stine, Stig, Line og Knut er fiktive navn på foreldre som mottar PYC veiledning.

6.1 Endringsprosess gjennom sjekklister

Endringsprosess er et begrep som alle som har blitt intervjuet har snakket om enten direkte eller indirekte. Når det kommer til verktøyene som blir benevnt i forbindelse med denne prosessen er sjekklister som anvendes i veiledningen veldig sentralt. Disse sjekklister blir også noen ganger referert til som skjemaer av foreldrene.

Jeg vil først ta for meg et undertema som omhandler hvordan sjekklister føles konkrete og ikke skaper uvisshet, så hvordan sjekklister kan bli oppfattet som et kontrollverktøy, og avslutningsvis et undertema som tar for seg hvordan en åpenhet rundt hva en skal bli kontrollert på gir en trygghet.

Alle disse undertemaene tar for seg makt i en veldig tydelig og åpen form, nettopp sjekklister og en uttalt forventning til hva en skal jobbe med og prestere. Ser vi på denne veiledningsmetoden opp mot det teoretiske grunnlaget vil en se at dette er en del av den panoptiske disiplineringen som Foucault trekker frem. Den må også forstås gjennom hans

beskrivelse av den endringen av maktens synlighet over tid, at makten ikke har blitt mindre, men heller bare endret form (Aakvaag, 2008).

6.1.1 «Veldig konkrete punkter på hva vi skulle jobbe med.»

Stig er en av foreldrene som har fått veiledning og han snakker ofte om struktur. Tidlig i intervjuet snakker han om den oppfølgingen de har fått fra barnevernstjenesten i kommunen de bodde i tidligere, og han mener den var lite strukturert. Senere i intervjuet forteller han at han har en autismespekterforstyrrelse og forteller lattermildt at han selv mener han kanskje er over gjennomsnittet interessert i struktur og liker derfor godt de konkrete handlingsplanene og sjekklisterne de får av sin PYC veileder og at det gir «*veldig konkrete punkter på hva vi skulle jobbe med*» som han selv sier. Når vi snakker videre om handlingsplanene forteller han «*Har tidligere opplevd at Barnevernet kan si det ene, og så gå over til noe helt annet.*».

Struktur og konkrete punkter er også noe foreldrene Knut og Line trekker frem i sin beskrivelse av sjekklisterne/skjemaene de jobber med sammen med sin veileder:

«Er jo greit å ha skjemaene også da. Da ser du jo hva du skal gjøre. Og da har du jo punkt og prikke hva de skal forholde seg til, og hva en skal gjøre. Da blir det ikke slik at du skal gjøre en masse annet enn hva som står i skjemaet.»

Også her ser vi at det er en klar åpenhet om hva man skal gjøre og hva som er forventet at man skal jobbe med en periode og hva som forventes. Som Stig tidligere trakk frem så nevner også Knut noe om tidligere usikkerhet om hva som har vært forventet av barnevernstjenesten og usikkerhet knyttet til hva de skulle gjøre for å forbedre situasjonen. Stig trekker frem hvor stressende dette har vært når de har visst at de måtte jobbe med å forbedre seg, men ikke har forstått hva de konkret må gjøre. Han sier at dette er noe som PYC veilederen deres har hjulpet dem med, blant annet gjennom de konkrete sjekklisterne og handlingsplanene. Når jeg spør de direkte om hva de tenker om å ha slike sjekklister så svarer de:

Stine: De er hvert fall ryddige. Også er de greie å forstå og sånne ting.

Stig: ... og der står det hvert fall litt om hva de er fornøyd med og sånt..

Som Stig kommer inn på her så brukes sjekklister til å gi tilbakemeldinger om hva foreldrene mestrer og som veilederen er «fornøyd med». På sjekklister jeg får se står det håndskrevne notater fra veilederen deres der det er kommentarer på om de klarer oppgaven eller om de skal trene mer på det, og eventuelt hva som må trenes mer på. De forteller at når de er ferdig med en sjekklister så går de videre til en ny sjekklister de skal jobbe med. De beholder en kopi av alle sjekklister i sin perm som de selv har ordnet med alt av papirer vedrørende PYC veiledningen. En lik perm hadde det andre foreldreparet jeg intervjuet også. Den viste de stolt frem når jeg spurte om permen og sjekklister. Stine og Stig snakker ivrig videre om arbeidet med disse og referer til «vi» når de snakker om PYC veiledningen. Dette «vi» ser ut til å være et begrep de inkluderer veilederen sin i også, som at de jobber sammen og de fyller ut sjekklister sammen.

6.1.2 «Da blir det ikke slik at du skal gjøre en masse annet enn hva som står»

Stig og Stine har tidligere mottatt hjelpetiltak fra barnevernstjenesten og de sammenligner dette med den veiledningen de nå får gjennom PYC. De snakker begge om hvordan det er store forskjeller mellom hjelpetiltakene de har erfaringer fra, og Stig mener selv at han føler at de egentlig ikke fikk noen veiledning tidligere. Han sier at gjennom den veiledningen de fikk tidligere så bare satt de ansatte fra barnevernstjenesten å så på og drakk kaffe. Etter besøket sa de at alt så bra ut og så dro de. Senere i intervjuet referer de tilbake til denne hendelsen og sier at det opplevdes som et stort sjokk når det da plutselig ble en sak om omsorgsovertakelse, og de trekker også frem en opplevelse av at de får forskjellige beskjeder alt etter hvem de snakker med i barnevernstjenesten. I motsetningen til denne følelsen av å ikke få veiledning så sier de følgende om PYC-veiledningen og sjekklister:

«Stig: Er jo greit å ha skjemaene også da. Da ser du jo hva du skal gjøre. Og da har du jo punkt og prikke hva de skal forholde seg til, og hva en skal gjøre. Da blir det ikke slik at du skal gjøre en masse annet enn hva som står i skjemaet.

[...]

Stig: ... sitter her bare for å sitte og trur alt er greit. Vi - innerst inne, vi føler at det ER ikke greit. Menne ... Det er jo folk. Har forskjellige meninger. Og de vi har nå. De viser hvert fall hva veiledninger ER. De forklarer ... De viser alt.

Intervjuer: Mm.

Stig: Det er hvert fall det vi har fått inntrykk av så lenge de har vært her. Og de har vist oss hva vi skal gjøre. Hva.. Om vi gjør noe feil, så går det hvert fall ann å rette opp i det.»

Her ser man hvordan dette kommer frem, spesielt i første uttalelse der Stig påpeker at ved hjelp av åpenheten og forventningene til hva en skal prestere gjennom sjekklisterne, så vet han hva han skal forholde seg til. Han kommer raskt tilbake til denne opplevelsen av at de tidligere har sittet og trodd at alt var greit, men gjennom den veiledningen de får nå så er det lettere å vite hva de skal jobbe med. Om de gjør noe feil, så vet de hva de har gjort feil og de kan rette opp i akkurat det de har gjort feil også.

6.1.3 «Også måtte vi sjekke temperaturen først. Kjempebra!»

Elin, som er veileder, kommer også inn bruken av sjekklisterne som en åpen og naturlig del av det å gi tilbakemeldinger under samarbeidet og hvordan hun får det til å bli en naturlig del av et samspill. Eksempelet hun bruker er en veiledningssituasjon der hun og far går igjennom en sjekkliste for bading av baby som eksempel. Hun rollespiller situasjonen for meg under intervjuet:

«"Nå skal vi bade en baby. Hvordan skal vi gjøre dette?" Tenk atte faren går inn i dusjen og skrur på vannet også.. "Da må vi sjekke vannet". Ehhh ... "Ha ting tilgjengelig." Ehhh ... [...] Jeg pleier ikke å krysse av på "Nå har han glemt det, nå har han glemt det". Det gjør jeg ikke, men jeg går jo igjennom det atte. "Se her ja.. Vannet, det måtte vi sjekke temperaturen først. Kjempebra!" Og da kan vi gå inn samtidig å sjekke temperaturen [...]"

I rollespillet hun gjør under intervjuet viser hun en situasjon der far har glemt en ting på en sjekkliste for bading av baby. I stedet for å notere og påpeke at han har glemt en ting, så sier hun naturlig hva han må huske på også roser hun faren for dette. De trener med en dukke og skal gjøre dette flere ganger. Videre trekker hun frem en annen situasjon der hun har lagt merke til at det er en blomsterpotte som står på kanten på en hylle over vaskemaskinen på badet, og som trolig kan falle ned og utgjøre en fare for et barn som krabber der. Da forklarer hun kort hva som er farlig med situasjonen, hva de bør gjøre for at det ikke skal være farlig lengre også går hun videre med veiledningen. I denne situasjonen sier hun at de har notert ned dette sammen på sjekklisten slik at de er enige om at det er lurt å ikke ha ting stående høyt oppe der det kan falle ned.

Når Sindy forteller og rollespiller disse situasjonene så forteller hun om de som naturlige og hyggelige veiledningssituasjoner der de snakker åpent om konkrete ting som må gjøres, og hvis det er noe som blir glemt eller er farlig, så blir det rettet opp i der og da og man snakker åpent om hva som må gjøres i fremtiden.

6.1.4 «Ja der kommer Trine med permen»

I dette undertemaet er det kun synspunkter fra veilederne som er tatt med, siden det er kun under disse intervjuene jeg har spurt mer direkte om sjekklistene som en kontrollfunksjon. Trine omtaler seg selv som «Trine med permen». Permen har hun med seg på veiledningene og den inneholder alle sjekklistene hun bruker i veiledningen sin. Hun sier at måten disse blir oppfattet på avhenger av måten de blir presentert på og hvordan man jobber sammen med foreldrene gjennom disse. Hun sier at åpenheten og forståelsen av hvordan de sammen skal jobbe med disse målene gjør at sjekklistene ikke i like stor grad fremstår som et kontrollskjema. *«Det er ikke slik at jeg sitter i en stol med et skjema og fyller inn og ser på dem. Vi gjør ting sammen, og vi fyller det inn sammen.»*

Sindy protesterer når jeg spør om hun tenker at arbeidet med sjekklistene kan få en «kontroller funksjon» der barnevernstjenesten kommer inn for å sjekke ferdighetene deres etter en liste:

«Nei jeg tror det blir feil, for det som er atte. Det er jo kontaktpersonen som bestiller dette skjemaet. Det er kontaktpersonene som sier atte: "Nå skal vi inn å jobbe med amming.. soving ... samspill ..." Ja. Ikke sant? Og da er jeg og ho andre som kommer fra tiltaksteamet som skal inn å jobbe med disse temaene.»

Her kommer Sindy inn på det samme som Elin også trekker frem; hvilken rolle man har når man kommer inn i hjemmet. Er det «barnevernet» som kommer inn i hjemmet eller er det en PYC-veileder som heter «Elin» eller «Sindy»? De trekker frem at det er hjelpsomt at det ikke er de som i utgangspunktet har skrevet en «bestilling» på tiltak basert på en undersøkelsesrapport, men at de heller kan komme hjem til foreldrene som en del av tiltaksteamet og samarbeide med foreldrene for å kunne dokumentere deres ferdigheter.

6.1.5 Oppsummering

Gjennom dette temaet har jeg trukket frem flere uttalelser som omhandler sjekklister som en del av endringsprosessen foreldrene, og veilederne med dem, går igjennom. Jeg vil i denne oppsummeringen trekke frem de teoretiske momentene som vil komme til anvendelse senere.

Gjennom sjekklister måler og kontrollerer veilederne ferdigheter og på denne måten dokumentere ferdigheter som adekvate eller ikke adekvate. Dette kan på flere måter virke som et ekstremt maktuttrykk og disiplinering hvis man tenker på dette ut fra et ståsted der vi ser på en slik disiplinering som negativt, men som uttalelsene over viser til, så kan dette være gode eksempler på produktiv makt der veilederen er åpne og ærlige rundt bruken av sjekklister og det er et verktøy de anvender sammen.

Videre ser vi at flere av foreldrene referer til tidligere situasjoner der de ikke har opplevde en slik åpenhet rundt hva som er forventet av dem. De beskriver en avmaktfølelse av å ikke vite hva man skal bli kontrollert på. Gjennom den panoptiske disiplineringen og eksamineringen vi kjenner til i samfunnet er det som regel uttalte krav vi blir kontrollert på. Vi vet som regel hva som ligger til grunn for en vurdering av karakter i skolen, vi vet hva som er forventet progresjon gjennom grunnskolen, og vi har en åpenhet rundt hvilke krav som stilles til oss på arbeidsplassen. Stig sin uttalelse der han forteller om en

opplevelse av at de som foreldre ble kontrollert, men at de ikke visste hva som var forventet og der de senere ble fratatt omsorgen bør sees i lys av dette. Det blir satt krav til progresjon eller norm, men uten at det er uttalt, og når en ikke når opp til dette blir man utsatt for sanksjoner. Dette er et poeng jeg vil komme tilbake til under drøftingen.

Avslutningsvis ser vi hvordan en positiv eller negativ assosiasjon med sjekklistene henger sammen med hvordan de både blir presentert, hvem som bestiller de og hvordan de blir anvendt. Her kommer også et annet viktig punkt inn, nettopp at Sindy differensierer mellom seg selv og kontaktpersonen i barnevernstjenesten, der hun selv tar standpunktet som den som veileder og hjelper, og at det er kontaktpersonen som bestemmer. Dette poenget vil jeg trekke over i det neste temaet som omhandler roller og relasjoner.

6.2 Hvilken rolle og relasjon har vi?

Gjennom alle intervjuene så ble det satt ord på roller og relasjon foreldrene og veilederne hadde gjennom endringsprosessen. I intervjuguiden var det ingen direkte spørsmål som gikk inn på rollene og hvordan man så på hverandre i veiledningssituasjoner, men det kom frem gjentatte ganger.

Først skal jeg vise hvordan veilederne skaper en «kollektiv identitet» der de identifiserer seg som de som jobber for foreldrene. Videre skal vi se hvordan foreldrene får vise frem sine ferdigheter, og hvordan veilederne synliggjør seg selv som individer.

6.2.1 «Det er vi som har makten til å tro på de!»

Trine som er veileder avslutter intervjuet med dette avsnittes tittel og påfølgende sitat:

«... Makt med den forstand at man har veldig troa på dem da. Og man vil dem vel, og vil at de skal jobbe og at de skal få det til. I blant når man møter litt sånt tungvidt, sånn negativt system som har stemplet noen så vil man så gjerne motbevise det.»

Gjennom hele intervjuet har hun reflektert rundt det å ha troen på foreldrene. Hun gir ofte uttrykk for at hun som veileder føler at hun må jobbe for foreldre som har blitt

stemplet som «ikke veiledningsbare» av barnevernstjenesten, der andre foreldreveiledningsprogram ikke har gjort at foreldrenes omsorgsevne har kommet opp på et høyt nok nivå. Da blir PYC brukt som en «siste utvei» slik at en er sikker på at man har prøvd det som beskrives som «mest grunnleggende». Når hun beskriver arbeidet sitt tidligere i intervjuet sier hun ofte at hun er den som går inn for å dokumentere hva de kan, hvilke evner de har, og hvilket potensiale de har.

Det samme kommer Elin inn på når hun avslutningsvis i intervju sier at det er jo tross alt de som bærer håpet for familien gjennom sin jobb.

*Dette er en innstilling som er toneangivende gjennom hele hennes intervju. «Det er jo totalt menneskesynet hvor vi kan liksom, "ahhh" *sukk*, vi føler at vi drar og haler og drar i dem, og bruker makta vår og sånn. Så kommer vi [nå] inn på en helt annen måte hvor vi ... [tidligere] drar og drar, hvor vi [nå] løfter de da.»*

Denne grunnleggende tanken om å løfte mennesket som er langt nede og slitne kommer frem også tidligere i intervjuet der hun snakker om en stor forståelse for at foreldrene er slitne og trøtte gjennom en lang endringsprosess. Hun sier gjentatte ganger gjennom intervjuet at hun føler at noe av det viktigste hun gjør er «å by på seg selv». At foreldrene må bli kjent med henne gjennom arbeidet som blir utført i deres hjem og at hun må tørre å føle på egen usikkerhet, pinlighet og vise at hun selv kan feile i sitt arbeid. Det trekker hun frem som noen av de mest grunnleggende måtene å oppnå at familien føler seg trygg på henne som veileder og at dette hjelper for at familien skal se at hun heier på dem.

Under flere av intervjuene kan man se at et positivt syn og et ønske om at foreldrene kan, klarer og mestrer kommer frem gjennom måten en ser på egenskaper ved foreldrene. Vi ser dette blant annet når Elin beskriver sitt arbeid med en familie der de var veldig beskyttende ovenfor sitt barn, og der barnet til tider ikke fikk utforske nok. Hun tolker beskyttelsen av barnet ut fra morens egen oppvekst og trekker frem at det er viktig å anerkjenne og bekrefte hennes grunner til å være beskyttende. «Så det er viktig å bekrefte, ta vare på det de har av positive ting, og bevisstgjøre de på det og bekrefte det. Det er veldig viktig del, selvfølgelig er det det...» sier hun i forbindelse med dette. Når

hun snakker om det som i utgangspunktet var beskrevet av barnevernstjenesten som en overbeskyttelse som var til hinder for barnets utvikling, så anerkjenner hun at det ligger en forhistorie til grunn og at det er viktig at mor ikke anser denne beskyttelsen som noe som skal avsluttes, men at omsorgen bare må komme til syne på en annen måte, og i en annen grad.

6.2.2 «Det endte opp med at jeg måtte lære HO [...] åssen en gjør det der!»

En annen type fortellinger som kommer gjentatte ganger er fortellinger der foreldrene fremhever at de har lært veilederen sin noe, og situasjoner der veilederen selv sier at de har lært noe av foreldrene som skal veiledes.

I tittelen over ler Knut når han referer til hvordan han måtte vise veilederen sin hvordan vaskemaskinen deres fungerte, og veilederen nikker anerkjennende til at ho ikke skjønnte hvordan den fungerte. Videre forteller han at han vasket og var mer nøye enn selv det veilederen var når hun først viste han hvordan tåteflaskene skulle vaskes. Senere i intervjuet ser vi også hvordan Knut og Line forteller med iver hvordan «appen» til barnehagen ga de all informasjon om henting, bleieskift, mattider osv. En app som veilederen sier at hun ikke har kjennskap til.

Dette er situasjoner der foreldrene viser at de har kompetanse og at de selv kan bidra med kunnskap, også utenfor de temaene de skal jobbe med. En annen slik fortelling der foreldrene føler at de har spesiell kunnskap de kan videreformidle og bidra til andre med, ser vi hos Line. Før intervjuet har Line fortalt litt om at hun synes det har vært veldig nyttig å få PYC-veiledning og at hun nå føler at hun kan hjelpe andre foreldre når de spør henne om råd. Når hun blir spurt om hvilken type tips hun kommer med til venner, så henter hun eksempler fra sin egen veiledning. «*Finne rutiner ... Ja ... Ikke det at det funker på foreldrene da. *ler høyt*. Men det funker på ungene da!*» Mens hun forteller om dette ler hun masse og forteller stolt. Hun viser med hele seg at dette er noe hun føler mestring av.

6.2.3 «De lo av meg som bare det»

Veilederen kommer med mange fortellinger fra veiledningssituasjoner gjennom intervjuene. Flere av disse er morsomme eksempler der de ler sammen med foreldrene av sine egne flauter. Noen av eksemplene viser også at veilederne er deltagende i veiledningen, i den forstand at de er utforskende sammen med foreldrene og ikke innehar en absolutt «ekspert-rolle». De unngår en rolle der de er den som er allvitende og kun skal videreformidle sin kunnskap til foreldrene.

Trine forteller om en veiledningssituasjon: *«Jeg lærte til og med [noe] om flekkfjerning som jeg ikke visste om fra før. Så da var de veldig fornøyde at de kunne lære meg noe som jeg ikke visste. Så da var de veldig fornøyde med seg selv. At de kunne lære meg litt.»* Hun påpeker i samme setning at dette førte til at foreldrene fikk en følelse av å kunne lære henne noe og at de var fornøyde.

Sindy er en annen veileder som trekker frem dette som en del av det hun kaller å «gi av seg selv», når hun veileder og lar seg selv være sårbar og lærende sammen med foreldrene når de skal trene på å holde en nyfødt baby med en nyinnkjøpt dukke:

*«... Jeg har jo til og med kjøpt en dokke, en liten baby, *ler høyt*! Og tok den med meg opp til de, og da var det faren. Han var redd for hvordan han skulle holde den babyen. Og bare by på seg selv, og jeg bare. Ja. Jeg tror de hadde det gøy. De lo av meg som bare det. Altså *imiterer seg selv* "Jeg har jo to ungdommer hjemme, så jeg husker ikke dette så dere må hjelpe meg!" og det var litt sånn, rollespill, hva skal jeg si, lek. [...] Og DET var morsomt! *imiterer far* "Å nå skal jeg vise deg Sindy. SÅNN skal du bære!" Ja. Er helt genialt!»*

Her ser vi hvordan Sindy trekker frem en situasjon der hun både ler, lar seg selv være lærende sammen med foreldrene og inntar en posisjon der hun lar foreldrene være de som viser henne hvordan de skal gjøre det de trener på. Hun ler når hun gjenforteller historien og viser hvordan de har brukt rollespillet til å trene sammen og som hun sier, så gjorde hun moro ut av det slik at foreldrene også kunne le av henne i veiledningen.

6.2.4 «De jobbet for at vi skulle beholde [barnet]»

Foreldene beskriver også gjennom sine fortellinger fra veiledningen om hvordan PYC veiledere har en spesiell rolle i veiledningen og en innstilling og tro som skiller seg fra tidligere erfaringer med foreldreveiledning eller barnevernstjenesten generelt.

«Og de hjelpta for at vi skulle beholde [hen] da, de jobba ikke mot oss om at vi skulle miste [hen]. Det gjorde de andre! Det var derfor vi følte at vi ikke.. Derfor vi alltid har vært skeptisk og sånt. Jeg har jo vært under barnevernet selv. Så jeg har jo alltid vært skeptisk til de folka.»

Stig sier dette i begynnelsen av sitt intervju. Han og Stine snakker sammen om det første møtet de hadde med veilederen sin og om førsteinntrykket. Han snakker både om hvilken oppfattelse de hadde av veiledernes intensjoner samtidig som han referer til sine tidligere erfaringer med barnevernet gjennom sin egen oppvekst og erfaringene de som foreldrepar har hatt med barnevernet tidligere. Selv om intervjuet og situasjonen skulle ta utgangspunkt i hvilken veiledning de fikk i dag ble denne ofte satt opp mot og sammenlignet med tidligere veiledning som var gitt. De beskriver da at de har opplevd barnevernet som en institusjon som bare er ute etter å ta barna fra de og ikke er der for å hjelpe og veilede slik de nå beskriver tjenesten.

*«Jeg bare hatt de i mine tanker "De er bare ute for å ta ungene ... De tar bare for å ta.. Bruker makt ..." Det er sånn jeg har opplevd det. Ting kan forandre seg.. Det var mange år siden jeg har vært innblanda i det så. Ting kan ha forandra seg så.. Menne ... Når jeg var å så at de var og henta [barna våre], så tenkte jeg tilbake "Her er det ingenting som har vært forandra i det hele tatt ..." Men de derre *ser mot veilederen* De har sagt at de er her for å... Atte vi skal beholde [hen] ikke miste ... Så det roet hvert fall litt av kroppen min. Sånn at jeg ikke skal drive og stresse.. Å tro at nå skal vi miste en til.» -Stig*

I sitatet over setter Stig enda flere ord på dette, og trekker også frem stressmomentet de har opplevd når de har hatt et inntrykk av at barnevernstjenesten var "ute for å ta ungene". Til tross for dette gjentar Stig flere ganger i intervjuet at han har en tro på at det går bra. Han uttrykker en optimisme og en tro på at denne nye veiledningen de nå

mottar kommer til å bli bedre og han referer til optimismen og innstillingen til veileder som en kilde til dette.

Line og Knut kommer også inn på dette temaet om sin oppfattelse av barnevernstjenestens formål og veileders innstilling når de flyttet til sin nåværende bostedskommune og fikk tilbud om PYC-veiledning. De forteller at de oppfattet at barnevernstjenesten var der for barna og at barnevernet jobbet for at barnet skulle være hos foreldene. Line forteller videre om sin oppfattelse av veilederen sin, og omtaler henne som en person som gjorde de trygge på henne, og at dette gjorde at de fikk tillit. Tillit til systemet som de tidligere opplevde har sviktet dem. De forteller om at roen og et fravær av stress under besøkene og veiledningen er det som har fått de til å få denne tilliten til sin veileder. Det har også ført til at de har en oppfattelse av at barnevernstjenesten jobber «for dem» og ikke mot dem.

6.2.5 Oppsummering

Den ene veilederen sier i begynnelsen av dette temaet «det er vi som har makten til å tro på de». Her bruker hun sin makt til å definere et «vi». Gjennom intervjuene kommer dette frem flere ganger der «vi» begrepet ikke beskriver barnevernet som system, men heller veilederens rolle som PYC-veileder. Det ser det ikke ut som om «vi» og barnevernstjenesten har samme kollektive identitet. Videre brukes begrepet «de» om foreldrene som av barnevernstjenesten har blitt stemplet som de «ikke veiledningsbare». Dette viser hvordan kollektive identiteter roller skapes der veilederen muligens er i en dobbeltrolle. Dette er et tema jeg vil trekke frem igjen i drøftingen.

En annen veileder bruker setningen «å by på seg selv». Foucault (1977a) sier at gjennom disiplineringen så er det subjektet (den som disiplineres) som må åpne seg og vise alle sine sider, og at de som disiplinere er de som er skjulte. Her ser vi hvordan den som har den disiplinerende makten nedtoner dette ved å også vise seg åpen for å feile og le sammen med foreldrene. «De lo av meg som bare det» sier den ene veilederen når hun forklarer på en humoristisk måte hvordan hun fomlet i en veiledningssituasjon. Vi vil videre se hvordan en slik åpenhet kan spille inn på veiledningssituasjonene. Dette ser vi også når foreldrene viser stolt frem sin kunnskap, samtidig som at veilederne anerkjenner

deres kunnskap. Veilederne på sin side unngår å fremstå som en med all kunnskap og makt, men heller synes det er morsomt å kunne le med når de selv gjør feil der de jobber skulder mot skulder med foreldrene.

Avslutningsvis ser vi på uttalelsene fra foreldrene som også har skapt noen kollektive identiteter gjennom sin historie og kunnskapen rundt barnevernstjenesten. Her kan vi se hvordan foreldrene referer til «barnevernet» og «de». Der «de» ofte referer til PYC-veilederne som er de som jobber for at de skal beholde barnet, og ikke er «barnevernet» som jobbet for at de skulle miste barnet. Denne fremstillingen av identitetene må igjen sees gjennom deres erfaringer og deres individuelle kunnskap om barnevernstjenestens rolle, formål og makt.

6.3 Tilpasning av språk og veiledningsmetode

I denne kategorien vil jeg se på flere uttalelser som omhandler valg av veiledningsmetode, tilpasning og språk. Dette handler tidvis om å tilpasse seg til riktig «nivå», men som jeg vil komme tilbake til er dette «nivå»-begrepet tidvis komplisert og kan skape et unyansert bilde av veiledningsprogrammet og foreldregruppen til er tilpasset til.

Først vil jeg trekke frem noen eksempler som viser hvordan veiledningen som er tilpasset denne foreldregruppen unngår å skape avmakt og frustrasjon hos foreldrene. Videre skal jeg vise noen eksempler der faglige begreper kommer i veien for veiledningssituasjonen. Avslutningsvis vil jeg komme med eksempler på hvordan «nivå»-begrepet skaper vanskeligheter i samtaler med andre fagpersoner.

6.3.1 «Nå skjønner jeg hva vi snakker om!»

Elin, som har drevet med foreldreveiledning i mange år, trekker frem dette eksemplet når hun snakker om samarbeid og relasjon med forelderens:

«[...] og det far sa, var at «Nå skjønner vi det!» Tidligere så hadde de hatt tilbud om ulike programmer som de ikke hadde forstått. Som far sa: «De snakket over hodet på oss. Og

jeg følte jeg ikke rakk til, og fikk til, i det heletatt. Men nå..» det han sa nå var at nå skjønner jeg hva vi snakker om. «Og nå.. det gir håp for nå tror jeg at jeg skal klare det.»»

Som hun siterer faren på her så følte faren avmakt og motgang gjennom språket og begrepene som ble brukt, og at ved at hun som veileder tilrettela for dette så fikk han et håp for å kunne klare det. Dette kommer frem hos alle foreldrene som ble intervjuet i dette prosjektet. De oppleves som foreldre som har fått et nytt håp og føler at de er med på en endringsprosess rundt deres egne foreldreferdigheter der de skjønner hva som forventes, hva som er målsetningen med veiledningen og hva de faktisk blir målt på.

6.3.2 «Ja det er en ting jeg lurere på egentlig ... Hva er evaluering?»

I jobben som PYC-veileder har Elin erfart hvor vanskelig det er å unngå å bruke fagtermer og begreper hun tenker de hun veileder er innforstått med. Hun har fått flere års erfaring med å veilede, men likevel synes hun dette er komplisert. Hun ler over egne flauter når hun forteller om en familie hun hadde veiledet i 3 måneder. Hun hadde satt av de siste 30 minuttene av veiledningen til å snakke om det kommende evalueringsmøtet de skulle ha med barnevernstjenesten neste uke. Hun føler selv at hun har gjort en god jobb med å informere og forberede foreldrene på hva de skal snakke om, agenda for møte og hvem som skulle være til stede. Mot slutten av disse 30 minuttene spør hun «Er det noe dere lurere på? Er det noe dere har glemt å spørre om som vi burde ta opp kanskje neste uke?», hvorpå far svarer «Ja det er en ting jeg lurere på egentlig ... Hva er evaluering?».

Situasjonen hun forteller om forteller også foreldrene om. Situasjoner der de har følt at det blir brukt begreper som de ikke forstår innholdet av eller at de spør konkrete spørsmål om begreper, men de opplever ikke å få svar. Line forteller om sin frustrasjon over begreper som blir brukt i papirene de har fått fra barnevernstjenesten og at hun ofte må ringe til faren sin for å få forklaringer på begrepene som blir brukt, og når selv han ikke skjønner det så føler hun seg nødt til å ringe ned til kommunen for å få svar.

*«"Pappa? Hva betyr dette her?". "Jeg vet ikke?" kommer det fra han som regel. *ler med Knut* Det er sånn "Pappa du er gammel, hver så snill ..." Nei så.. Det ender med at jeg får*

ringe ned til kommunen eller senteret her da. "Jeg skjønner ikke. [Dere] skriver dette, men jeg skjønner ikke hva ordet betyr?"»

Hun forteller at det er lettere å få rede på hva disse begrepene betyr nå som de har PYC veiledning for hun føler det er trygt å kunne spørre veileder om disse, og at hun nå ikke er redd for å ringe til for eksempel til skolen eller helsestasjonen for å få en forståelse for hva som forventes at de skal gjøre, og meningsinnholdet i brevene de får tilsendt.

6.3.3 «Hva er det dere har jobba med?!»

Alle tre veilederne som har blitt intervjuet har problematisert og fortalt om hvilke utfordringer det følger med å skulle finne og legge seg på riktig nivå når de skal veilede, samt hvordan de andre på barnevernskontoret forholder seg til PYC sitt «nivå». Begrepet «nivå» er har gjennom intervjuene blitt brukt i referanse til flere ting. Noen bruker det som betegnelse av grad på kognitiv fungering, mens det noen ganger blir referert til som hvilket grunnleggende nivå av ferdigheter man starter på. PYC har en tilnærming til dette at man «kontrollerer» ferdigheter på et grunnleggende nivå slik at en da kan finne ferdigheter som kan roses for, samtidig som at man tidlig kartlegger og dokumenterer status rundt hygiene, sikkerhet etc som det har vært bekymringer rundt. En slik forskjellig forståelse av «nivå» kommer frem i Trine sin fortelling. Hun kommer tilbake fra veiledning med et foreldrepar, der bekymringen fra barnevernstjenesten blant annet gikk ut på at barna var kledd i skitne klær. Derfor hadde hun sammen med foreldrene gått grunnleggende igjennom sortering av klær og bruk av vaskemaskin uten at hun kunne se at det var noen manglende ferdigheter på akkurat disse punktene, men at hun heller selv følte at foreldrene hadde lært henne noe om flekkfjerning.

«Da kommer [jeg] tilbake til kontoret og får spørsmål fra saksbehandler om «Hva er det dere har jobba med?». «Jo jeg har jobbet med klesvask og vaskemaskin.» Og liksom hele kontoret bare: «Erre mulig?? Da har man jo rett! Hvis dere går inn å veilede på hvordan man vasker klær? Hvordan i all verden kan man ta vare på barna sine!»»

Trine forteller om en frustrasjon rundt akkurat dette. Hun hadde fått en bestilling med mange punkter barnevernstjenesten var bekymret for og et av punktene gikk ut på

klesvask og hygiene hos barna. Derfor la hun «nivået» veldig lavt for å kunne dokumentere og eventuelt veilede på helt grunnleggende ferdigheter, som det viste seg at de hadde og foreldrene fikk masse ros, og opplevde at de hadde vist at dette ikke egentlig var et problem, noe hun selv som veileder var enig i. Når hun kom tilbake på kontoret følte hun at dette ble hauset opp som et bevis på at de ikke kunne og som et argument for at hvis man måtte veilede på et så lavt «nivå», så kunne de i vertfall ikke ta vare på barna sine.

6.3.4 Oppsummering

Først ser vi hvordan valget av foreldreveiledningsprogram som er tilpasset foreldrenes behov direkte slår ut på foreldrenes håp og tro på å kunne klare å gjennomføre endringsprosessen. Dette må sees i lys av at velferdsstatens har individualiserende makt (Mik-Meyer & Villadsen, 2013). Ved at det har blitt gitt tilbud om et program som inneholder veiledningsmetoder som er tilpasset deres forutsetninger viser staten seg individualiserende, men samtidig er programmet totaliserende gjennom den panoptiske disiplineringen den fører med seg gjennom kontroll.

Videre ser vi hvordan profesjonenes kunnskap og makt kan komme til syne gjennom valg av ord og begreper som man har lært gjennom sin utdanning og av den gitte fagdiskursen som er gjeldende i det profesjonelle feltet. Når disse begrepene blir trukket inn i veiledningen gir det utfordringer gjennom at forelderen ikke forstår det som blir formidlet. Selv veiledere som er veldig bevisste på dette kan trå feil, men her kommer også relasjonen mellom foreldre og veileder frem. Ved at de opplever veilederne sine som trygge og ikke dømmende, er det lettere å spørre om begreper.

Avslutningsvis kommer det frem eksempler på at diskursen har makt til å forme begreper, og i dette tilfelle begrepet «nivå». En ser at det finnes forskjellige forståelser av dette begrepet, også innen samme fagfelt. Ser en på Foucault sin teori om hvordan kunnskap og makt henger sammen, gjennom at de med kunnskap skaper nye diskurser, ser en hvordan ny kunnskap hos PYC-veiledere er med på å endre begrepet «nivå» innenfor dette feltet.

7 Drøfting

Gjennom presentasjonen av funnene mine har jeg vist hvordan jeg har indentifisert tre hovedkategorier som peker seg ut når det kommer til problemstillingen «Hvordan kan vi forstå maktens påvirkning av foreldreveiledningsprogrammet PYC.» I den videre drøftingen vil jeg belyse problemstillingen gjennom de samme temaene, men fra litt ulike perspektiver.

Det første drøftingskapittelet vil ha et fokus på hvem, hva og hvordan sjekklister anvendes i foreldreveiledningen, og hvordan makten kan forstås som mer åpen og ærlig når det kommer til PYC-veiledningens tilnærming til en slik kontroll av foreldrenes ferdighet. Kapitelet om identitet og relasjon vil ta for seg hvordan disse skapes, og hvordan dette henger sammen med kunnskap om foreldregruppen. Makten kommer her til syne gjennom feltets tilgang på kunnskap og oppdatert forskning. Avslutningsvis vil jeg drøfte hvordan makten gjennom språket, og diskursen som en del av denne, kan forstås å påvirke veiledningen som blir gitt. Jeg vil trekke inn hvordan diskursen definerer og klassifiserer foreldrene som en gruppe og hvordan dette kan forstås gjennom et historisk perspektiv.

Jeg vil gjøre leseren oppmerksom på at jeg gjennom denne drøftingen vil dreie språket i oppgaven mot Foucault sin teoretiske «verktøykasse» og dette vil føre til at det kan anvendes begreper som i dagligtalen kan virke fremmed. Et eksempel kan være «disiplinering av foreldre», eller at foreldreveiledningens sjekklister kan omtales som «kontroll av foreldrenes ferdigheter». Jeg vil avslutningsvis vektlegge at jeg i denne oppgaven legger til grunn at makt ikke må forståes som noe negativt, men at jeg forsøker å beskrive maktens «hvordan» og dens produktive kraft.

7.1 Endringsprosess – maktens åpenhet og ærlighet

Gjennom presentasjonen av dette temaet har vi sett hvordan foreldrene må igjennom en endringsprosess i foreldreveiledningen de mottar for å forbedre omsorgssituasjonen. Dette for å sikre gode omsorgsvilkår for barnet. Når vi nå skal gå innpå hvordan vi kan forstå måten makten påvirker veiledningen er det et viktig poeng som kommer frem:

Maktens åpenhet og ærlighet. Gjennom disse intervjuene er arbeidet med sjekklisterne trukket frem gjentatte ganger, og de er et tydelig eksempel på den panoptiske disiplineringen vi kjenner igjen hos Foucault. Han selv kaller dette for en utspørring og eksaminering som skjer gjennom livet der man kontrolleres. Videre vil jeg referere til denne prosessen innen foreldreveiledning som «kontrollen». Kontrollen er sjekklisterne som i utgangspunktet er produsert av de med kunnskap og som har definert hva som er adekvat kompetanse innenfor forskjellige ferdigheter, men så kommer spørsmålet; hvordan påvirker dette foreldreveiledningen? Først vil jeg trekke frem tre poenger som informantene har bidratt med for å belyse problemstillingen. Hvem som har bestilt kontrollen, hvordan gjennomføringen av kontrollen foregår og avslutningsvis hva som skal kontrolleres.

7.1.1 Hvem har bestilt kontrollen?

Veilederen som er intervjuet trekker frem et viktig poeng, nettopp at det ikke er de som veiledere som på bakgrunn av en undersøkelsesrapport har bestemt at familien skal «kontrolleres» på noen bestemte punkter. Barnevernskontorene som veilederne i denne undersøkelsen jobber for, er alle oppbygd etter en mer eller mindre «bestiller/utfører» eller undersøkelse/tiltaks team organisering. Det tilsier at det er ikke veilederen selv som har vært med i den første undersøkelsesfasen for å bestemme hvilke konkrete hjelpetiltak som skal tilbys, eller hvilke punkter som det skal jobbes med. På bakgrunn av dette får de muligheten til å presentere seg for foreldrene som en person som skal jobbe sammen med foreldrene. Veilederen skaper da en omtale og en identitet som «vi» som skal jobbe for å vise «de» (barnevernet) at dette kan foreldrene. Dette ser vi igjen hos intervjuene av foreldrene der disse også ofte omtaler seg selv og veilederen sine som «vi som jobber med dette».

Makten som ligger i disse sjekklisterne får da sitt opphav i at det er «de» som har skapt disse og «vi» kan jobbe sammen for å bekrefte eller avdekke de tingene som «vi» skal jobbe sammen om. «Vi» skal også da jobbe sammen, gjennom blant annet sjekklisten, for å vise hvilken kompetanse foreldrene har og gjennom dette løfte det frem. Samtidig som det blir jobbet med de punktene som viser seg å være utfordringer med.

En slik opprettelse av nye identiteter skjer gjennom at de med kunnskap, gjennom sin etablerte diskurs, skaper en kollektiv identitet. I eksempelet over ser vi hvordan vi tar utgangspunkt i at det er de ansatte som har kunnskap og dermed makten til å definere disse identitetene. Her er det viktig å huske på at makten til å påvirke en diskurs ligger hos de med kunnskap innenfor et bestemt felt (Aakvaag, 2008).

Vi ser her at disse kollektive identitetene som kommer frem fører med seg noen roller, der veilederen vil få en dobbeltrolle. Den er både den som skal jobbe for at foreldrene skal forbedre sine ferdigheter, samtidig som den representerer det systemet som har påpekt at forholdene i barnets hjem er såpass dårlige at det er besluttet å tilby hjelpetiltak i hjemmet. Gjennom intervjuene kommer det frem at veilederne velger å være åpne om denne dobbeltrollen de har. Samtidig har de makt gjennom sin faglige kompetanse som miljøterapeuter, og videre gjennom PYC-utdanningen, å skape en slik samarbeidsrolle med foreldrene. En rolle der de er på lag med foreldrene for å vise de som bestilte kontrollen at foreldrene evner.

7.1.2 Hvordan kontrolleres det

Hvordan det kontrolleres påvirker også av hvordan makten fremstår. Den ene veilederen forteller at hun absolutt ikke må sette seg ned i et hjørne og sitte med en «hemmelig» liste der hun noterer det hun observerer. Tidligere i intervjuet har hun også referert til at det er nettopp slik hun har opplevd at noen undersøkelser foregår og at dette kan være med på å skape et problematisk forhold senere mellom veileder og de som skal veiledes. Veilederne trekker frem at det ligger til grunn en veldig åpen kontroll gjennom at det snakkes om handlingsplanen, «bestillingen» og hva som står i sjekklister med foreldrene. Også det poenget at foreldrene selv skal bidra til innholdet på sjekklister og at deres individuelle behov kan være med på å skape nye sjekklister er viktig.

Her ser vi veldig tydelig hvordan selve utførelsen av kontrollen endrer makten fra å være en skjult makt til en åpen og ærlig makt. Den er åpen ved at det som skal kontrolleres er tilgjengelig for foreldrene. Ikke bare tilgjengelig i en juridisk forstand, men også i en intellektuell forstand. Med dette mener jeg at det er informert på en slik måte at mottakeren oppfatter det som skal bli kontrollert. Når jeg anvender begrepet «juridisk

forstand» mener jeg å referere til at man kan gi foreldre og andre mottakere av offentlige tjenester innsikt i faglige arbeidsmetoder og fremgangsmåter og da si at man har informert. Denne typen av åpenhet og innsikt som ikke er tilpasset mottakeren mener jeg strider sterkt imot den forståelsen som legges til grunn i for eksempel de forskningsetiske retningslinjene om informert og fritt samtykke (NESH, 2016). Da legges det til grunn at informasjonen skal være tilpasset mottakerens evne til å forstå.

Dette er helt essensielt når det kommer til arbeid opp imot en gruppe i samfunnet som har utfordringer med akkurat dette. Gjennom å tilrettelegge hvordan man formidler og hva som skal kontrolleres skaper man mer åpenhet og gjensidig forståelse av dette.

7.1.3 Hva som skal kontrolleres

Til slutt kommer vi inn på hvordan sjekklister representerer en makt i endringsprosessen gjennom å vise veldig spesifikt hva som skal kontrolleres. «*Da må man ikke gjøre masse annet enn hva som står i skjemaene*» er en uttalelse fra en forelder. På den ene siden så kan man se makten og disiplineringen av at det er beskrevet til punkt og prikke på en sjekklister hva en skal gjøre. Gjennom intervjuene så kommer det frem at dette på mange måter oppleves som betryggende. For på den andre siden så sier det noe om hva foreldrene helt konkret kan jobbe med. Dette er foreldre som har et liv med erfaringer med å ikke skjønne hva de gjør feil og at de ikke lever opp til forventninger fra et samfunn. Et samfunn som i større grad enn noen gang før har et høyt krav til kunnskap og kompetanse (Frønes & Strømme, 2014). Den ene forelderen forteller om hvor vondt det gjorde når de fikk vite at de ikke fikk beholde barna, men de mente selv at de ikke visste konkret hva de måtte jobbe med for å ikke miste omsorgen. Alle foreldrene mener at gjennom PYC-veiledningen så får de veiledning der de skjønner hva som skal «kontrolleres» og hvordan de skal forbedre seg. Dette er noe som man finner igjen i PYC som veiledningsmetode. Man skal være konkret i hva som skal gjennomgås den dagen med veiledning og det skal ha gode og trygge rammer rundt seg. Det skal være en ærlighet rundt hvilke kontrollpunkter som skal gjennomgås og det skal være forståelig hva dette innebærer. Det er vanskelig å skulle kontrolleres på «samspillsferdigheter» hvis man ikke har en forståelse for hva dette innebærer. Nettopp tilpassing av nivå vil jeg komme tilbake til under et eget tema.

7.1.4 Oppsummering

Som Foucault hevder så har ikke makten blitt mindre i det moderne samfunnets utvikling, men heller motsatt (Foucault, 1977a, s. 187). Makten, som ligger i kunnskapen hos veilederne, blir mer uttalt når de jobber gjennom PYC-veiledningen. Makten blir åpen og ærlig og endrer derfor sin framtrede. Makten ligger ikke i like stor grad så skjult. Gjennom at PYC-veilederen er åpne om hvem som skal kontrollere, hvordan det skal kontrolleres og hva som skal kontrolleres åpner de hele denne prosessen gjennom åpenhet og ærlighet. Makten de har gjennom sin kontroll endrer form og blir uttalt. Kunnskapen de har om adekvate foreldreferdigheter blir formidlet på et språk som i større grad treffer mottakeren og blir det jeg har kalt «åpen og ærlig».

Hvis det hadde vært et formål at veilederen skulle ha «mindre» makt så ville dette kunne være særdeles problematisk. Hvem er det som har makt til å kunne jobbe med de utfordringene som foreldrene selv setter ord på? Det er her den produktive makten kommer frem. Gjennom disiplineringen som skjer gjennom en slik veiledning skaper man «produktive» foreldre som passer inn i samfunnets normer. Velferdsstaten har totaliserende krefter som gjennom diskursen har etablert normer til hvordan barn skal ha det, hvilke krav vi kan sette til foreldre og hvilke foreldreferdigheter vi ser på som ønsket og uønsket. Gjennom denne disiplineringen så skapes produktive individer som passer inn i det normstyrte begrepet «foreldre». Det er gjennom utvelgelsen av punkter som er på en slik kontrolliste vi kan se disse normstyrte forventningene. Hva som er «godt nok» blir uttalt i stedet for å være tilslørt.

Avslutningsvis vil jeg trekke frem noen viktige punkter hentet fra utenlands forskning, og fra beskrivelsen av PYC sine grunnleggende veiledningsmetoder. I Glazemakers og Deboutte (2013) sin studie der de tilpasset et eksisterende foreldreveiledningsprogram til denne målgruppen, kom de frem til noen nøkkeltreterier for suksess. Det ene var at foreldrene selv var med å bestemme hvilke mål som skulle jobbes med. Det samme finner vi i PYC-veiledningen der det er et hovedpoeng at det er foreldrene selv som skal eie målene, blant annet gjennom at de er med på utformingen av disse.

Det er alltid hensynet til barnets beste som skal være styrende, og dette skaper også rammer for endringsprosessen. Disse rammene vil ikke alltid kunne legge til rette for PYC-metodens grunntanker om å ta utgangspunkt i familiens egne mål og gjøre slik at foreldrene eier de selv. Det vil alltid være et tidsperspektiv på veiledningen. Som en veileder uttalte til meg, så er det frustrerende når man både pedagogisk og PYC-metodisk vet at man skal jobbe ut ifra foreldrenes mål, men det er alltid et krav til å dokumentere progresjon ut ifra de punktene som har kommet frem bestillingen av tiltaket. Her ser vi igjen hvordan PYC-veilederen havner i en dobbeltrolle, noe som jeg vil drøfte videre i det neste kapitlet.

7.2 Identitet og relasjon - det handler om kunnskap

Som tidligere nevnt er barneverntjenesten en representant for nettopp det samfunnet som har sagt at foreldrene ikke er gode nok samtidig som veilederne skal jobbe sammen med de for å forbedre deres omsorgsevne (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Nettopp denne dobbeltrollen fører mange utfordringer med seg som jeg nevnte i forrige kapittel, men i dette kapitlet vil jeg se nærmere på hvordan kunnskapen om brukergruppen er med på å skape kollektive identiteter. Videre skal jeg se på hvordan en annerkjennelse av foreldrenes kunnskap skaper relasjoner, og avslutningsvis hvordan kunnskap henger sammen med måten man anser formålet med foreldreveiledningen.

7.2.1 Å jobbe med «de ikke veiledningsbare»

«Som sosialarbeider kan man sette «positive stempler» på brukerne» (Damsgaard, 2010, s. 61). Disse positive stemplene som Damsgaard trekker frem kan vi også forstå gjennom diskursanalysens blikk. Som tidligere nevnt er en diskurs en bestemt måte å omtale eller forstå noe, som har blitt skapt av de som har kunnskap og viten innenfor et felt (Aakvaag, 2008). Gjennom sosialarbeideres kunnskap har den stor makt til å påvirke diskursen ved å delta i den og, slik som Damsgaard trekker frem, sette positive stempler på de man gir tjenester til. Når likevel et begrep som «de ikke veiledningsbare» kommer frem i intervjuene mine blir jeg nysgjerrig på hva som kan forstås med dette begrepet. Gjennom mitt litteratursøk ser jeg at Tøssebro et al. (2014) også nevner dette begrepet og tilegner det en mulig mening:

«Noen av de som peker på behovet for redskaper til å avdekke kognitive vansker tenker seg også at slike redskaper skal kunne bidra til å avklare om foreldrene er «veiledningsbare», det vil si profitere på veiledning, på et tidligere tidspunkt enn det som ofte er vanlig i dag.» (Tøssebro et al., 2014, s. 92)

Her trekkes det en linje mellom begrepet «veiledningsbar» og om de kan profitere på veiledning. Men hvilken veiledning som i utgangspunktet kan gis avhenger veldig på det lokale barnevernskontorets kompetanse, og ikke nødvendigvis familiens individuelle behov (Christiansen & Kojan, 2016). Det kan da spørres om «de ikke veiledningsbare» skapes av de lokale barnevernskontorenes manglende kompetanse eller tilgang på kunnskap?

Dette spørsmålet eksemplifiserer det Foucault beskriver som sammenhengen mellom makt, kunnskap, diskurs og hvordan denne produserer subjekter, som videre skaper en kollektiv identitet, «de ikke veiledningsbare». Jeg ønsker å utdype dette resonnementet:

De som har kunnskap om et domene, i dette tilfellet de som jobber i de kommunale barnverntjenestene, er de som har fått en utdanning som er anerkjent av staten og har et mandat gjennom lovgivningen. Det er da disse som har størst makt til å definere diskursen som til enhver tid er gjeldende på sitt felt. Den kunnskapen de har opparbeidet seg har de fått gjennom sin utdanning, men også gjennom kurs, videreutdanning og erfaringer. Når det da kommer til et spesielt felt de opplever at de har liten kunnskap på påvirker de diskursen gjennom å omtale individene de møter på en bestemt måte. De omtales på en måte som ikke fremmer systemets manglende kompetanse, men heller omtaler det som en egenskap ved individet. Individet har nå blitt et subjekt som er skapt gjennom at de med kunnskap har en bestemt diskurs, en diskurs som subjektet ikke har tilgang til. Gjennom at dette skjer ved flere barnevernskontor og andre omtaler gruppen gjennom samme resonnement som over, så blir det skapt en ny kollektiv identitet; «de ikke veiledningsbare».

Det som er skremmende med dette er at denne kollektive identiteten er skapt av en mangel på kompetanse, men blir omtalt som en egenskap ved individet. Her ser vi helt

klart hvordan kunnskapen og makten henger sammen, og at subjektene ikke har tilgang til denne diskursen. Hadde det derimot hvert slik at subjektene hadde fått tilgang til, og kunne påvirket den gjeldende diskursen, så ville det muligens skapt en annen kollektiv identitet; «de ikke veiledningskapable».

Vi ser her hvordan kunnskapen, og eventuelt mangelen på kunnskap henger sammen med makten og videre diskursen. Som den ene veilederen sier: «*Det er vi som har makten til å tro på de!*». Denne makten kommer blant annet gjennom den kunnskapen de har fått gjennom opplæring om tilpasset foreldreveiledning til nettopp denne brukergruppen. De har fått kunnskap om tilpasset veiledning som foreløpige studier viser bidrar til å forbedre foreldreferdigheter til denne gruppen (Knowles et al., 2015; Wilson et al., 2014). Videre vil det vise seg om disse kan bidra til å endre den gjeldende diskursen. Om en bare endrer fokuset litt, kanskje mot en diskurs som skaper «de som trenger en annen type veiledning»?

7.2.2 Annerkjennelse av kunnskap - som skaper relasjoner

Foucault sier at kunnskap og makt henger sammen. Tidligere nevnte jeg dette når jeg så på hvordan de med kunnskap som foreldre i barnevernstjenesten kunne være med å skape en diskurs der «barnevernet» som felt ble tilegnet en bestemt negativ betydning. Dette eksemplifiserer at foreldrene har kunnskap. Både gjennom sine erfaringer med barnevernstjenesten, men de har selvfølgelig masse annen kunnskap de har tilegnet seg gjennom livet. Det er nettopp annerkjennelsen av denne kunnskapen jeg vil trekke frem her.

Gjennom intervjuene ser vi på den ene siden at foreldrene skryter av at de har lært veilederen sin noe nytt. På den andre siden så ser vi også at veilederne referer til veiledningssituasjoner der de oppriktig har lært noe nytt. Det er nettopp når dette skjer, når rollene blir byttet, at vi ser at makten og kunnskapen henger sammen. Gjennom annerkjennelse av den andres kunnskap så ser vi at makten ikke er fast, men at den skapes i en anerkjennende relasjon.

Det er her jeg tenker at empowermentbegrepet kan komme til sin anvendelse. Ved at en annens kunnskap og kompetanse blir anerkjent som noe verdifullt så vil man kunne si at man frigjør individet fra en negativ maktanvendelse og dominans. Man jobber med å myndiggjøre individet ved at det selv kan bidra til sin egen utvikling og progresjon samtidig som man kan gi det politisk makt. På mange måter er det kanskje dagens forskning og oppgaver slik som jeg selv skriver nå som bidrar til det siste. At jeg anvender kunnskapen jeg har gjennom utdanning, teori, og empiri for å gi denne gruppen makt.

Gjennom intervjuene ser jeg at det er en viktig faktor som spiller inn. At veilederne oppriktig lærte noe, og at denne oppriktigheten kommer til syne hos de som mottar veiledningen. Da er anerkjennelsen genuin og det skapes en anerkjennende relasjon som kan gjøre at makten endrer på sin form og fremtreden.

Videre ser vi hvordan det ene foreldreparet trekker frem at gjennom å ha mottatt veiledningen har de opparbeidet seg mye kompetanse når det kommer til foreldrerollen og samspill med barnet sitt. Så mye at de selv sier at de gir råd til venner og familie. Når foreldrene snakker om dette ser man at de lyser opp og at dette er viktig for dem. At de har gått fra å være noen som mottar veiledning til å være noen som har kompetanse og som føler seg til hjelp for andre.

7.2.3 Forståelse av formålet med veiledningen

Foreldreparene som er intervjuet snakker begge om hva de tenkte var formålet med veiledningen, eller hva de tidligere tenkte om barnevernstjenestens tiltak. De beskriver det som at barneverntjenesten endelig jobbet for at de skulle beholde barnet, og at dette var målsetningen med veiledningen. Målsetningen var ikke at de skulle miste barnet.

Veilederne på sin side snakker om formålet med veiledningen fra sitt ståsted. Et ståsted som kan sees på fra to perspektiver, der det ene er fra systemnivået på barnevernskontoret. Der blir formålet med veiledningen omtalt som å gå «lavest mulig inn» for å unngå at foreldrene skulle flytte til en ny kommune, eller at barneverntjenesten måtte prøve «en siste utvei» for å ha prøvd alt før en fremmer sak om omsorgsovertakelse til fylkesnemnda. Fra et individperspektiv, det vil si fra en selv som

veileder, kommer det frem at det er de som blir foreldrenes talerør eller at det er de som har makten til å tro på at foreldrene faktisk evner. Formålet med veiledningen blir da å bære et siste håp for foreldrene og vise at disse evner og kan, bare veiledningen blir tilrettelagt.

Hvordan en ser på formålet med veiledningen, troen på at foreldrene evner å forbedre sine ferdigheter henger direkte sammen med foreldrenes faktiske mulighet for å kunne forbedre seg. Hvis de ansatte har en tro på at foreldreferdighetene ikke er statiske, men kan påvirkes, så fører dette til både bedre kvalitet og mindre tid før foreldrene spør om hjelp (Meppelder et al., 2014b). Når arbeidsrelasjonen er god fører dette også til at foreldrene bruker kortere tid for å spørre om hjelp i akutte og kritiske situasjoner, spesielt hvis de har et lite nettverk (Meppelder et al., 2014a).

Nettopp denne makten, makten til å tro på foreldrenes mulighet til å forbedre seg, og at formålet med veiledningen er at de skal evne god nok omsorg slik at de kan beholde barnet, er den som skremmer mest. I den Islandske studien jeg tidligere refererte til ser vi jo at den kognitive faktoren, eller den «intellektuelle statusen» er den som i størst grad blir brukt som hovednarrativ til å tolke foreldrenes ferdigheter ut ifra (Sigurjónsdóttir & Rice, 2017). Dette er det samme som Joranger (2009) trekker frem i sin artikkel, der en pasient blir tolket ut ifra den «sykdommen» man har, og ikke ut fra andre faktorer. Det kan være direkte avgjørende på hvilken veiledning foreldrene skal få om man anser den kognitive faktoren som en direkte årsak til manglende ferdigheter i stedet for å anse denne som noe man må tilrettelegge for. Hvilken holdning de ansatte har til begrepene, foreldrene i denne gruppen og deres evne til å forbedre sine ferdigheter påvirker i stor grad inn på om de til slutt kommer til å få beholde barnet. Særlig når vi videre ser gjennom flere studier at denne gruppen foreldre faktisk evner å forbedre sine ferdigheter, samt at vi vet at det er andre faktorer enn den kognitive og adaptive faktoren som har større betydning når man ser på tilknytning til barnet (Lindberg et al., 2017; Tøssebro et al., 2017).

Det kan her være lett å si at «det ligger makt i å tro på», men jeg vil heller rette dette inn mot at kunnskap henger sammen med makt. Vi ser her at det ligger helt klart en diskurs

til grunn der det i stor grad stilles spørsmål om denne gruppen har evner til å kunne forbedre foreldreferdighetene. Dette til tross for at det finnes flere studier som har vist det motsatte. Videre ser vi gjennom studien som er nevnt over at dette direkte påvirker tilbudet, kvaliteten og muligheten foreldrene får til å kunne forbedre sine evner. Ved at diskursen endrer seg, gjennom at de med kunnskap om disse studiene deltar aktivt i den, vil de ansattes holdninger og oppfattelse av formålet med veiledningen kunne endre seg.

7.2.4 Oppsummering

I denne drøftingen har jeg startet med den kollektive identiteten «de ikke veiledningsbare» og hvordan den er knyttet opp mot om foreldrene kan profitere på den veiledningen barnevernet tilbyr. Dette henger helt klart sammen med tilgangen på lokal kunnskap og kompetanse, og jeg drøfter videre hvordan en mangel på denne er med å skape denne kollektive identiteten.

Gjennom diskursen om foreldrenes kognitive fungering sier barnevernet at de ønsker verktøy for å indentifisere gruppen tidlig og kunne tilrettelegge veiledningen for disse (Laliberte et al., 2017; Tøssebro et al., 2014). Denne tidlige identifiseringen kan ha en bakside når assosiasjonene til diagnoser som denne gruppen kan ha innebærer et stort stigma og bidrar til en diskurs som produserer en kollektiv identitet som «de ikke veiledningsbare». Laliberte et al. (2017) sier i sin rapport at dette er et reelt problem, men at en tidlig «screening» vil føre til at de tidligere får tilgang på den veiledningen de har rett på gjennom lovgivningen (Laliberte et al., 2017, s. 529). Dette avhenger da av at man har lovgivning som gir denne retten til veiledning, samtidig som at denne tilrettelagte veiledningen er tilgjengelig gjennom lokal kompetanse og kunnskap. En ser også gjennom mine intervjuer hvordan man har skapt veiledere som har denne kompetansen og hvordan de kjenner på makten de har til å veilede foreldrene, tro på dem og muligens være med på å påvirke diskursen som ikke er tilgjengelig for denne gruppen.

Videre ser vi hvordan en anerkjennelse av den kunnskapen foreldrene har spiller inn på hvordan makten fremstår i veiledningssituasjoner og samtidig påvirker relasjonen mellom veileder og foreldre. Jeg har i større grad forklart dette ut fra et empowerment-

perspektiv fremfor å kun se på dette i Foucault sitt maktperspektiv. Da kommer det tydeligere frem hvordan en reell anerkjennelse av kompetansen til foreldrene er med på å løfte de fremfor å dytte de. Dette trekkes videre i oppfattelsen av formålet med veiledningen som gis. Fra systemnivået på barnevernskontoret blir det referert til at formålet med valget av PYC-veiledningen er å gå «lavest mulig inn» for å unngå at familien flytter, eller at de har prøvd «alt annet» så PYC-veiledning er siste utvei. Ser man derimot på individnivået, hos veilederne, så uttaler de at de er «bærere» av håpet og at det er de som kan vise og dokumentere foreldrenes ferdigheter fremfor deres mangler. Det er her jeg ser hvordan et helsefremmende, forebyggende perspektiv komme inn i foreldreveiledningen. Hvordan man prøver å fremme det positive fremfor å luke vekk det som ikke fungerer. PYC-veiledningen legger på mange måter opp til dette gjennom sine undervisningsstrategier og sitt fokus på å bygge opp de evnene som finnes og ta utgangspunkt i disse.

7.3 Språkets betydning i foreldreveiledningen

I denne delen av drøftingen vil jeg ta for meg hvordan språket vi anvender påvirker veiledningen direkte i møte med foreldre, hvordan det påvirker foreldrene som en gruppe, og hvem vi inkluderer i begrepet. Avslutningsvis vil jeg presentere et historisk perspektiv på de overnevnte temaene, hvordan vi anser en gruppe, hvordan vi omtaler de, og klassifiserer de henger sammen med samfunnets stadige utvikling. En utvikling som i aller høyeste grad påvirker barnevernstjenestens oppgave om å tilby foreldrestøttene tiltak.

7.3.1 Når profesjonalitetens begreper blir en barriere

Gjennom intervjuene kommer det frem hvordan selv veiledere, som har erfaringer og kompetanse til å jobbe med denne brukergruppen, lett anvender begreper som gjør at foreldrene ikke oppfatter det som blir forsøkt formidlet. Tøssebro viser til hvordan barnevernsarbeideres ønske om å fremme sin profesjonalitet kan henge sammen med at språket blir en barriere mot å formidle til foreldrene (Tøssebro et al., 2014, s. 89). At språket som anvendes er med på å legitimere den kunnskapen som veilederen har. Gjennom intervjuene jeg har gjennomført så ser man at nettopp dette språket er med på å hemme foreldrenes deltagelse i denne endringsprosessen de skal gjennom. Ved at

profesjonelle anvender et språk som har sitt opphav i en akademisk og faglig diskurs i møte med foreldrene så hemmer de foreldrenes deltagelse i diskursen som skal omhandle foreldrekompetanse i hverdagslivet. «Samspillskompetanse» er et begrep som tilhører en akademisk og faglig diskurs og ikke et begrep som tilhører den hverdagslige diskursen om hvordan man er sammen med sine barn. PYC-veilederen ser ut til å ha et fokus på dette og makten som ligger i denne. Dette kan ha sitt opphav i både undervisningen som blir gitt til veilederne og gjennom hvordan PYC-veiledningen er lagt opp gjennom sine manualer (Thronsen & Young, 2016).

Samtidig som at språket på sin side blir tilrettelagt kommer det også frem gjennom intervjuene av foreldrene at relasjonen de har med sine veiledere også spiller inn. Gjennom en trygg relasjon med sine veiledere gjør det at de lettere spør om vanskelig begreper som blir brukt. Ikke bare i veiledningssituasjoner, men også i møte med skole, helsestasjon og lignende. Dette samsvarer undersøkelser på hvordan både kvaliteten på samarbeidet med den ansatte og den ansattes holdning til foreldrenes evne til å forbedre sine foreldreferdigheter påvirker i hvilken grad de tar kontakt når de er i usikre situasjoner (Meppelder et al., 2014a; Meppelder et al., 2014b). Undersøkelsen trekker også inn at tilgangen på uformelle nettverk spiller inn, og vi ser dette igjen i intervjuene mine der det ene moren forteller om hvordan hun bruker sin far til å få rede på begreper hun synes er vanskelig. Tilgangen på uformelle nettverk gjennom familie og venner er også av stor betydning (Tøssebro et al., 2014, s. 133). Gjennom mine intervjuer har jeg sett eksempler på hvordan disse nettverkene både kan støtte, slik som i eksempelet over, men også hvordan det kan oppleves vanskelig når man som foreldre kan føle seg overvåket av et nettverk der «alle kan bedre».

7.3.2 Når begreper skaper kollektive identiteter

I denne delen av drøftingen vil jeg ta utgangspunkt i «nivå»-begrepet som har blitt nevnt av flere veiledere. Jeg vil vise hvordan kunnskapen, forståelsen av og diskursen vedrørende et begrep henger sammen med skapelsen av en kollektiv identitet slik som Foucault beskriver det (Aakvaag, 2008, s. 311).

«Nivå» blir omtalt på forskjellige måter, noen ganger i referanse til det kognitive nivået til foreldrene, andre ganger til nivået på PYC-veiledningen. Det sistnevnte i forbindelse med at det er viktig å starte med de grunnleggende ferdighetene slik at man har både et grunnlag for å rose og fremme følelsen av å evne og være kompetent. Det som gjør dette problematisk er når diskursen på feltet muligens ikke differensierer mellom nivå i tilrettelagt veiledning, nivå i kognitive ferdigheter og nivå i foreldreferdigheter.

Den ene veilederen jeg har intervjuet forteller at hun flere ganger har kjent på følelsen av å forklare hvilke grunnleggende ferdigheter hun har jobbet sammen med foreldrene og at kollegiale kan tolke dette som en bekreftelse på at foreldrene har lave foreldreferdigheter. Denne slutningen vil da gjøre det vanskelig for tilpasset veiledning å kunne få virke slik den er bygd opp gjennom sine undervisningsstrategier. At den skal finne de ferdighetene foreldrene har og bygge på disse. At det skal veiledes med et positivt fortegn der foreldrenes kompetanse og ferdigheter skal avdekkes.

Som tidligere nevnt så har velferdsstaten en totaliserende og en individualiserende makt ved seg (Mik-Meyer & Villadsen, 2013). På den ene siden så er den totaliserende når den disiplinere gjennom forventninger til foreldrekompentanse. Men på den andre siden så skal den moderne velferdsstaten også tilrettelegge for individenes individuelle utgangspunkt. Det er da den blir individualiserende. Gjennom at den skal tilrettelegge for noen foreldre som ikke har samme kognitive «nivået» så skaper den en gruppe med foreldre som har behov for denne tilretteleggingen, «PYC-foreldrene». Dette synes ikke å være et begrep som er brukt, men ut ifra teorien som tidligere er presentert, så hevder Foucault at det er på denne måten at nye «kollektive identiteter» kan bli skapt.

Den samme utfordringen mener jeg at PYC som foreldreveiledningsprogram kan havne i fare for å gjøre. På den svenske hjemmesiden til PYC leser vi på første side: «Parenting Young Children, PYC – Ett föräldrastödsprogram för dig som möter föräldrar med kognitiva funktionsnedsättningar» (PYC.se, 2018). For å kunne legitimere seg som et evidensbasert foreldreveiledningsprogram som følger spesifikke undervisningsstrategier, er de nødt til å beskrive hvilken brukergruppe veiledningen er tilpasset til. Gjennom mine intervjuer er det ingen av foreldrene selv som benevner kognitive vansker direkte, men

alle nevner at de har vansker knyttet til hverdagslivet, og at dette gjennom livet har kommet til syne blant annet gjennom vansker i skolegang og på jobb. Det samme kommer frem i Tøssebro et al. (2014) sine intervjuer med samme foreldregruppe.

Jeg vil avslutte dette drøftingskapittelet med en refleksjon rundt hvilke kollektive identiteter vi har. Min første tanke var instinktivt at en kollektiv identitet som «PYC-foreldre» kunne være en negativ utvikling. En utvikling som kan føre til videre stigmatisering. Gjennom arbeidet med kapittelet har jeg møtte spørre meg hva er så dagens kollektive identitet for denne gruppen? Når jeg tidligere redegjorde for hvem denne gruppen er, så ser vi at de blir identifisert og muligens assosiert med en kollektiv identitet som også inkluderer personer med tunge kognitive vansker og diagnoser som Downs syndrom og mild og moderat utviklingshemning. Det kan da tenkes at ved at det opprettes en ny kollektiv identitet, så kan dette være med på å bedre beskrive den foreldregruppen som dette veiledningstilbudet faktisk er rettet mot.

I det avsluttende drøftingskapittelet skal jeg kort se til litteraturen rundt utviklingshemmedes historie, og barnevernets historie for å se om jeg kan finne opphav til diskurser som kan påvirke synet vi har på de som jeg i dette kapittelet har sett på gjennom begrepet «kollektive identiteter».

7.3.3 Skal «de» ha barn?

Gjennom mine intervjuer og samtaler med andre som jobber innenfor barnevernet har det kommet frem et underliggende tema. Dette omhandler om «disse» skal ha, og om de generelt evner å ha barn. I den tidligere drøftingen har jeg sett på hvordan «de» er en kollektiv identitet, som blir skapt gjennom diskurser, og hvordan veiledere i PYC kan være med på å endre denne diskursen gjennom å delta i debatten. Jeg vil derfor i denne drøftingen ikke fortsette å se på den kollektive identiteten og «de», men heller se på noen historiske perspektiver som omhandler hva som kan være opphavet til denne tanken.

I Foucault (1977b) sitt essay «Nietzsche, Genealogy, History» redegjør han for sin forståelse av «Genealogy» begrepet. Det er her han trekker frem det han kaller «effektiv historie», en historie som ikke skal sees som avgrensede epoker i et metaperspektiv, men

heller som et syn på de hendelsene som er nærmest kroppen på menneskene og datidens kunnskap som var med å forme disse hendelsene (Foucault, 1977b, s. 155-156). Når jeg skal gjøre nettopp dette, legger jeg til grunn at den kollektive identiteten til foreldrene har opphav fra diagnosene som omhandler psykisk utviklingshemmede.

Foucault (1961/2000) skriver i sin bok «Galskapens historie» hvordan 1700-tallets Europa på bakgrunn av naturvitenskapens tidlige utvikling startet en klassifisering og innesperring av de som var utenfor normalen. Nettopp at slike endringer i samfunnet påvirker hvordan vi ser på en gruppe mennesker og klassifiserer de, finner vi også igjen under opprettelsen av sentralinstitusjonene her i Norge på 1900-tallet. Her skjedde det en endring gjennom den nye industristaten der man så at det var flere som ble overflødige og malplasserte og ikke lengre var produktive i henhold til samfunnets endringer (Fjermeros, 2009, s. 50). Videre ser vi hvordan det ble fattet lover og skapt praksis der denne gruppen skulle beskyttes for seg selv og andre gjennom blant annet systematisk steriliseringspraksis som skulle holde kvaliteten i befolkningen oppe (Barstad, 2006; Kirkebæk, 2002).

Her vil jeg trekke frem en utvikling gjennom historien. At samfunnets generelle krav til kompetanse endrer seg og vi endrer da også holdning til de som ikke passer inn. Vi har selv i nyere historie gått til drastiske grep for å kontrollere og klassifisere disse personene som ikke passer inn i en stadig endrende «normal». Det er nettopp her jeg vil trekke frem denne gruppen foreldre som oppgaven faktisk handler om, de som mottar PYC-veiledning. Det hevdes at det i dagens samfunn er større krav til rollen som foreldre og at et intuitivt foreldreskap blir snakket for lite om, men fort kan bli erstattet av foreldrestøttene tiltak (Bråten & Sønsterudbråten, 2016; Glaser, 2008, s. 131).

Frønes og Strømme (2014) skriver i sin bok om hvordan dagens utdanningssystemer skaper en risikofaktor for barn som vokser opp med kognitive vansker og at barnevernstjenesten må være observant ovenfor hvordan dette kan virke marginaliserende (Frønes & Strømme, 2014, s. 115-116). Det er nettopp den samme utviklingen jeg her ønsker å belyse, en stadig økende forventning til kognitiv kompetanse, men med foreldrene i fokus. Det stadig økende kravet til kognitive ferdigheter for å lykkes

som en produktiv borger i dagens samfunn skaper merkelapper. Slik Frønes og Strømme (2014) skriver så er det samfunnets endringer som er den største risikofaktoren og ikke individets fungering. Denne utviklingen vil da kunne føre til at en gruppe i samfunnet, «the hidden majority», de med moderate kognitive vansker, i stadig større grad kommer til å trenge veiledning av barnevernstjenesten etter hvert som kravene til kognitiv kompetanse øker.

«Barnevernets historie har nær sammenheng med vår nære samfunnshistorie og må ikke vurderes og tolkes separat fra den.» (Hagen, 2001, s. 12). Dette skriver Hagen i sin innledning til boken «Barnevernets historie». I sin bok viser hun til hvordan det stadig har vært en sammenheng mellom barnevernets utvikling og samfunnets endringer. Man ser hvordan normer for barneoppdragelse har endret seg gjennom kunnskap om barnpsykologi og barns utvikling, og hvordan barnevernets mandat har endret seg i takt med en økende forventning til forebyggende tiltak. Når jeg i denne drøftingsdeler har trukket de historiske linjene til personer med kognitive nedsettelse, og trekker en historisk linje fra barnevernets opphav ser jeg at de her krysser ved nettopp dette punktet, foreldreveiledning av foreldre med kognitive nedsettelse. Disse linjene mener jeg ikke motstrider hverandre og gjennom arbeidet med oppgaven forsøker jeg ikke å si at foreldrenes rettigheter til tilrettelegging skal gå på bekostning av hensynet til barnets beste. Likevel ser vi hvordan det gjennom en historisk utvikling har blitt skapt merkelapper og kollektive identiteter som bør bli endret gjennom å ha forståelse for samfunnets utvikling og nyere kunnskap om denne.

7.3.4 Oppsummering

I dette drøftingskapittelet har jeg hatt et stort fokus på språket. Et språk som ikke er statisk, men der ordenes mening og innhold endres gjennom en diskurs over tid. Først tilnærming til dette er profesjonalitets diskurs, og hvordan denne kan bli en barriere i møte med foreldre som skal få veiledning. Det profesjonelle språket kan forstås som et ønske om å legitimere sin kompetanse. Videre ser vi hvordan PYC-veiledningen gjennom sine undervisningsstrategier retter et fokus mot å tilrettelegge språket. Forskingen viser at en trygg relasjon med sine veiledere henger sammen med at foreldrenes terskel for å si ifra og spørre i vanskelige situasjoner senkes, samtidig som at tilgangen på uformelle

nettverk også er viktig for å få rede på vanskelige begreper. Dette samsvarer med mine egne intervjuer der det kommer frem at foreldre synes det er lett å spørre sine veiledere om begreper, og de forteller også om at de bruker familie til disse utfordringene.

Så har jeg sett på hvordan begreper og diskursen er med på å forme «kollektive identiteter», og dette knyttet tett opp til begrepet «nivå». Her ser vi hvordan det kan bli trukket en linje mellom begrepene kognitivt «nivå», foreldreveiledningens «nivå» og «nivå» i foreldrekompentansen. Jeg viser her hvordan en slik linje mellom disse forskjellige begrepene kan være uønsket, både med tanke på at PYC programmet har som undervisningsstrategi å starte «lavt nede» for å finne positive ferdigheter hos foreldrene, samtidig som at det påvirker diskursen til å klassifisere disse foreldrene som mottar denne veiledningen som «PYC-foreldre». Dette bruker jeg som eksempel for å vise hvordan velferdsstaten har både totaliserende og individualiserende krefter. Her trekker jeg avslutningsvis inn hvordan kanskje dette siste begrepet «PYC-foreldre» ikke nødvendigvis trenger å være et onde, sett opp mot at denne foreldregruppen nå blir satt i en kollektiv identitet sammen med blant annet mild og moderat utviklingshemmede.

Til slutt i denne drøftingsdelen presenterer jeg et historisk blikk på både begrepsbruken, holdninger til gruppen, samt hvordan samfunnets utvikling former og endrer grupper som havner på utsiden av det som til enhver tid blir definert som normalen. Her trekker jeg inn hvordan samfunnets krav til kompetanse historisk sett har satt en større gruppe på utsiden, og jeg peker på dette som en risikofaktor når det kommer til den gruppen foreldre som barnevernstjenesten skal gi tiltak til.

8 Konklusjon

Gjennom arbeidet med oppgavens problemstilling «Hvordan kan vi forstå maktens påvirkning av foreldreveiledningen som blir gitt til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i barnevernstjenesten?» har jeg sett hvor utfordrende det er å anvende en så vid og lite avgrenset definisjon av makt slik som Foucault legger til grunn. Til tross for dette mener jeg at jeg ved hjelp av mine forskningsspørsmål har kunnet avdekke flere hovedpunkter der man ser hvordan makten både fremstår i foreldreveiledningen og hvordan PYC-veiledningen har flere metodiske virkemidler som påvirker denne. Disse funnene strekker seg fra nivået der veilederen møter foreldrene, til hvordan vi ser at samfunnet og vitenskapens diskurser påvirker hvordan vi som samfunn tenker og skaper identiteter rundt denne gruppen.

Jeg har gjennom min oppgave vist hvordan sjekklister i PYC kan forstås i et maktperspektiv som både en disiplinerende og produktiv makt. Jeg viser hvordan PYC sin tilnærming til arbeidet rundt disse skaper en mer ærlig og åpenhet rundt denne makten. Gjennom funnene mine kommer det frem en begynnende diskurs blant PYC-veiledere, som gjennom sin faglige kompetanse om denne gruppen har skapt en kollektiv identitet som jobber spesielt for denne gruppen. Det kommer også frem at de gjennom denne identiteten skaper en dobbeltrolle. En dobbeltrolle der de både representerer systemet som har påpekt foreldrenes mangler, samtidig som de har en rolle som bærere av kunnskapen. Denne kunnskapen kommer frem som makten til å forbedre foreldreferdigheten og dokumentere disse. Det er deres åpenhet rundt det som jeg tidligere har kalt «asymmetriske veiledningsforhold» som skaper denne samarbeidsrollen. PYC-veiledningen har et stort fokus på åpenhet om hvem, hvordan og hva som skal kontrolleres, og at dette blir kommunisert og tilrettelagt foreldrenes evner gjennom PYC sine undervisningsstrategier. Gjennom dette ser jeg hvordan makten, slik Foucault definerer den, blir uttalt og synlig.

Videre har jeg sett diskursens påvirkning av foreldreveiledningen gjennom hvordan foreldrene har blitt identifisert som «de ikke veiledningsbare». Dette ved at det blir stilt spørsmål om de evner å profitere på den veiledningen som kan tilbys. Jeg viser hvordan en diskurs og en språklig makt skaper en slik kollektiv identitet og hvordan den kan ha sitt

opphav i manglende kunnskap og kompetanse. Det er her kunnskapen og makten henger tydelig sammen slik som Foucault hevder. Jeg har presentert nyere forskning som viser at det er andre faktorene enn den kognitive som i større grad ligger til grunn for foreldrenes manglende foreldrekompetanse og at de kan profitere på foreldreveiledningen. Såfremt veiledningen er tilpasset og tilrettelagt deres kognitive ferdigheter. Det er denne makten, gjennom kunnskapen om disse foreldrene, som har direkte påvirkning på hvilket tilbud de får tilbudt gjennom barnevernstjenesten.

Avslutningsvis har jeg vist hvordan profesjonenes språklige makt kan bli en barriere i veiledningen når den brukes for å legitimere den kompetansen de har. Jeg har vist hvordan PYC-veiledningen legger til rette for et språk der foreldrene i større grad kan delta i det som kan anses å være et område der hverdagslig og faglig diskurser møtes. Jeg viser også hvordan det i den faglige diskursen blant de ansatte kan være vanskelig å definere et begrep. Jeg viser hvordan dette har makt til å skape kollektive identiteter. Sist ser jeg på begrepsbruken og makten til å skape kollektive identitet opp mot en historisk utvikling. Der viser jeg til hvordan naturvitenskapens ønske om å kategorisere individer innenfor eller utenfor en norm blir påvirket av samfunnets økende krav til kognitiv kompetanse. Jeg viser hvordan disse økene kravene kan føre til en ny risikofaktor for foreldre med kognitive vansker.

Som profesjonsutøvere og representanter for dagens kunnskapssamfunn, det samfunnet som i økende grad stiller krav til kognitiv fungering, har vi et ansvar å gi denne foreldregruppen den tilretteleggingen de har krav på. Barnevernets overordnede formål er å sikre at barn lever under forhold som ikke skader deres utvikling og helse. Dette overordnede målet må stå fast og men også skape rammer for den tilretteleggingen som denne gruppen foreldre trenger.

Slik Foucault hevder har vi gjennom å være representanter for kunnskapssamfunnet fått tildelt kunnskap gjennom utdanningsinstitusjoner. Gjennom denne makten kan vi delta i en diskurs som definerer hvem som er innenfor og utenfor normen, og videre hvilket tilbud vi skal gi til disse. Vi kan ikke fraskrive oss makten eller si at vi har gitt den vekk. Da fraskriver vi oss den produktive makten.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Andenæs, A. (1991). Fra undersøkelseobjekt til medforsker? Livsformsintervju med 4-5-åringene. *Nordisk Psykologi*, 43(4), 274-292. doi: 10.1080/00291463.1991.11675821
- Andvig, E. (2010). Å forske på sårbare grupper. I A. Lyberg, E. Andvig & J. K. Hummelvoll (Red.), *Etiske utfordringer i praksisnær forskning* (s. 49-61). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Aveyard, H. (2014). *Doing a literature review in health and social care : a practical guide* (3. utg.). Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.
- Barne- og famliedepartementet. (1992). *Om lov om barneeventjenester*. (Prop. nr. 44, 1991-1992). Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1993-94&paid=4&wid=b&psid=DIVL455>.
- Barnevernloven. (1993). *Lov om barneverntjenester*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/>.
- Barstad, B. (2006). *Seksualitet og utviklingshemning*. Oslo: Universitetsforlag.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bråten, B. & Sønsterudbråten, S. (2016). *Foreldreveiledning – virker det?: En kunnskapsstatus*. (Fafo-rapport 2016:29). Hentet fra <http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/foreldreveiledning-virker-det>.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). Beslutninger om hjelpetiltak i hjemmet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 92-107). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlag.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (4 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Damsgaard, H. L. (2010). *Den profesjonelle sosialarbeider*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Edgerton, R. (1989). Retarded People of Adult Years. *Psychiatric Annals*, 19(4), 205-206,208-209. doi: 10.3928/0048-5713-19890401-10
- Fjermeros, H. (2009). *Åndssvak! : et bidrag til sentralinstitusjonenes og åndssvakeomsorgens kulturhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- FO. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet 02.07.18 fra <https://www.fo.no/yrkesetikk/yrkesetisk-grunnlagsdokument-article227-150.html>
- Foucault, M. (1961/2000). *Galskapens historie i opplysningens tidsalder*. Oslo: Bokklubben dagens bøker.
- Foucault, M. (1963/2003). *The birth of the clinic : an archaeology of medical perception*. London: Routledge.
- Foucault, M. (1971). Orders of discourse. *Social science information*, 10(2), 7-30.

- Foucault, M. (1977a). *Discipline and punish : the birth of the prison*. London: Penguin Books.
- Foucault, M. (1977b). Nietzsche, Genealogy, History. I D. F. Bouchard (Red.), *Language, counter-memory, practice : selected essays and interviews* (s. 138-164). Ithaca, N.Y: Cornell University Press.
- Frønes, I. (2011). *Moderne barndom* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Frønes, I. & Strømme, H. (2014). *Risiko og marginalisering : norske barns levekår i kunnskapssamfunnet* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Glaser, V. (2008). Individualisering av barnet - Nye tider og nye krav til det moderne foreldreskap. I V. Glaser & J. Bølstad (Red.), *Moderne oppvekst : nye tider, nye krav* (s. 122-133). Oslo: Universitetsforlaget.
- Glazemakers, I. & Deboutte, D. (2013). Modifying the 'Positive Parenting Program' for parents with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(7), 616-626. doi: 10.1111/j.1365-2788.2012.01566.x
- Granqvist, P., Forslund, T., Fransson, M., Springer, L. & Lindberg, L. (2014). Mothers with intellectual disability, their experiences of maltreatment, and their children's attachment representations: a small-group matched comparison study. *Attachment & Human Development*, 1-20. doi: 10.1080/14616734.2014.926946
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlag.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Gundersen, A. & Young, E. (2010). *Barnevernsarbeideres erfaringer med mødre som har intellektuelle funksjonshemminger* Vol. 5. *Hit Rapport*. Hentet fra <http://hdl.handle.net/2282/1057>
- Gustavsson, M. & Starke, M. (2017). Groups for Parents with Intellectual Disabilities: A Qualitative Analysis of Experiences. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(4), 638-647. doi: 10.1111/jar.12258
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie : om makt og avmakt i det 20. århundret*. Oslo: Akribe.
- Hugh, E. M. (2016). *Implementing a Program for Parents with Intellectual Disability in Sweden: A Feasibility Study* (Doktorgradsavhandling). University of Gothenburg, Gothenburg.
- Hummelvoll, J. K. (2010). Praksisnær forskningsetikk. I A. Lyberg, E. Andvig & J. K. Hummelvoll (Red.), *Etiske utfordringer i praksisnær forskning* (s. 17-32). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Jarlsbo, R. (2016, 09.04.). Mamma Svanhild. *Dagbladet*. Hentet fra <http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05500720160409f8e6c15895fe0b1573361daaa17eba0f&serviceId=2>
- Joranger, L. (2009). Moderne forvaltningsidealer og psykiatrimakt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 46(12), 1186-1190.
- Juritzen, T. I. (2013). *Omsorgsmakt : Foucaultinspirerte studier av maktens hvordan i sykehjem* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Kirkebæk, B. (2002). Mindreverd, verdiløshet og farlighet - om eugenikkens, rasehygienens og genteknologiens genealogi. I B. Sætersdal & K. Heggen (Red.), *I den beste hensikt? : "ondskap" i behandlingssamfunnet* (s. 129-153). Oslo: Akribe.
- Knowles, C., Machalicek, W. & Van Norman, R. (2015). Parent education for adults with intellectual disability: A review and suggestions for future research.

- Developmental Neurorehabilitation*, 18(5), 336-348. doi: 10.3109/17518423.2013.832432
- Kroken, R. (2015). *Ansvar i barnevern : om handlingsrom i den kommunale barnevernstjenesten*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kulberg, J.-H. (2017). *Parenting Young Children*. Hentet 10.04.18 fra <https://www.usn.no/aktuelt/nyhetsarkiv/parenting-young-children-article207987-7457.html>
- Kunnskapsdepartementet. (2012). *Utdanning for velferd : samspill i praksis*. (Meld. St. 13 2011-2012). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-13-20112012/id672836/>.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Laliberte, T., Piescher, K., Mickelson, N. & Lee, M. H. (2017). Child protection services and parents with intellectual and developmental disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 521-532. doi: 10.1111/jar.12323
- Lindberg, L., Fransson, M., Forslund, T., Springer, L. & Granqvist, P. (2017). Maternal Sensitivity in Mothers with Mild Intellectual Disabilities Is Related to Experiences of Maltreatment and Predictive of Child Attachment: A Matched-Comparison Study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 445-455. doi: 10.1111/jar.12300
- Linde, S. & Owren, T. (2011). *Vernepleiefaglig teori og praksis : sosialfaglige perspektiver*. Oslo: Universitetsforlag.
- Mathiesen, T. (2010). *Makt og medier : en innføring i mediesosiologi* (5. utg.). Oslo: Pax.
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>.
- Meppelder, M., Hodes, M., Kef, S. & Schuengel, C. (2014a). Parents with intellectual disabilities seeking professional parenting support: The role of working alliance, stress and informal support. *Child Abuse & Neglect*, 38(9), 1478-1486. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.04.006>
- Meppelder, M., Hodes, M. W., Kef, S. & Schuengel, C. (2014b). Expecting change: Mindset of staff supporting parents with mild intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 35(12), 3260-3268. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.08.015>
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2013). *Power and welfare : understanding citizens' encounters with state welfare*. London: Routledge.
- Mildon, R., Wade, C. & Matthews, J. (2008). Considering the Contextual Fit of an Intervention for Families Headed by Parents with an Intellectual Disability: An Exploratory Study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 21(4), 377-387. Hentet fra <https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2008.00451.x>.
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf.
- Nordlund, I., Thronsen, A. & Linde, S. (2015). *Innføring i vernepleie : kunnskapsbasert praksis, grunnleggende arbeidsmodell*. Oslo: Universitetsforlag.
- Norvoll, R. (2009a). Makt og avmakt. I M. Rugkåsa & E. Brodtkorb (Red.), *Mellom mennesker og samfunn : Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (2 utg., s. 67-97). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Norvoll, R. (2009b). Sosiale avvik og sosial kontroll. I M. Rugkåsa & E. Brodtkorb (Red.), *Mellom mennesker og samfunn : Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (2 utg., s. 99-121). Oslo: Gyldendal akademisk.
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov : Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>.
- Pistol, S.-E. (2009). *FIB-Projektet Uppsala Län: Föräldrar med intellektuella begränsningar. Slutrapport 2005 - 2008 FoU-Rapport 2009/4*. Hentet fra http://www.arvsfonden.se/sites/default/files/article_documents/slutrapport_-_2005-2008.pdf
- Powell, R. M., Parish, S. L. & Akobirshoev, I. (2017). The Health and Economic Well-Being of US Mothers with Intellectual Impairments. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 456-468. doi: 10.1111/jar.12308
- PYC.se. (2018). Parenting Young Children, PYC – Ett föräldrastödsprogram för dig som möter föräldrar med kognitiva funktionsnedsättningar. Hentet 15.01.18 fra <http://www.pyc.se/>
- Rubin, H. J. & Rubin, I. (1995). *Qualitative interviewing : the art of hearing data*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Røkenes, O. H. & Hanssen, P.-H. (2012). *Bære eller bryte : kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3 utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Schancke, V. A. (2005). *Forebyggende og helsefremmende arbeid, fra forskning til praksis : en kunnskapsoppsummering med råd og anbefalinger* (2. utg. Vol. 1/2005). Narvik: Nordnorsk kompetansesenter - Rus, ved Nordlandsklinikken.
- Seidel, J. & Caplan, G. (1994). *Sammendrag av Gerard Caplan: "Principles of preventive psychiatry"* (Vol. nr 6). Stavanger: Sosialhøgskolen Stavanger.
- Sigurjónsdóttir, H. B. & Rice, J. G. (2017). 'Framed': Terminating the Parenting Rights of Parents with Intellectual Disability in Iceland. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 543-552. doi: 10.1111/jar.12301
- Starke, M., Wade, C., Feldman, M. A. & Mildon, R. (2013). Parenting with disabilities: Experiences from implementing a parenting support programme in Sweden. *Journal of Intellectual Disabilities*, 17(2), 145-156. doi: 10.1177/1744629513483523
- Thronsen, A. & Young, E. (2015). *PYC i Norge. Foreldreveiledning til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i møte med barnevernet 2014-2016*. Vol. 17. *HiT Rapport*. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2439147>
- Thronsen, A. & Young, E. (2016). Foreldreveiledning til barnets beste ; veiledningsprogram tilpasset foreldre med kognitive vansker. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93(3-4), 340-355.
- Tøssebro, J., Midjo, T., Paulsen, V. & Berg, B. (2014). *Foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet Rapport 2014 - Mangfold og inkludering*. Hentet fra <https://samforsk.no/Sider/Publikasjoner/Foreldre-med-kognitive-vansker-i-m%C3%B8te-med-barnevernet.aspx>
- Tøssebro, J., Midjo, T., Paulsen, V. & Berg, B. (2017). Prevalence, Trends and Custody Among Children of Parents with Intellectual Disabilities in Norway. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(3), 533-542. doi: 10.1111/jar.12304

- Universitetet i Sørøst-Norge. (2017). *Emneplan for Vitenskapsteori, forskningsmetode og forskningsetikk*. Hentet 15.01.18 fra https://www.usn.no/studier/studie-og-emneplaner/#/subjects/981-E4_2017H_1
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2004). Rammepplan for vernepleierutdanningen. Hentet 05.05.2015 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ufd/pla/2003/0002/ddd/pdfv/215888-rammeplan_vernepleier_23.juni_ny.pdf
- Vernepleierforbundet i Delta. (2016). Yrkesetiske retningslinjer for Vernepleierforbundet i Delta. Hentet 23.04.18 fra <https://delta.no/yrke/vernepleierforbundet/yrkesetiske-retningslinjer-for-vernepleierforbundet-i-delta>
- Vikholt, S. & Ulstrup, T. (2016). *Kommunisert - men forstått? Hvordan tilrettelegger barnevernet kommunikasjon med foreldre med intellektuelle funksjonsnedsettelser, og hvordan kan denne forbedres?* (Bacheloroppgave, Høgskolen i Telemark). Hentet fra <http://www.vikholt.com/2018/04/kommunisert-men-forstatt-om-tilrettelagt-kommunikasjon-i-barnevernet/>
- Wade, C., Llewellyn, G. & Matthews, J. (2008). Review of Parent Training Interventions for Parents with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 21(4), 351-366. Hentet fra <https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2008.00449.x>.
- Wade, C., Llewellyn, G. & Matthews, J. (2011). Modeling Contextual Influences on Parents With Intellectual Disability and Their Children. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 116(6), 419-437. doi: 10.1352/1944-7558-116.6.419
- Wilson, S., McKenzie, K., Quayle, E. & Murray, G. (2014). A systematic review of interventions to promote social support and parenting skills in parents with an intellectual disability. *Child: Care, Health and Development*, 40(1), 7-19. doi: 10.1111/cch.12023

Vedlegg

Vedlegg 1: Meldeskjema NSD

Vedlegg 2: Tilrådning fra NSD

Vedlegg 3: Informasjonsskriv/samtykkeskjema til veiledere

Vedlegg 4: Informasjonsskriv/samtykkeskjema til foreldre

Vedlegg 5: Intervjuguide veiledere

Vedlegg 6: Intervjuguide foreldre

Vedlegg 1: Meldeskjema NSD

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.6) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn. Les mer om hva personopplysninger er.
Hvis ja, hvilke?	☐ Navn ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse ☐ E-post ☐ Telefonnummer ☐ Annet	NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet. Les mer om hva behandling av personopplysninger innebærer.
Annet, spesifiser hvilke		
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja ☒ Nei ☐	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	Foreldrene som skal intervjues har alle fått tilbud om foreldreveiledningsprogrammen som tilbys hos noen barnevernstinstitusjoner som heter Parenting Young Children. Målgruppen for dette foreldreveiledningsprogrammet er foreldre som på grunn av kognitive vansker, språkvansker eller generelle lærevansker kan trenge tilrettelagt veiledning i foreldrerollen. Målgruppen for PYC som foreldreveiledning er i seg selv stor (Det er i dag ca. 10 000 barn mellom 0 og 18 år som har foreldre med kognitive vansker i Norge (Tøssebro et al., 2014), men jeg lurer på om dette likevel kan defineres som bakgrunnsopplysninger som kan være identifiserende siden det er relativt få barnevernpedagoger som er utdannet til å gi denne veiledningen i Norge (45 stk pr 2017).	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.
Skal det registreres personopplysninger (direkte/indirekte/via IP-/e-post adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Bli det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ☒ Nei ☐	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ☐ Nei ☒	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Les mer . Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjektittel		
Prosjektittel	Hvordan fremstår relasjonen mellom foreldre og veileder i foreldreveiledning i barnevernet, og hvordan påvirker relasjonen kvaliteten på veiledningen?	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Høgskolen i Sørøst-Norge	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen. Les mer om behandlingsansvarlig institusjon .
Avdeling/Fakultet	Fakultet for helse- og sosialvitenskap	
Institutt	Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag	
4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		

Fornavn	Ellinor	<p>Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt. Les mer om daglig ansvarlig.</p> <p>Daglig ansvarlig og student må i utgangspunktet være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kan biveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig.</p> <p>Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.</p> <p>NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.</p>
Etternavn	Young	
Stilling	Høgskolelektor	
Telefon	35 57 54 83	
Mobil		
E-post	Ellinor.Young@usn.no	
Alternativ e-post	Ellinor.Young@usn.no	
Arbeidssted	HSN Campus Porsgrunn	
Adresse (arb.)	Kjølnes ring 56	
Postnr./sted (arb.sted)	3918 Porsgrunn	
5. Student (master, bachelor)		
Studentprosjekt	Ja ● Nei ○	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Steinar	
Etternavn	Vikholt	
Telefon	40239321	
Mobil		
E-post	steinar.vikholt@gmail.com	
Alternativ e-post	thepbreak99@gmail.com	
Privatadresse	Gamleveien 17b	
Postnr./sted (privatadr.)	3189 Horten	
Type oppgave	<ul style="list-style-type: none"> ● Masteroppgave ○ Bacheloroppgave ○ Semesteroppgave ○ Annet 	
6. Formålet med prosjektet		
Formål	<p>Formålet med prosjektet er å se hvordan forholdet mellom den som mottar foreldreveiledning i barnevernet og den som gir denne veiledningen oppleves av begge parter. I dette forholdet mellom hjelper og mottaker er det spesielt maktforholdet jeg ønsker å så kvalitativt nærmere på, og hvordan dette kan påvirke kvaliteten på veiledningen som blir gitt. Med bakgrunn i foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children vil jeg så om dette programmet kan ha metodiske verktøy som gjør dette maktforholdet mindre.</p>	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.
7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?		
Kryss av for utvalg	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Barnehagebarn ☐ Skoleelever ☐ Pasienter ☐ Brukere/klienter/kunder ☒ Ansatte ☐ Barnevernsbarn ☐ Lærere ☐ Helsepersonell ☐ Asylsøkere ☒ Andre 	Les mer om forskjellige forskningstematikker og utvalg .

Tilleggsopplysninger	<p>Både intervju av veiledere og av foreldre vil foregå gjennom delvis strukturerte intervjuer over ca 30-45 minutter.</p> <p>Før intervjuet med foreldrene vil veilederen deres ha forklart rammene for intervjuet med utgangspunkt i informasjonsskrivet. Det er lagd to informasjonsskriv, et til veilederne som er skrevet litt mer detaljert, og et enklere til foreldrene som de går gjennom sammen med sin veileder før intervjuet. Der er det lagt vekt på et enklere språk slik at man sikrer et fullstendig informert samtykke.</p> <p>Intervju av foreldre vil være løse i formen og ta utgangspunkt i Agnes Andenæs (1991) sin intervju metode "Livsformsintervju" som i utgangspunktet benyttes ovenfor barn siden den er særlig skånsom og tar utgangspunkt i hverdagslige hendelser i informantens liv. Valg av denne metoden overfor foreldrene ble anbefalt av veileder Ellinor Young nettopp av denne grunn.</p>	
9. Informasjon og samtykke		
Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Skriftlig ☒ Muntlig ☐ Informeres ikke 	<p>Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes.</p> <p>Les mer Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakere sammen med meldeskjema.</p> <p>Last ned en veiledende mal her.</p> <p>Les om krav til informasjon og samtykke.</p> <p>NB! Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.</p>
Samtykker utvalget til deltakelse?	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Ja ☐ Nei ☐ Flere utvalg, ikke samtykke fra alle 	<p>For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert.</p> <p>Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke.</p> <p>Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes. Les mer.</p>
10. Informasjonssikkerhet		
Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?	<ul style="list-style-type: none"> ☒ På server i virksomhetens nettverk ☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) ☐ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Privat datamaskin ☐ Videoopptak/fotografi ☒ Lydopptak ☐ Notater/papir ☐ Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) ☐ Annen registreringsmetode 	<p>Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger.</p> <p>Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.</p> <p>Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>NB! Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver.</p> <p>Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepenne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.</p>
Annen registreringsmetode beskriv		
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	<p>Lydopptakeren vil være oppbevart i låsbart skap når den ikke blir brukt til transkribering.</p> <p>Under transkriberingen vil alle personidentifiserende oppløsninger bli anonymisert og transkripsjonen vil bli lagret på institusjonens servere for forskningsdata som er beskyttet med feide-innlogging.</p>	<p>Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrift og opptak?</p>
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler (ekstern aktør)?	Ja ☐ Nei ☒	<p>Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraktsreguleres.</p>
Hvis ja, hvilken		

Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/internett?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.
Hvis ja, beskriv?		Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig. Vi anbefaler ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester. Bruk av nettskytjenester må avklares med behandlingsansvarlig institusjon. Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten. Les mer .
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?		
Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	☒ Nei ☐ Andre institusjoner ☐ Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten . Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	I noen forskningsprosjekter kan det være nødvendig å søke flere tillatelser. Søkes det f.eks. om tilgang til data fra en registereier? Søkes det om tillatelse til forskning i en virksomhet eller en skole? Les mer om andre godkjenninger .
Hvis ja, hvilken		
12. Periode for behandling av personopplysninger		
Prosjektstart	15.11.2017	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med utvalget skal gjøres/datainnsamlingen starter.
Planlagt dato for prosjektslutt	15.05.2018	Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	☐ Ja, direkte (navn e.l.) ☐ Ja, indirekte (identifiserende bakgrunnsopplysninger) ☒ Nei, publiseres anonymt	Les mer om direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger. NB! Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	NB! Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner. Les mer om anonymisering av data .
13. Finansiering		
Hvordan finansieres prosjektet?		Fyller ut ved eventuell ekstern finansiering (oppdragsforskning, annet).
14. Tilleggsopplysninger		

Tilleggsopplysninger	<p>Masterprosjektet vil gjennomføres med tett veiledning fra HSN ansatte Ellinor Young og Anne Thronsen som er de fremste forskere i Norge på feltet som omhandler foreldreveiledning til foreldre som trenger tilrettelagt veiledning. Intervjuguiden og intervjumetoder blir godkjent av disse før gjennomføring for å verne om informantene siden disse kan være i sårbare situasjoner.</p> <p>Jeg, Steinar Vikholt, har også gjennomført veiledningsprogrammen PYC, skrevet bacheloroppgave vernepleie ved HSN 2016 med med problemstillingen "Hvordan tilrettelegges informasjon til foreldre med kognitiv funksjonsnedsettelse i barnevernet" også da med PYC som et bakteppe, samt jobbet med personer med behov for tilrettelagt veiledning i Signo Vivo i 11 år. Som Hummelvoll (2010) trekker frem i sin bok om Ethiske utfordringer i praksisnær forskning, er det særlig viktig at masterstudenter har god metodisk kompetanse og forskerkompetente veiledere som kan påse at prosjektet blir gjennomført forsvarlig innenfor de etiske rammene. De forskningsetiske retningslinjene til NESH vil også bli fulgt for å sikre dette.</p>	<p>Dersom prosjektet er del av et prosjekt (eller skal ha data fra et prosjekt) som allerede har tilrådning fra personvernombudet og/eller konsesjon fra Datatilsynet, beskriv dette her og oppgi navn på prosjektleder, prosjektittel og/eller prosjektnummer.</p>
15. Vedlegg		
Vedlegg	<p>Antall vedlegg: 2.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● intervjuguiden.pdf ● informasjonsskriv.pdf 	

Vedlegg 2: Tilrådning fra NSD

Ellinor Young

3603 KONGSBERG

Vår dato: 21.11.2017

Vår ref: 56679 /3 /OASR

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 18.10.2017 for prosjektet:

<i>56679</i>	<i>Hvordan fremstår relasjonen mellom foreldre og veileder i foreldreveiledning i barnevernet, og hvordan påvirker relasjonen kvaliteten på veiledningen?</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ellinor Young</i>
<i>Student</i>	<i>Steinar Vikholt</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektet slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Øivind Armando Reinertsen

Kontaktperson: Øivind Armando Reinertsen tlf: 55 58 33 48 /Oivind.Reinertsen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Steinar Vikholt, steinar.vikholt@gmail.com

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 56679

Formålet med prosjektet er å se hvordan forholdet mellom den som mottar foreldreveiledning i barnevernet og den som gir denne veiledningen oppleves av begge parter.

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Det kan behandles sensitive personopplysninger om helseforhold.

Personvernombudet forutsetter at frivillighet, taushetsplikt og konfidensialitet blir ivaretatt under rekruttering av utvalget. For utvalget Det innebærer at du ikke kan få tilgang til kontaktopplysninger til de som blir forespurt før de selv har samtykket til å delta i prosjektet, eller samtykket til at du kan ta kontakt.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Sørøst-Norge sine interne rutiner for datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 15.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak.

Vedlegg 3: Informasjonsskriv/samtykkeskjema til veiledere

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Hvordan fremstår relasjonen mellom foreldre og veiledere i foreldreveiledning i barnevernet, og hvordan påvirker relasjonen kvaliteten på veiledningen?»

Bakgrunn og formål

Formålet med dette prosjektet er å se på relasjonen mellom de som gir foreldreveiledning i barnevernet og de foreldrene som mottar denne veiledningen. Bakgrunnen for prosjektet er foreldreveiledningsprogrammet som heter Parenting Young Children, (PYC) som er tilpasset foreldre som på grunn av kognitive vansker, språkvansker eller generelle lærevansker kan trenge tilrettelagt veiledning i foreldrerollen. I dette programmet er det noen arbeidsmetoder som fremmer medbestemmelse og mestring hos den som mottar veiledningen. I masteroppgaven jeg skriver om dette emnet vil jeg se på hvordan makt (både positiv og negativ) kommer frem i veiledningen og hvordan den eventuelt påvirker veiledningen.

Prosjektet er en masteroppgave av Steinar Vikholt, som avsluttende oppgave i «Master i forebyggende arbeid med barn og unge», på Høgskolen i Sørøst-Norge.

Veiledere i PYC blir spurt på bakgrunn av at de har deltatt i opplæringen i veiledningsprogrammet ved Høgskolen i Sørøst-Norge ved Anne Thronsen og Ellinor Young. Det ønskes å intervju en veileder og en forelder som mottar foreldreveiledning på bakgrunn av PYC. Det er du som veileder som ønsker å være med på prosjektet som selv kommer med forslag til foreldre som kunne være aktuell for å intervju i prosjektet. Personvernombudet trekker frem viktigheten av at denne kontakten blir formidlet gjennom veilederen for å ivareta konfidensialiteten til forelder, frem til de har samtykket til deltakelse (se vedlagt informasjonsskriv til foreldre).

Hva innebærer deltakelse i studien?

Å delta i studien betyr at man takker ja til å bli intervjuet av mastergradsstudent Steinar Vikholt. Intervjuet vil vare i 30-45 minutter. Intervjuet vil bli utført på arbeidsplassen din eller annet sted etter eget ønske. Intervjuene vil bli tatt opp på en digital lydopptaker, for senere å bli nedskrevet og anonymisert. Opptakene vil så bli slettet.

I intervjuet vil du bli spurt om din erfaring som veileder, om målgruppen for PYC og hvordan relasjonen din med foreldrene påvirker veiledningen du gir.

Informasjonen du som veileder gir vil ikke bli koblet sammen med informasjonen foreldrene gir. Dette for at veileder og foreldres samarbeid ikke skal bære preg av prosjektet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og lydopptakene vil bli oppbevart i et låst skap der kun masterstudenten vil ha tilgang. Etter at lydopptakene har blitt transkribert (nedskrevet), vil lydfilene bli slettet, og de transkriberte filene vil bli lagret på Høgskolen i Sørøst-Norges sikre dataservere og være anonyme.

I masteroppgaven vil det ikke bli skrevet noe som kan identifisere deg som deltar i intervjuet annet enn at du gir foreldreveiledning i barnevernet og du har fått opplæring innen foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.07.17.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Steinar Vikholt på tlf 40 23 93 21, eller veileder Ellinor Young ved HSN på telefon 35 57 54 83.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS, og godkjent 21.11.17.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Informasjonsskriv/samtykkeskjema til foreldre

Har du lyst å være med i forskningsprosjektet

«Hvordan fremstår relasjonen mellom foreldre og veileder i foreldreveiledning i barnevernet, og hvordan påvirker relasjonen kvaliteten på veiledningen?»

Hvorfor gjør vi dette?

Dette prosjektet er en del av en oppgave til Steinar Vikholt, som studerer forebyggende arbeid med barn og unge på Høgskolen i Sørøst-Norge. Han ønsker å se på hvordan du som foreldre føler at samarbeidet med veilederen din fra barnevernet er, og ønsker å snakke med deg i ca en time om dette.

Hva betyr det å være med i prosjektet?

Sier du ja til være med, betyr det at Steinar snakker litt med deg om hvordan du føler du har det med veiledningen du får av barnevernet. Han vil ta opp det du sier, men dette vil ikke bli delt med noen andre og blir gjort helt anonymt.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Etter at Steinar har skrevet sin oppgave vil opptaket av deg bli slettet. Din veileder kommer ikke til å få vite hva du sier, og når Steinar skriver sin oppgave kommer det ikke til å stå noe der som gjør at andre kan vite at du har sagt dette.

Lyddoptaker

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.07.17.

Frivillig deltakelse

Det er helt frivillig å bli med i prosjektet og bli intervjuet, og du kan når som helst si at du ikke ønsker å bli med, uten at du trenger å si hvorfor. Hvis du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Ønsker du å trekke deg vil det ikke bety noe for veiledningen du får fra barnevernet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Steinar Vikholt på tlf 40 23 93 21, eller veileder Ellinor Young ved HSN på telefon 35 57 54 83.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS og godkjent 21.11.17.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har forstått informasjon om studien, og jeg ønsker å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 5: Intervjuguide veiledere

Intervjuguide for veiledere:

Intervjuet er semistrukturert og intervjuguiden er veiledende. Begrepet «makt» er ikke definert og veileder kan selv tilegne ordet dets betydning.

Erfaring som foreldreveileder

Hvor lenge, hvor mange?

Målgruppen for PYC. Hva er din erfaring?

Når du tenker på begrepet «tjenestemottaker», hvem tenker du på da?

Makt i relasjoner

Hvordan vil du beskrive makt i relasjoner?

Hvilke tanker gjør du deg rundt begrepet «empowerment» i ditt arbeid med foreldrene?

Hvordan opplever du din makt i foreldreveiledningen?

Hvordan opplever du foreldrenes makt ovenfor deg?

Arbeide med PYC

Etter at du fikk opplæring i PYC veiledningen, har du merket at du jobber metodisk forskjellig med foreldre?

Vedlegg 6: Intervjuguide foreldre

Intervjuguide for foreldre:

Denne intervjuguiden tar utgangspunkt i Andenæs (1991) livsformsintervju og tar utgangspunkt i personens egne opplevelser og vi prøver å komme frem til en spesifikk veiledningssituasjon, som vi går igjennom punkt for punkt. Underveis blir det spurt om tanker og refleksjoner rundt handlingene. Det vil ikke bli spurt om begrepet «makt» under intervjuet siden dette er et komplekst begrep som kan legge føringer på dialogen.

Først prate litt før intervjuet starter. Kanskje litt bakgrunnsinfo.

Innledende

Hvem er det som hjelper deg?

Hva var første møtet med veilederen din?

Hvorfor fikk du en veileder?

En spesifikk veiledningssituasjon

Hva gjorde du og veilederen din sammen sist?

Hva gjorde dere etter det?

Hva følte du da?

Kan du vise meg hvor dere gjorde det?